

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**R.1287 / M. 1871YILI CEYB-İ HÜMÂYÛN (CEYB VE
HARC-I HÂSSA-İ ŞAHANE) DEFTERLERİNİN
TRANKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erkan IŞIKTAŞ

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Celal PEKDOĞAN

GAZİANTEP
Eylül -2013

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

R.1287 / m. 1871 yılı Ceyb-i Hümayûn (Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i şahane)
defterlerinin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi

Erkan IŞIKTAŞ

Tez Savunma Tarihi: 11.09.2013

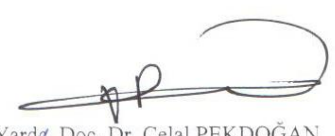
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Bilgehan PAMUK
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımızca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yard. Doç. Dr. Celal PEKDOĞAN
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Yard. Doç. Dr. Rifat ERGEÇ

Yard. Doç. Dr. Murat ÇELİKDEMİR

Yard. Doç. Dr. Celal PEKDOĞAN

İmzası

ÖZET

R.1287 / M. 1871YILI CEYB-İ HÜMÂYÛN (CEYB VE HARC-I HÂSSA-İ ŞAHANE) DEFTERLERİNİN TRANKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ

İŞIKTAŞ, Erkan

Yüksek Lisans Tezi, Yakın Çağ Tarihi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Celal PEKDOĞAN

Temmuz 2013, 185 Sayfa

Ceyb-i Hümâyûn, padişahın özel kesesi olup, padişahın şahsî parası için kullanılan tabirdi. Ceb, şahane ve mülükane manasına gelen hümâyûn kelimelerin terkiibinden meydana gelen bu tabirin lügat manası padişahın cebi idi. Osmanlı Devleti'nde, klasik dönemden Tanzimat'a kadar Padişah'a ait, özel gelir ve gider kalemlerinin muhasebesi Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi tarafından tutuluyordu. Ceyb-i Hümâyûn Hazînesi, padişaha ait gelir ve gider harcamaları belli bir sisteme bağlama arayışları çerçevesinde yeni uygulamalara gidilmiştir. Bu dönemde Osmanlı maliyesince sık sık başvurulmuş bir nevi ihtiyat hazinesi haline gelen Darphane-i Amire, Ceyb-i Hümâyûn hazinesini idare etmeye başlamıştır. Ancak Tanzimat'ın ilanından sonra ise, bütün hazineler birleştirilerek, gelirlerin Maliye Hazinesi altında tek bir hazineye toplanmaya başlanmıştır. Padişaha ait özel gelir ve gider masraflarını karşılayan Ceyb-i Hümâyûn hazinesinin bu yetkisi, Maliye Hazinesine aktarılmasına karar verilmiştir. Bu çalışmanın amacı, 1871 yılına ait bir ceyb-i hümayun defterinden yola çıkarak, klasik dönemden beri varlığı bilinen ceyb-i hümayun hazinesinin genel anlamda neyi ifade ettiği, Osmanlı hazine sistemi içerisindeki yeri ve diğer hazinelerle olan ilişkisi, gelir ve gider kalemleri, gider kalemlerinin halkın sosyo-ekonomik ve dinî yaşamı için önemini ortaya koymaktır. Bu amaçla, 1287-R./1871-M. yılı Ceyb-i Hümâyûn defterlerinin, mikro tarih anlayışı ve tarih bilimi usul ve yöntemleri çerçevesinde tasnif ve transkripsiyonu yapılarak, belgelerin bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, 1871 yılında Ceyb-i Hümâyûn Hazînesi'nin gelir ve gider kalemleri ve özellikle padişaha sunulan hediyeler ayrı ayrı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ceyb-i Hümâyûn, Sultan Abdülaziz, Hazine

ABSTRACT**THE TRANSCRIPTION AND ASSESSMENT OF 1287-R./1871-M. CEYB-I HÜMÂYÛN BOOKS (CEYB VE HARC-I HÂSSA-I HÜMÂYÛN)****IŞIKTAŞ, Erkan****Master Thesis, Modern Era, Department of History****Thesis Supervisor: Assistant Professor Celal PEKDOĞAN****July 2013, 185 Pages**

Ceyb-i Hümâyûn, a special sac of Sultan, was a phrase used for Sultan's personal money. Hümâyûn, meaning pocket, beautiful, and imperial, is a composite of the words and means the pocket of Sultan in the lexical meaning. At the Ottoman Empire, accountancy regarding private income and expense of Sultan, was being held by the Ceyb-i Hümâyûn Treasury from the classical period to the Tanzimat. Ceyb-i Humayun Treasury went into new implementations in the framework of binding Sultan's revenue and expense to a new system. In this period, Imperial Mint (Darphane-i Amire), becoming a kind of providence wealth to which was often referred by Ottoman finance board, started to handle Ceyb-i Hümâyûn Treasury. However, after the proclamation of the Tanzimat, by removing all the treasures, revenues started to be collected under one treasure called the Treasury (maliye hazinesi). The authority of Ceyb-i Hümâyûn to meet personal income and expense of Sultan was decided to be transferred to the Treasury. The aim of this study, based on a ceyb-i hümayun book belonging to the year of 1871, is to determine what Ceyb-i Hümâyûn means generally as it is known since the classical period, its place in the Ottoman Treasury system and relations with other treasuries, incomes and expenses, the importance of expenses on public socio-economic and religious life. For this purpose, the Ceyb-i Hümâyûn books between 1287-R./1871-M. were tried to be assessed by classification and transcription within the framework of micro history sense and procedures and methods of history science. At a result of this study, in 1871 the incomes and expenses of Ceyb-i Hümâyûn, and especially the gifts offered to Sultan were identified separately.

Keywords: Ceyb-i Hümâyûn, Sultan Abdülaziz, Treasury

ÖNSÖZ

Padişah'ın şahsına ait gelirlerin ve bu gelirlerden yapılan harcamaların muhasebesi Ceyb-i Hümayûn Hazinesi tarafından yapılıyordu. Ceyb-i Hümayûn Hazinesi, bir nevi padişahın özel kesesi olarak kullanılan bir tabirdi. Bunun yanında, Cep akçesi, ceyb-i hümayun harçlığı, Aylık-ı Ceyb-i Hümayun, Ceyb-i Hümayun Dairesi gibi değişik tabirlerde kullanılmıştır.

Ceyb-i Hümayun Hazinesi'nin önemli gelir kaynaklarından birini Mısır irsâliyesi olarak bilinen, bu eyaletten gönderilen yıllık vergiler oluşturuyordu. Mısır irsâliyesi dış hazineye gelir olarak girer; sonra iç hazineye aktarılıp, muhasebenin gider kısmına kayd edilirdi. XVII. Yüzyılın sonlarından itibaren Mısır valileri, Mısır irsâliyesinden ayrı olarak bir de “ceyb-i hümayun harçlığı” adı altında 5.000 akçe göndermeye başlamışlardı. Bunun yanında; her ay Divan-ı Hümayundan verilen 50.000 kâmil akçe, padişah hasları, malikâne gelirleri, Harameyn evkafının gelir fazlası, İstanbul ve Edirne bostancıbaşlarının has bahçe mahsulatından topladıkları hasılat, muhallefat ve müsadere gelirleri, Eflak ve Boğdan voyvodalıklarının vergileride Ceyb-i Hümayun Hazinesi'nin önemli gelir kaynakları arasındaydı. Bu gelirlerin çeşitli sarf yerleri bulunuyordu. Bunların başlıcaları Mekke ve Medine'ye her yıl “surre” adıyla gönderilen para ve hediyeler, fitreler, çeşitli vesilelerle verilen ihsan, sadaka ve bahşişler, harem aylıkları ve yabancı devlet hükümdarları başta olmak üzere birtakım kimselere verilen hediyeler Ceyb-i Hümayun Hazinesi'den yapılan harcamalar arasında yer alıyordu.

Bu çalışma, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nden temin edilen Topkapı Sarayı Arşivi Müzesi Ceyb-i Hümayûn Defterleri referans alınarak hazırlanmıştır. Bahsi edilen arşiv fonundan yapılan taramalar sonucunda, 1287-R/1871-M. yılı dâhilinde, toplamda 12 defter tespit edilmiştir. Tasnifi yapılmış olan her defter, yılın belli bir ayına mahsus olup, Ceyb-i Hümayun Hazinesi'nin gelir ve giderlerini içermektedir.

Çalışmanın birinci kısmında, Sultan Abdülaziz döneminin siyasi, iktisadî ve sosyolojik boyutu ele alınmış, bu dönem hakkında genel bir fikir sahibi olunması amaçlanmıştır. Bununla birlikte muhteva olarak Osmanlı Devletinin iktisadî yapısını ilgilendirdiği için Osmalı Maliyesi hakkında da bilgi verilmiştir. İkinci kısımda ise, Osmanlı Devleti'nin hazine sistemi ile Ceyb-i Hümayûn Hazinesi'nin bir nevi devamı olan Hazine-i Hâssa'nın kuruluşu ve teşkilat kalemleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü kısımda ise Topkapı Sarayı Arşivi Müzesi hakkında bilgi verilerek, Osmanlıca belgelerin transkripsiyonunda uygulanan metot hakkında bilgi verilmiştir. Son bölümde ise, günümüz Türkçe'sine çevrilen belgelerin tarih biliminin gerektirdiği usul ve metotlar çerçevesinde bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmayı yaparken her aşamada bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen tez danışmanım, saygı değer hocam Yrd. Doç. Dr. Celal PEKDOĞAN'a, çalışmalarım sırasında bilgilerinden istifade ettiğim değerli hocalarıma ve Yüksek lisans arkadaşlarım Eyüp CÜCÜK ve Muhammet Nuri TUNÇ'a şükranlarımı sunarım.

Erkan IŞIKTAŞ
Eylül 2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XI
1. GİRİŞ.....	2
1.1. SULTAN ABDÜLAZİZ DÖNEMİ	2
1.1.1. Sultan Abdülaziz'in Tahta Çıkışı ve Şahsiyeti.....	2
1.1.2. Sultan Abdülaziz Dönemi'nde Siyasi Gelişmeler.....	3
1.1.3. Sultan Abdülaziz Dönemi'nde Mali Durum	4
1.1.4. Sultan Abdülaziz Dönemi'nde Yapılan Islahat Çalışmaları.....	6
1.1.6. Sultan Abdülaziz'in Tahtan indirilmesi.....	7
1.2. OSMANLI DEVLETİ'NİN MALİYE TEŞKİLATI	9
1.2.1. Osmanlı Maliyesi'nin Bütçe Gelirleri	10
1.2.1.1 Mukataa Gelirleri.....	11
1.2.1.2 Cizye Gelirleri	12
1.2.1.3. Avarız Gelirleri.....	12
1.2.2. OSMANLI MALİYESİ'NİN BÜTÇE GİDERLERİ.....	12
1.2.3 DEFTERDÂR.....	13
1.2.4. OSMANLI MALİYE KALEMLERİ.....	16
1.2.4.1. Ruznâmçe-i Evvel ve sâni kalemleri	16
1.2.4.2. Başmuhasebe (Muhasebe-i Evvel) Kalemi	16
1.2.4.3. Cizye Muhasebesi.....	16
1.2.4.4. Anadolu ve Rumeli Muhasebe Kalemi.....	17
1.2.4.5. Mukabele Kalemi	17
1.2.4.6. Mevkûfât Kalemleri.....	17
1.2.4.7. Haremeyn Muhasebesi	18
1.2.5. TANZİMAT DÖNEMİ'NDE OSMANLI MALİ İDARESİ	18
2. LİTERATÜR BİLGİSİ	22
2.1. OSMANLI HAZİNE SİSTEMİ	22
2.1.1. Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi	24
2.1.1.1. Darphane-i Amire'nin Ceyb-i Hümâyûn ile olan ilişkisi.....	27
2.1.1.2. Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin Hazine-i Hassa'ya Dönüştürülmesi ..	28
2.2. ÇOK HAZİNELİ DÖNEME GEÇİŞ	29
2.2.1. İrad-ı Cedid Hazinesi.....	29
2.2.2. Zahire Hazinesi.....	29
2.2.3. Tershane-i Amire Hazinesi.....	30
2.2.4. Mukataat/ Mansûre Hazinesi.....	30

2.2.5. Redif Hazinesi	31
2.3. HAZİNE-İ HÂSSA NEZARETİ.....	32
2.3.1. HAZINE-İ HÂSSA'NIN KURULUŞU VE SÜREÇ İÇERISİNDEKİ GELİŞİMİ	32
2.3.2. Hazine-i Hâssa Kalemleri.....	33
2.3.2.1. Zimmet Kalemi.....	33
2.3.2.2. Varidat Kalemi	34
2.3.2.3. Darphane Muhasebeciliği.....	34
2.3.2.4. Tahrirat Kalemi	34
2.3.2.5. Ceyb-i Hümâyûn Kâtipliği/ Sergi Kalemi.....	34
2.4. HAZİNE-İ HÂSSA'YA BAĞLI BİRİMLER	34
2.4.1. Ebniye-i Seniyye Anbarı	34
2.4.2. Erzak Anbarı.....	35
2.4.3. Hattab Anbarı	35
2.4.4. Hububat Anbarı	35
2.4.5. İstâbl-ı Âmire.....	36
2.4.6. Karhâne İdaresi.....	36
2.4.7. Matbah-ı Âmire	36
2.4.8. Mefrûşât-ı Hümâyûn İdâresi.....	37
2.4.9. Tamirhâne-i Hümâyûn.....	38
3. MATERYAL VE YÖNTEM	39
3.1. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi.....	39
3.2. TRANSKRİPSİYONDA UYGULANAN YÖNTEM.....	43
4.1. 1287 R.- 1871 M. YILI CEYB-İ HÜMÂYÛN DEFTERLERİNİN AYLARA GÖRE TRANSKRİPSİYONU	45
4.1.1. 1287 yılı Mart ayı Ceyb-ı Hümâyûn Defterinin Transkripsiyonu.....	45
4.1.2. Nisan ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri.....	51
4.1.3. Mayıs Ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri	57
4.1.4. Haziran ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri.....	64
4.1.5. Temmuz ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri.....	71
4.1.6. Ağustos ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri	78
4.1.7. Eylül ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri.....	84
4.1.8. Teşrin-i Evvel ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri	91
4.1.9. Teşrin-i sani Ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri	99
4.1.10. Kanun-i Evvel Ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri.....	112
4.1.11. Kanun-i Sani Ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri.....	120
4.1.12 Şubat Ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri	127
4.2. 1871 YILI CEYB VE HARC-İ HÂSSA HÜMÂYÛN DEFTERLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ	136
4.2.1. Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn Hazinesi'nin Gelir Kalemleri.....	136
4.2.2. Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'nin Gider kalemleri	140
4.2.2.1. Hazîne-i Hümâyûn.....	141
4.2.2.2. Hırka-i Saadet.....	143
4.2.2.3. Babü's- Saâdetü'l Âliyye	145
4.2.2.4. Teberdârân-ı Hâssa.....	146
4.2.2.5. Daire-i Hümâyûn'da kâin Mekteb-i Münife'nin Memurları ve Hocaları Efendilerine yapılan harcamalar	147
4.2.2.6. Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den Yapılan Muhtelif Harcamalar.....	148
4.2.2.7. Mübarek Gün ve Gecelerde Yapılan Harcamalar	149

4.2.3. HÂRC-I HÂSSA-İ HÜMÂYÛN'DAN YAPILAN HARCAMALAR.....	152
SONUÇ	155
KAYNAKÇA	158
SÖZLÜK	163
1287 YILI CEYB VE HARC-I HÂSSA DEFTERLERİNDE GEÇEN GÖREVLİLER LİSTESİ	166
EK.A. CEYB-İ HÜMÂYÛN DEFTERLERİN SAYFA ÖRNEKLERİ	171
ÖZGEÇMİŞ	175

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1.1871 Yılı Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin Gelir Miktarları.....	136
Tablo 2. Mekteb-i Münife'de okutulan Dersler ve Hocaların İsmi	148
Şekil 1. Ceyb-i Hümâyûn ve Harcı Hâssa Hazinesi'ne verilen hediyeler.....	138
Şekil 2. Ceyb ve Harcı Hâssa Hazinesi'ne verilen hediyeler.....	139
Şekil 3. Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den Hazine-i Hümâyûn'a Yapılan Harcamalar	142
Şekil 4. Hırka-i Saâdet hıdemaları ve civarındaki mustahdem avâdân hıdemaları ve bekçilere yapılan harcamalar.....	144
Şekil 5. Babü's- Sa'adetü'l- Aliyye hıdemalarına verilen ihsanlar.....	145
Şekil 6. Teberdârân-ı Hâssa bendelerine verilen ihsanlar	146
Şekil 7. Daire-i Hümâyûn'da kain Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocalarına buyrulan bir yıllık ihsan-ı Şâhâneler	147
Şekil 8. Harc-ı Hâssa-i Hümayun'dan yapılan harcamalar	153

KISALTMALAR

- Adı geçen eser : A.g.e.
Adı geçen makale : A.g.m.
Cilt : C.
Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: TDVİA
İslâm Ansiklopedisi : İ.A.
Sayı : S.
S ayfa : S.
Sayfa sayısı : S.s.
Türk Tarih Kurumu: T.T.K.
Yayımları : Yay.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi: BOA
Topkapı Sarayı Arşiv Müzesi: TSAM
Ve devamı : vd.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1. GİRİŞ

1.1. SULTAN ABDÜLAZİZ DÖNEMİ

1.1.1. Sultan Abdülaziz'in Tahta Çıkışı ve Şahsiyeti

Sultan II. Mahmud ve Pertevniyal Valide Sultan'ın üçüncü oğlu olan Sultan Abdülaziz, 8 Şubat 1830 tarihinde dünyaya gelmiştir. Çocukluk yıllarından itibaren iyi bir eğitim almış olan Abdülaziz'in edebi ve milli kültürü çok kuvvetliydi¹. Sultan Abdülaziz, Arapça ve Farsça'ya vakıf olmakla birlikte, Hatt sanatını da icra edebilmekteydi. Musikî ile ilgilenen Abdülaziz, ney ve lavta çalabiliyor, musikîde Hicazkâr ve Şehran makamlarında beste yapabiliyordu². Türk musikisini, Batı musikisine göre ön planda tutarak Sultan Abdülmecid'in kurmuş olduğu saray orkestrasını kaldırmış, yerine Türk Musikisi saz takımını kurduştur³.

Sade ve mütevâzi bir hayat yaşayan Sultan Abdülaziz, bu mazbut ve samimi hayat tarzı nedeniyle şehzadelik yıllarında bile halkın sevgi ve güvenini kazanmış, büyük dedesi Yavuz Sultan Selim gibi dirayetli, heybetli, kurtarıcı ve devletin kaderini değiştirebilecek bir sultan olarak hayallerde yer tutmuş, Osmanlı tahtına çıkması hasret ve ümitte beklenmiştir⁴.

Sultan Abdülmecit Han'ın vefatından sonra onun halefi olan Sultan II. Mahmud'un oğlu olan Sultan Abdülaziz Han, 25 Haziran 1861 tarihinde Osmanlı tahtına geçmiştir⁵.

¹ Nazım Tektaş.(2004). *Osmanlı Saraydan Sürgüne*. Çatı Yay. İstanbul, s.949.

² Yılmaz Öztuna.(1994) Büyük Osmanlı Tarihi. c.5, Ötüken Yay. İstanbul, s.208.

³ İnalçık, Halil vd. (1999). *Abdülaziz, Osmanlı Ansiklopedisi.* , c. XII-Hanedan, Güler Eren (Ed.). Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.226.

⁴ Nejdet Gök.(2012). Mütercim Halîmî Efendi'nin Notları Çerçevesinde Sultan Abdülaziz'in Avrupa Seyahati ve Sonuçları. *Tarihin Peşinden Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırma Dergisi, Sayı.7,* (ss.165-188),s. 167.

⁵ Öztuna, a.g.e. s. 208.

Yeni sultana; tahta geçiş sırasında sadrazam, serasker ve Kapudan Paşa refakat etmiştir. Sarayın avlusu, bayram törenlerinde olduğu gibi göz kamaştırıcı bir parlaklığa ve düğün havasına bürünmüştü. Taht, büyük kemerin altına yerleştirilmiş, daire şeklinde dizilmiş olan askerler ise, yeni padişahı sevgi ve saygıyla alkışlamakta sabırsızlanan kalabalık halkın izdihamını önlemeye çalışıyordu. Karşı tarafta devletin askeri bando takımı bulunuyordu. Sultan Abdülaziz, halkın oşkulu alkışlarıyla karşılanmış, bando tarafından alınan askeri marşlar eşliğinde merasim alanına girerek tahta oturmuřtur⁶.

1.1.2. Sultan Abdülaziz Dönemi'nde Siyasi Gelişmeler

Sultan Abdülaziz 25 Haziran 1861 tarihinde tahta çıktığında bir yanda devletin içinde bulunduğu malî sıkıntı, diğer yanda ise siyasi alanda yaşanan gelişmeler Osmanlı Devletini zor duruma sokmuştu. Bu dönemde Osmanlı Devleti inhitat halinde bulunduğu için siyasi ihtilaflardan savaş bahaneleri çıkarabilecek bir durumda değildi. Avrupa devletleri de Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu bu intihat halinden faydalanabilecek durumda değillerdi. Çünkü İngiltere, Fransa ve Rusya, sınırlarını genişletmekle meşgulken, Piyomente ve Prusya ise, milli kimliklerini kurmaya hazırlanıyorlardı. Avusturya ise, kendi iç isyanlarıyla uğraşmak durumunda kalmıştı. Bundan dolayı bu devletlerin de bir müddet barışa ihtiyaı vardı. Fakat bu barış süreci devletlerle olan ilişkiler noktasında kalmıřtı⁷.

Osmanlı Devleti'nin içyapısı ise, böyle bir barıştan mahrumdu. Gayrimüslim halk ile müslümanlar arasında ihtilaflar vardı⁸. Yapılan ıslahat çalışmaları sonucunda hiristiyan halkın daha refah bir hayata kavuşması gayrimüslim ile müslümanlar arasındaki bu ihtilafları körüklüyordu. Bunun yanında Rusya ve İngiltere'nin, Osmanlı himayesinde bulunan gayrimüslim tebanın isteklerini desteklemesi ve onları Osmanlıya karşı kışkırtması, Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakıyordu⁹.

İngiltere ve Rusya gibi devletlerin tahriklerine maruz kalan azınlıklar Osmanlı Devleti'ni, Balkanlar'da zor durumda bırakmıştı. Eflak, Boğdan, Sırbistan

⁶ Nihat Karaer. (2005). Abdülaziz. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/33/277.pdf> (16.07.2013), (ss. 314-326) s.314.

⁷ Enver Ziya Karal.(1995). *Osmanlı Tarihi*. C.VII, TTK, Ankara, s. 339.

⁸ Karal, s. 340.

⁹ Turgut Subaşı.(2002). Sultan Abdülmecit ve Sultan Abdülaziz. *G.T.T. Ans.* Yeni Türkiye Yay. Ankara s. 226.

ve Karadağ gibi eyaletlerde isyanlar zuhur etmişti. Eflak-Boğdan ve Sırbistan'ın muhtariyet haklarının genişletilmesi, Rusya'nın Slavları tahrik etmesi, Avusturya'nın, asileri himaye etmesi gibi nedenler Karadağ isyanı tetikleyen unsurlar arasında yer alıyordu. Bu isyan neticesinde Karadağ'a hukuki ve siyasi muhtariyet verilmiştir¹⁰. Sırbistan'daki isyanlar neticesinde de burada bulunan kalelerden Türk askeri çekilerek, bu kaleler Sırp beyliğine bırakılmış, Eflak ve Boğdan eyaletleri Romanya adıyla birleştirilmiştir. Lübnan ve Girit'e idari haklar verilerek, Mısır paşasının imtiyazları genişletilmiş, kendisine Hidiv ünvanı verilmiştir. Bu suretle Osmanlı eyaletlerinin çoğu, devletle olan bağları gevşemiştir¹¹.

1.1.3. Sultan Abdülaziz Dönemi'nde Mali Durum

Sultan Abdülaziz tahta çıktığı günlerde Osmanlı Devleti'nin en büyük problemlerinden biri malî sıkıntıydı. Zira Osmanlı parası büyük bir oranda değer kaybetmekle birlikte, piyasada kabul edilmemeye başlanmıştır. Bu nedenle halk temel gıda maddelerinin temin edemez bir hale gelmişti. Sultan Abdülaziz bu konuya önem vermiş, mali buhranın önlenmesi için gerek sarayın gerekse hükümetin masraflarını kısıtlama yoluna gitmişti. Bu doğrultuda memur sayısının azaltılması gibi önlemlere de başvurmuştur. Hatta kendi tahsisatından bile kısıtlama yaparak hareme yapılan harcamaları kısma yoluna gitmişti¹².

Sultan Abdülaziz malî sıkıntıyı önlemek için Fuad Paşa'yı sadrazamlığa getirdi. Fuad Paşa hazırladığı raporlarda gereken kısıtlamaları tespit ederek, dış borçlanmanın gerekliliğini dile getirmiştir. İlk iş olarak da kaimelerin ortadan kaldırılmasına karar vermiştir. Bunun için İngiltere'den 1862'de borç para almaya çalışmış, ancak anlaşma sağlanamamıştır. Sultan Abdülmecit zamanında çıkartılan ve 23 yıl yürürlükte kalan kaimeler, 1862 yılında kaldırılmış, yerine madeni para kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte dış borçlanma hızla artarak devam etmiştir. Sultan Abdülaziz döneminin en önemli malî olaylarında biri de devlet bütçesinin hazırlanmış olmasıdır. 1863-64 yılında yapılan bütçe hesaplarına göre devletin gelirleri 1.505.269.835,00 kuruş iken, giderler ise 1.484.502.492,00 kuruş

¹⁰ Subaşı, a.g.m. s. 227.

¹¹ Karal, a.g.e., s. 341.

¹² Abdülaziz.(1999). Osmanlı Ans., s.226.

olarak hesaplanmış bir sene zarfında toplamda 20.767.343,00 kuruş açık verilmiştir¹³.

Sultan Abdülaziz döneminde, 1863'de İngiliz ve Fransız sermayesiyle Bank-i Osmanî-i Şahane adıyla Osmanlı Bankası kurulmuştur¹⁴. Bir ticaret bankası olarak kurulan bu bankaya, daha sonra banknot çıkarma yetkisi verilmiştir. Bununla birlikte kredileri teşkilatlandırmak ve çiftçiyi desteklemek içinde 1867 yılında Memleket Sandıkları kurulmuştur. Osmanlı bankasının ve Memleket sandıklarının kuruluşundan sonra, yabancı devletlerin kurduğu diğer bankalar takip etmiştir. Ancak Sultan Abdülaziz döneminde kurulan bu bankalar, ülke ekonomisine katkı sağlayamamış, sanayi, ziraî ve ticari alanda ciddi yatırımlar yapmamışlardır. Bu bankalar daha çok borsa oyunları ve sarraflıktan ciddi paralar kazanmışlardır¹⁵.

Sultan Abdülaziz devrinde, sanayi alanında gerileme devam etmiş, bunu önlemek için İslah-ı Sanayi Komisyonu oluşturulmuş, ancak bu komisyon, esnafın, belediyenin ve Ticaret Nezareti'nin işlerine engel olarak görüldüğünden kaldırılmıştır. Maliyede, 1793'ten beri uygulanan çoklu hazine sistemine son verilerek, Hazine-i Celile-i Maliye kurularak, tekrardan tekli hazineye dönülmüştür¹⁶.

Fuad Paşa bir yandan malî işleri yoluna koyarken, diğer yandan vergi sisteminde yaptığı değişiklikler ile halka ağır vergiler koymuştur. Bu durum halkı daha fazla sıkıntıya sokmuş ve devlete olan bağlarının zayıflamasına sebep olmuştur. Sultan Abdülaziz'in ordu ve donanmayı kuvvetlendirmek için büyük paralar istemesi, Fuad Paşa'nın bunu reddetmesi üzerine, Sultan Abdülaziz ile olan ilişkilerin bozulmasına, hatta Fuad Paşa'nın istifa etmesine sebep olmuştur. Ondan sonra sadaret makamına Ali Paşa getirilmiştir¹⁷.

Sultan Abdülaziz döneminde malî alanda yapılan ıslahat çalışmalarının çoğu kişilerle sınırlı kalmış, halka indirgenemediği için kalıcı çözümler olmamıştır. Bu dönemde Londra borsasından 45.625.558 ve Paris borsasından ise 52.083.262 Osmanlı lirası olmak üzere toplamda 97.708.820 lira dış borç alınmıştır. Bir yılda borç ve faiz olarak ödenen miktar ise 14.000.000 altına çıkmıştır. Osmanlı Devleti, borcu

¹³ Güran, a.g.m, s.8.

¹⁴Nejdet Hayta- Uğur Ünal.(2003). *Osmanlı Devletinde Yenileşme Hareketleri*, Başak Yayınları, Eylül, s.152.

¹⁵Nejdet Hayta- Uğur Ünal, a.g.e. s.151.

¹⁶Yavuz ceszar.(1986). *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi*, Alan Yayınları, İstanbul, s.290.

¹⁷Nejdet Hayta- Uğur Ünal. a.g.e., s.152

borçla kapatma politikasını uygulamış, dış borç alamadığı durumlarda ise Galata saraflarından yüksek faizlerde borç alma yoluna gitmiştir¹⁸. Yabancı bankalardan ve sarafılardan alınan bu borçlar, Osmanlı Devleti'ni borçlarını ödeyemeyecek bir duruma getirmiş, bu durum devlet maliyesini kısa bir süre sonra iflasa sürüklenmesine, daha sonra ise Duyun-ı Umumiye'nin kurulmasına neden olmuştur.

1.1.4. Sultan Abdülaziz Dönemi'nde Yapılan İslahat Çalışmaları

Sultan Abdülaziz bir yanda siyasi ve malî meseleler ile uğraşırken, diğer yanda da devlet idaresinin yeniden güçlenmesi için; idari, askeri, malî, eğitim ve sosyal alanda ıslahat çalışmalarını yapılmasına önem vermiştir.

Sultan Abdülaziz döneminde eğitim alanında önemli gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. 1862'de devlet dairelerine kâtip yetiştirmek için Mekteb-i Mahrec-i Aklâm kurulmuş, 1874'de Mekteb-i Mülkiye'nin ıslahına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür¹⁹. 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ni çıkararak, ilköğretimi zorunlu hale getirerek, okulların sınıf ve dereceleri belirlenmiştir. Bunların yanında Darü'l-muallimin ve Darü'l-muallimat okullarının açılmasına karar verilmiştir²⁰. Türk matbuatının giderek gelişmesi, özel gazete ve mecmuaların artarak yayın hayatına girmesi, kahvehane ve tiyatro binalarının çoğalması, kulüp, suvare ve baloların sosyal hayatta yaygınlaşması Sultan Abdülaziz döneminde gerçekleşmiştir²¹.

Sultan Abdülaziz hem istediği yenilikleri gerçekleştirmek, hem de muhalefetin halk üzerindeki etkisini kırmak için halk ile yakın ilişkiler kurmuştur. Halkla doğrudan temasa geçmek için Meşveret meclisleri oluşturmuş, her sınıftan insanla bir araya gelmiş, memleketin diğer vilayetlerine geziler düzenlemiş, farklı camilerde namazlara iştirak etmiştir. Dönemin gazetelerinde buyruklarını yayınlamış, Tekke ve Zaviyeler imar ettirmiş, türbeler, camiler, mektepler inşa ederek, devrin ilim ve sanat adamlarını desteklemiştir²².

Sultan Abdülaziz, orduya büyük önem vererek, ordunun yeni silâhlarla çağdaş bir şekilde donatılması için fabrikalar kurmuştur. Özellikle donanmaya çok önem vermiştir. Bunun yanında askerî ve mülkî okulları yeniden düzenlemiş,

¹⁸ Cevdet Küçük.(1988). Abdülaziz. *TDVİA*, c.I, Vakıf Yayınları, İstanbul, s.182

¹⁹ Küçük, a.g.m. s.181.

²⁰ Ömer Faruk Yılmaz.(2000). *Belgelerle Osmanlı Tarihi*. C. IV, İstanbul, Osmanlı Yayın Evi, s.32.

²¹ Hüseyin Dikme. (2012). Osmanlı'da halkla ilişkiler: Sultan Abdülaziz dönemi örneği, *Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, c.V, Sayı: 21, Bahar, s. 295.

²² Dikme, a.g.m., s. 295.

Mekteb-i Sultanî'yi (Bugünkü Galatasaray Lisesi) açarak, Ticaret Hukuku'nu yeniden düzenlemiştir. Ülkenin birçok yerine telgraf hatları çekerek, posta teşkilatını çağdaş bir şekilde yeniden düzenlemiştir. Belediye teşkilatını kurmuş, Şûra-yı Devlet ve Divân-ı Ahkâm-ı Adliye dairelerini tesis etmiştir.

Sultan Abdülaziz döneminde bayındırlık ve ulaşım alanında önemli ıslahat çalışmaları yapılmıştır. Bayındırlık işleri her ne kadar Osmanlı'nın bir iç sorunu gibi gözükse de Avrupa devletlerini de ilgilendirmiştir. Çünkü İngiltere ve Fransa gibi devletler, Osmanlı ile yaptıkları ticari anlaşmalar sayesinde iç ticaret hakkını elde etmişlerdi. Bu devletler, ticaret hakkından faydalanmak için kara, demir ve limanların yapımına büyük önem vermişti. 1860 yılında 452 km olan demiryolu, Sultan Abdülaziz döneminde 1.344 km. çıkartıldı. Haydarpaşa'dan Bağdat'a demiryolu döşenmesi de Sultan Abdülaziz zamanında başlamıştır. Bu da memleketin refahını, ticaretin yaygınlaşmasını ve devleti zor durumda bırakan isyanların kısa sürede asker sevk edilerek bastırılmasında büyük fayda sağlamıştır. Yine bu dönemde, İstanbul, Köstence, Varna limanlarıyla İzmir rıhtımının inşası yabancı şirketlere ihale edildi²³. 1864'te 76 telgraf şebekesi faaliyete geçirilerek, hemen hemen bütün ülke telgraf şebekesi ile birbirine bağlanmıştır²⁴.

1.1.6. Sultan Abdülaziz'in Tahtan indirilmesi

Sultan Abdülaziz'in yaklaşık on beş yıl süren hükümdarlığı, Osmanlı tarihinde olumsuz neticeler ile son buldu. Saltanatının ilk on yılını fazla çalkantılı bir süreç ile geçirmede. Ali ve Fuad Paşa'yı iktidarda tutarak güçlü bir saltanat sürdürdü. Son beş yılında ise nitelikli devlet adamlarından yoksundu. Ali ve Fuad Paşa'dan sonra sadrazamlığa Mahmud Nedim Paşa'yı getirmesi halk nezdinde hoş karşılanmamıştı. Keza Rus yanlısı olan Nedim Paşa, İngiltere tarafından da istenmiyordu. Bu olumsuz gelişmelerin yanında Sultan Abdülaziz'in Avrupa'da ki prestiji fevkaladeydi, kara ve deniz manevralarına katılması, ordu ve donanmada yenilikler yapması Sultan'ın prestijini artıran unsurlar arasında yer alıyordu²⁵.

Sultan Abdülaziz'in son yıllarında siyasi denge tehlikeli bir şekilde bozulmuştu. Almanya ile Avusturya-Macaristan'ın Rusya ile işbirliği yapması, bu tehlikeyi artırıyordu. Bunun yanında Hersek isyanı Bulgaristan ihtilali, Selanik vakası, Osmanlı devletinde büyük bir heyecan uyandırmıştı. İstanbul halkı galeyan

²³ Yılmaz, a.g.e., s.36.

²⁴ Küçük. a.g.m., s.181.

²⁵ Öztuna,a.g.e, ss.235-236.

içindeydi. Basın sansür altında olduğu için, halk hadiselerin korkunç mahiyetlerini tartışıyor, alınması gereken önlemler üzerinde duruyordu. Bunun yanında Medrese öğrencileri arasında ayaklanma sesleri oluşmaya başlamıştı. 1876'da Fatih, Bayezit ve Süleymaniye medreselerinde okuyan öğrenciler ayaklandı. Amaçları, hiristayan halkın eziyetlerine maruz kalan müslümanları korumak ve buna sebep olan devlet adamlarını ortadan kaldırmaktı. Bab-ı âli'de toplanan talebeler, Mahmud Nedim Paşa ile Şeyhülislam Hasan Efendi'nin azl edilmesini istiyorlardı²⁶.

Sultan Abdülaziz, ayaklanmayı önleyemeyen Nedim Paşa'yı azlederek, sadrazamlığa Mütercim Mehmet Rüştü Paşa, Şeyhülislamlığa Hüseyin Hayrullah Efendi'yi, Seraskerliğe de Hüseyin Avni Paşa'yı getirerek, talebe ayaklanmasının önüne geçmişti²⁷. Ancak çok geçmeden yeni sadrazam ile Sultan Abdülaziz'in arası bozuldu. Sultan Abdülaziz, medrese talebelerinin ayaklanmasında, ulemanın rolü olduğu fikrindeydi. Bu yüzden öğrenciler arasında yeni bir ayaklanma oluşmaması için vükelâ heyeti, padişahın husumetine maruz kalmıştı. Sultan Abdülaziz'in husumetine maruz kalan vükelâ heyeti arasında, Mahmud Nedim Paşa'yı tekrardan sadrazamlık mevkisine getireceğine dair söylemler dolaşmaya başlamıştı. Böyle bir durumda vükelâ heyeti, yalnız mevkilerini kaybetmekle kalmayıp, belki de son ayaklanmaların faileri olarak gösterileceklerdi. Bu ihtimallere karşı koyabilmenin tek yolu Abdülaziz'i tahtan indirmektir. Bu fikir Hüseyin Avni paşa tarafından benimsenmiş, hatta Avni paşa, bir defa padişahın Alemdağ'ındaki kasrına gitmesini fırsat bilerek, onu orda tutmayı ve V. Murat'ı tahta geçirmeyi tasarlasa da bunda başarılı olamamıştır²⁸. Vükelâ heyeti, Mahmud Nedim Paşa'nın tekrar sadrazam olma ihtimali saray erkânı tarafınca tahkik edince, harekete geçmekten başka çare kalmamıştı. Bunun için Hüseyin Avni Paşa, Harp okulu komutanı Süleyman Paşa ile Şürayı Askeri reisi Redif Paşa'yı ve Bahriye nazırı Ahmet Paşa'yı ikna etti. Sadrazam Rüştü Paşa, Hüseyin Avni ile Mithat Paşa, ordu ve donanmada harekât öncesi gerekli tedbirler alınmıştı. Şeyhülislamın fetvasında sonra Sultan Abdülaziz'in tahtan indirilmesi için gerekli ortam oluşturmuş, daha sonra Sultan Abdülaziz tahtan indirilerek yerine V. Murat tahta geçmiştir²⁹.

²⁶ Karal, a.g.e., s. 104.

²⁷ Erhan Afyoncu.(2002). *Şeyhülislam Osmanlı İmparatorluğu-2*. Yeditepe Yayınları. İstanbul, s.140.

²⁸ Karal, a.g.e., s. 105.

²⁹ Karal, a.g.e., s. 105.

1.2. OSMANLI DEVLETİ'NİN MALİYE TEŞKİLATI

Osmanlı Devleti'nin gelir ve giderlerini idare eden ve devlet işletmelerinin faaliyetleri ile ilgili çalışmaları yürütülmesinden sorumlu olan birim maliye teşkilatıdır. Osmanlı Devleti'nde ilk maliye teşkilatı, Hüdavendiğâr Sultan I. Murat'ın emriyle Çandarlı Kara Halil ve Kara Rüstem Paşa tarafından kurulmuştur. Ancak bunun XVI. Asırdaki tarzda bir teşkilat olmadığı muhakkaktır. Nitekim sınırların genişlemesi üzerine maliye teşkilatında gelişmeler olmuş, buna bağlı olarak ise devletin gelir ve giderleriyle bunların çeşitlerinde artışlar meydana gelmiştir³⁰.

Çok geniş topraklar üzerinde asırlarca hükümlan olmuş olan Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren başta İslam dünyası olmak üzere, Türk devletlerinin tesiri altında kalmıştır. Osmanlı Devleti, Batı'ya doğru genişledikçe Avrupa ile olan temasın artması sonucu batı müesseselerinden de etkilenmiştir. Osmanlı Devleti temelde, İslami kaynaklardan olmak üzere çeşitli kültürlerden devraldığı mali teşkilat ve müesseseleri hem geliştirmiş hem de bunlara yenilerini ilave etmiştir. Osmanlı Devleti, Müslüman bir topluma istinad eden bünyesi ile kuruluşundan itibaren İslam hukukunu tatbik etmeye çalışmış ve mali müesseseleri de bu esaslara göre oluşturmuştur³¹. Osmanlı mali teşkilatın şekillenmesinde bu esaslar büyük bir önem arz etmiştir. Osmanlı Devleti, özellikle Selçuklular, İlhanlılar, Eyyubiler, Memlûklüler ve Anadolu beyliklerinden esinlenerek devlet teşkilatını oluşturmuş, bu devletlerden alınan usûl ve kaideleri bir müddet aynen tatbik ettikten sonra yavaş yavaş değiştirip düzenlemiştir³². Ancak devlet yapısının şekillenme süreci bir anda olmamış, belli bir plan çerçevesinde süreç içerisinde şekillenmiştir. Aynı zamanda bu malî sistem, çok geniş bir sınır içerisinde kurulmuş bir yapı içerisinde esnek bir özellik arz etmekte olup, fethedilen yerlerdeki mahalli gelenekler değerlendirilerek o yerlerle malî bütünleşme sağlanmış, malî ve idari bakımından özerk ve yarı özerk birimler, güçlü bir merkezîyetçilik çerçevesinde yerlerini almışlardır³³.

Osmanlı Devleti'nde vergiler, şer'i ve örfî olmak iki kısımda toplanmıştır. Zekat, öşür, haraç ve cizye ile bunlarının kısımları olarak şer'i vergiler içerisinde yer

³⁰ Yusuf Halaç oğlu.(1995). *XIV- XVII. Yüzyıllarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*. Ankara, TTK, s.64.

³¹ Harun Şahin. (2013). Osmanlı Bütçe Sisteminin Tekâmülü, 1839–1922, *Uluslararası Sosyal Bilimler dergisi*, 6/2, Subat, s. 855.

³² Ziya Karamursal. (1989). *Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler*. Ankara, TTK Basımevi, s.152.

³³ Ahmet Tabakoğlu.(1999). Osmanlı Malî Yapısının Ana Hatları. *Osmanlı Ansiklopedisi*. c.III, Türkiye Yayınları, Ankara, s.125.

almaktaydı. Şer'i vergiler arasında ganimetten alınan pay olan pençik (beşte bir) resmi, ilk zamanlarda devletin gelirleri içerisinde önemli bir yer tutardı³⁴.

İslamiyette arazi haraci, öşri ve miri olmak üzere üç kısma ayrılarak ona göre vergi konmuş ise de, daha sonra zabt edilen Suriye, Hicaz , Yemen ve Trablusgarb gibi öşri ve haraci kısımlar müstesna olarak Osmanlıların diğer zabtettikleri yerler askeri ihtiyaçlar sebebiyle bütün araziyi ister öşri ister haraci olsun miri olarak kabul etmişlerdir³⁵.

Osmanlı Devleti, zaman içerisinde örfi vergiler koyma ihtiyacı hissetmiştir. Çünkü devam eden savaşların getirdiği malî külfet, devlet maliyesi tarafından karşılanamıyordu. Bunun yanında çok miktarda askerin beslenmesi, donanmanın hazırlıkları gibi nedenler devleti yeni vergiler koymasına itiyordu. Bundan dolayı tekalif ve avarız denilen örfi vergiler konuldu. Tekalif-i örfiye vergisi II. Bayezid zamanında, avarız vergisi adı altında hükümdarın emriyle konulan bir vergiydi. Bu vergi Tekalif-i örfiye ve tekalif-i şakka olarak iki kısımda toplanmıştır. Tekalif vergileri arasında; cümr ü cinayet resmi, bad-ı heva, menzil akçesi, derbent resmi tayinat bedeli gibi doksan yediye varan vergiler girmekteydi³⁶.

1.2.1. Osmanlı Maliyesi'nin Bütçe Gelirleri

Osmanlı maliyesinin üç önemli gelir kaynağı vardı. Bunlar; Mukataa, cizye ve avarız vergileridir. Mukataalar, genellikle özel teşebbüs tarafından işletilen kamu iktisadî ve malî kuruluşlardı. Mukataaların toplam bütçe gelirleri içerisinde %24-47 arasında bir paya sahipti. İkinci tür gelir kaynağını oluşturan cizye vergisi ise zimmi statüsündeki müslüman olmayan erkeklerden alınır. Bu gelirler, %23-48 gibi bir orana sahipti. Üçüncü gelir kaynağı olan avarız ise başlangıçta savaş harcamalarını finanse etmek için koyulmuş, fakat XVII. Yüzyılın sonlarında itibaren olağan hale gelen bir vergi olmuştur³⁷.

³⁴ İsmail H. Uzunçarşılı. (1988). *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*. TTK Yay. Ankara, s. 319.

³⁵ Uzunçarşılı. A.g.e. s.320.

³⁶ Yusuf Halaçoğlu. (2002). *Klasik dönemde Osmanlı Devlet teşkilatı*. *G.T.T. Ansiklopedisi*, Ed. Hasan Celal Güzel- Ali BİRİNCİ, Ankara, s.175.

³⁷ Ahmet Tabakoğlu. (2002). *Klasik dönemde Osmanlı Ekonomisi*. *G.T.T. Ans.* Yeni Türkiye Yay. Ed. Hasan Celal Güzel- Ali BİRİNCİ, Ankara, s. 427.

1.2.1.1 Mukataa Gelirleri

Osmanlı maliyesi gelir kaynakları arasında yer alan mukataalar, devlet vergileri arasında önemli yer tutmaktaydı. Mukataalar, devlete ait bir gelir payının tahsili işi, inhisar (satış tekeli, monopol) haline getirilen herhangi bir kuruluşun işletme hakkını veya üretilen bir malı satın alma tekeli oluşturma gibi özellikler taşıyabilirlerdi. Mukataa gelirleri, çoğunlukla devlete ait olmakla birlikte, vakıflara tahsis edilen, ulufe karşılığı olarak verilebilen ya da has olarak da tahsis edilen mukataalar vardı. Devlet, uygun gördüğü her türlü zirai, ticari, sanayi işletmeyi mukataa haline getirebilir ve bunlardan payına düşeni çoğunlukla özel teşebbüs eliyle toplatabilirdi³⁸.

Mukataalar üç ana sistemle işletilirdi. Bunlar; iltizam, emanet ve XVII. Yüzyılın sonlarından itibaren kullanılan malikane sistemidir. İltizam, mukataaların bir bedel karşılığında genellikle özel teşebbüs tarafından işletilmesidir. Mukataalar üçer yıllık süre için açık artırma ile iltizama verilir. Ancak bu üç yıllık süre dolmadan herhangi bir artış olması veya daha yüksek bir fiyat teklif etmesi durumunda (öncelikli hakkı ilk sahibinin olmak üzere) bir başkasında verilebilirdi. Mukataaların işletilmesinde ikinci yöntem olan emanetler ise, mukataalar emini denen memurlar tarafından işletilirdi. Gelir düşüklüğü sebebiyle mültezimlere çekici gelmeyen padişah hasları veya madenler ve gümrükler gibi devlet tarafından işletilen mukataatlarla mukataalar emini ilgilenirdi

Mukataatların işletilmesinde üçüncü yöntem olan malikeneler ise, ömür boyu verilen iltizamlara verilen isimdi. XVII. Yüzyılın sonlarında özellikle maliyenin artan nakit ihtiyacını karşılamak için iltizamla işletilen mukataalar, malikane haline getirilmiştir³⁹.

Malikane sistemi zamanla yaygınlaşarak eyaletlere kadar genişledi. Malikane sahipleri işletmelere kendi mülkleriymişçesine uzun vadeli yatırım yapacakları ve dolayısıyla iltizamın mahzurlarının ortadan kalkacağı düşünülmüştü. Yine tımar kesimindeki güvenliğin, iltizamda da geçerli uygulanacağı ümit edilmişse de, zamanla bu beklentinin gerçekleşmediği görülmüştür.

³⁸ Tabakoğlu. a.g.m., s. 427.

³⁹ Tabakoğlu, Klasik dönemde Osmanlı Ekonomisi, s. 428.

1.2.1.2 Cizye Gelirleri

Şer'i vergilerden olan cizye, İslam hukukuna göre fert başına alınan şahsî bir mükellefiyet olarak görülmüş, zimmîler üzerine konulan himaye ve güvenlik vergisi şeklinde adlandırılmıştır. Cizye, Osmanlı Devleti'nin en önemli gelir kaynaklarında biriydi. Müslüman olmayan yetişkin erkeklerden alınmaktaydı. Rahibler, baliğ olmayan çocuklar, devlet hizmetinde bulunan aileler, iş yapamaz durumda olanlar bu vergiden muaf tutulurdu⁴⁰. Bundan başka Rumeli'deki Eflak, Boğdan voyvodalıkları ile Erdel krallığı, bedel-i cizye denen maktu cizye öderdi. Mısır, Bağdat ve Basra gibi yerlerde maktu cizyeler onların irsaliyeleri içerisinde yer alırdı. Bu gelirlerin toplam bütçe içerisindeki oranı %23- 48 gibi bir paya sahipti⁴¹.

1.2.1.3. Avarız Gelirleri

Osmanlı maliyesini bir diğer önemli kaynağında avarız vergileriydi. Başlangıçta bu vergi savaş harcamalarını karşılamak için konulmuşsa da, XVII. Yüzyılın sonlarında itibaren olağan vergiler haline getirilmiştir. Avarız vergileri şahıslar üzerine değil, avarız hanesi denen birimler üzerine konulurdu. Askeri, dinî, malî hizmetlerde bazı kişiler ile mahlûl durumunda olanlar bu vergiden muaf tutulurdu. Muaf olanlar çıkarıldıktan sonra, geri kalan köy ve mahalle nüfusu tespit edilip belirli sayıda gerçek hane bir avarız hanesi sayılarak kaç avarız hanesi olduğu belirlenirdi⁴². Böylece kazaların avarız hanelerini gösteren defterler hazırlanırdı. Avarız yükümlülükleri nüzul, sürsat, iştira olarak aynî ve avarız gibi nakdî vergilerdi. Fakat aynî yükümlülükler de nüzul, sürsat, iştira bedeli olarak zamanla nakdîye dönmüştür.

1.2.2. OSMANLI MALİYESİ'NİN BÜTÇE GİDERLERİ

Osmanlı muhasebe sistemi çıkarma usûlüne dayanır. Bundan dolayı önce gelirler ve giderler tespit edilir, daha sonra ise gelirler giderlerden çıkartıldıktan sonra kalan miktara ulaşıldı. Burada denklikten ziyade, daha çok gelir fazlası elde etmek ve gereksiz harcamaların önüne geçmekti. Osmanlı gider siyasetinin bir başka esası da tahsis ilkesidir. Bütçede, tahsisat ilkesi çerçevesinde gelirlerin nereden

⁴⁰ Halaçoğlu, Klasik dönemde Osmanlı Devlet teşkilatı, s.175.

⁴¹ Tabakoğlu, Klasik dönemde Osmanlı Ekonomisi, s. 429.

⁴² Halaçoğlu, XIV-XVII. Yüzyıllarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı. ss.65-67.

sağlanacağı ve nerelere harcanacağı belirli durumdaydı⁴³. Bu ilke, belirli malların üretildikleri bölgelere göre esnafa tahsis edilmesi şeklinde görülen genel iktisadî yaklaşıma uygun olarak belli harcamaların finansmanına ulaştırılmasıdır⁴⁴.

Osmanlı nakdî harcamaların bir kısmı mahsup işleriyle yapılırken bir kısmı da hazineden yapılan nakit çıkışlarıyla yapılırdı. Mahsuplar hazineye girmeden belli bir harcama alanına ayrılan gelirlerdir. Tahsis ilkesi, devletin harcama politikasının esası olduğu için mahsup bütçeler içerisinde önemli yer almaktaydı. Bir yıl sürecinde yapılan harcamalar, o senenin gelirlerinden karşılanırdı. Beklenmedik durumlarda yapılan harcamalar için ise yeni bir kaynak oluşturmak için yeni ödeme imkanları araştırılırdı.

Bütçeler, devletin tımar ve vakıf sisteminin dışında kalan nakdî harcamalarını kayıt altına alırdı. Bunlardan en önemlisi askerlerin maaşı ve tazminatlarıydı. Merkezî orduya ve devlet görevlerine ödenen maaş harcamalarına mevacic veya ulufe denilirdi. Bunların yanında kapıkulu askerlerinin ödenekleri, tamir ve mühimmat harcamaları bu kısım içerisinde yer alırdı. Özellikle savaşlarda asker sayısının artması, bu gelirlerin artmasının sebebiydi⁴⁵. Bütçelerin ikinci gider kalemi ise Teslimatlar'dı. Bunlar sarayın ve ordunun çeşitli mühimmat harcamalarından müteşekkildi. Bir diğer harcama kalemi ise has ve salyane harcamalarıydı⁴⁶.

Modern devlet sisteminin bütçelerinde önemli yer tutan kamu yatırım harcamaları, bu bütçelerde yer almıyordu. Sadece bazı bakım ve onarım harcamalarının masrafları karşılanıyordu. Çünkü bayındırlık, eğitim, sağlık v.s. gibi yatırımlar hazineden para çıkmadan vakıflar, ocaklıklar ve bazı vergi muafiyetleri ile yürütülüyordu⁴⁷.

1.2.3 DEFTERDÂR

Osmanlılar'da defterdâr tabirinin hangi tarihte kullanıldığı dair kesin bir malumat olmamasına rağmen Germiyanoglu Mustafa, Germiyanoglu Süleyman Şah namına yazmaya başladığı ve onun vefatıyla Yıldırım Bayezid'e ithaf ettiği beyitte

⁴³ Müslüm Parlak-Zeliha Parlak. (2012). Osmanlı Mali Sistemi Divan-ı Muhasebeta Giden Yol, Sayıştay dergisi, sayı187, (19-38) Ekim, s. 22.

⁴⁴ Tabakoğlu. Klasik Dönemde Osmanlı Ekonomisi. s.429.

⁴⁵ Tabakoğlu. Osmanlı Malî Yapısının Ana Hatları. s. 129.

⁴⁶ Haslar vezir, beylerbeyi, hanım sultanlara ayrılan ödeneklerdir. Salyane ise deniz kumandanlarına, kırım hanlarına, kalgaylara ve çerkez beylerine v.s. tahsis edilen yıllık gelirlerdir.

⁴⁷ Tabakoğlu. Klasik Dönemde Osmanlı Ekonomisi. s.430.

bu tabiri kullanmış, bunun yanında hazineden, nişancıdan bahsetmiştir⁴⁸. Dolayısıyla defterdâr unvanının bu tarihten itibaren Osmanlı'da kullanılmaya başlandığı muhtemeldir. Bununla beraber Sultan I.Murat döneminden itibaren bütçe tanzimine başlanması ve hazine kavramının bu dönemde teşekkül etmesi hasebiyle bu tabirin, bu dönemde kullanılmaya başlandığı tahmin edilmektedir. Ancak açık olarak defterdâr tabirine II. Murat zamanında rastlanmaktadır⁴⁹.

Fatih Sultan Mehmed'in kanunnamesine göre defterdâr padişahın malının vekili ve sadrazam da o malın nazırı olarak ifade edilmektedir. Para hazinesi ile defter hazinesinin açılması icab buyurduğunda aynı kanunnamenin kaydına göre Defterdâr'ın huzurunda açılır ve kapanırdı. Yine kanunnamenin birçok yerinde başdefterdârla, diğer mal defterdârlarından bahsedilmektedir. Bu maddelere göre Sadrazam, hükümdarın malını muhafaza etmek, maliyeden hüküm yazmak, hizmet edenlere çavuşluk, sipahilik, katıplik hatta sancak ve zeamet arz etmek, hükümdara arz etmeden iki akçeye kadar zam yapabilmek, sefere giderken hükümdar ile görüşülebilmek vesaire gibi imtiyaz ve selahiyetlere sahipti⁵⁰. Kanunname'de defterdârlardan bahsedilmesi, sınırların genişlemesine bağlı olarak iş paylaşımına gidildiğini göstermektedir. XV. Yüzyılın son yarısından itibaren başdefterdârlığa, mal defterdârları, defter emini, şehremini ve üç yüz akçe maaş alan kadılar tayin edilmiştir. Kanunname'ye göre Reisü'l-küttâb'da defterdâr olabilmekteydi. Başdefterdârın derecesi ise Rumeli Beylerbeyi derecesindeydi⁵¹.

Bütün malî işlerden sorumlu tek kişi başdefterdârıdır. Ancak memleketin sınırların genişlemesi ile iki defterdâr tayin edildi. Bunlardan ilki Rumeli'deki haslar ve mukataaların idaresine bakan Rumeli defterdârı, ikinci ise Anadolu hasların idaresine bakan Anadolu defterdârıydı. Yavuz Sultan Selim'in Suriye'yi ele geçirmesinden sonra oraların idaresi devlet merkezine uzak olmasından dolayı Arap ve Acem defterdârlığı namıyla merkezi Halep'te olan bir defterdârlık daha tahsis edildi⁵². XVI. Asrın ortalarına doğru Anadolu ve Rumeli defterdârlıklarına bağlı yahılar ve İstanbul mukataaları ayrılmak suretiyle "şikk-ı sani" unvanıyla bir defterdârlık daha ihdas edildi. Böylece İstanbul'da, Rumeli veya şikk-ı evvel

⁴⁸ Uzunçarşılı. Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı. s. 325.

⁴⁹ Halaçoğlu. Klasik dönemde Osmanlı Devlet teşkilatı. s.176.

⁵⁰ Uzunçarşılı. Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı. s. 326.

⁵¹ Halaçoğlu. Klasik dönemde Osmanlı Devlet teşkilatı. s.176.

⁵² Uzunçarşılı. Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı. s.327.

defterdârlığı, Anadolu veya şıkk-ı sani defterdârlığı ismi ile defterdârlıklar vücuda getirilmiştir. Hazinesen, bu defterdârlara sırasıyla 160 bin, 140 bin, 130 bin akçe maaş verilirdi⁵³.

XVII. Asrın ortalarından itibaren defterdârlar şıkk-ı evvel, şıkk-ı sani ve şıkk-ı salis isimleriyle anılmıştır. III. Selim zamanında Nizam-ı Cedid'nin kurulmasından sonra bu teşkilata ayrılan vergileri toplamak ve sarfetmek üzere şıkk-ı râbî ismiyle dördüncü bir defterdârlık daha oluşturulmuştur⁵⁴.

II. Mahmut, yeniçerileri ortadan kaldırdıktan sonra, askeri hesaplara bakmak için masarifat hazinesini oluşturmuş, iltizam usulünü kaldırarak, mukataaların idaresi için de mukataat nezaretini kurmuştur. 1834 tarihinde de, masarifat nezaretini kaldırarak, bu nezareti şıkk-ı evvel defterdârlığı altında, Hazine-i Amire ve Mansure defterdârlığı adlarıyla ikiye ayırdı. Daha sonra 1838 tarihli ferman ile muhtelif devair birleştirilerek Maliye Nezareti kuruldu. 1839'da hazine-i mukataat defterdârlığına Maliye nazırı unvanı verilmiş ve diğerine dokunulmayarak Hazine-i Amire defterdârı olarak bırakılmıştır. Fakat bu iki hazine 1849 yılında Umur-ı Maliye Nezareti adı altında yeniden birleştirilmiştir⁵⁵.

Başdefterdâr ile Anadolu şıkk-ı sani defterdârları kendi dairelerindeki işlerle uğraşırlardı. Malî işlere ve şikayetlere Defterdâr kapısı denilen dairede bakılırdı. Bütün malî hükümler defterdâr kapısında yazılır, her defterdar kendi yazısında çıkan defterin arkasına imzasını koyardı. Fakat XVII. Asrın sonlarına doğru maliyeden yazılan bütün hükümlerin arkasında başdefterdârın imzası atılmaya başlanmıştır⁵⁶.

Defterdârın icraat ve tahsilat mahiyetinde beş memur bulunmaktaydı. Bunlardan ilki Baş-bakkulu denilen devlet gelirlerinin birinci tahsil memuruydu. Defterdârlık da bunun bir dairesi olup, Bakîkulu adı altında altmış kadar mübaşiri bulunurdu. Bunlar hazineye borcu olupta vermeyenleri takip etmek ve bu borcun tahsilatını yapmakla görevliydi. Maliyenin ikinci memuru ise, icra memuru olan Cizye Baş-Bakîkulu idi. Cizye Baş-Bakîkulu, cizye borcu olanları takip etmek ve iltizama verilen cizyelerin işlemlerini kayıt altına almakla görevliydi. Defterdârın üçüncü memuruda tahsilat ve te'adiyata nezaret eden veznedârbaşıydı.

⁵³ M. Zeki Pakalın.(1993). *Osmanlı Tarihi Deyimler ve Terimler Sözlüğü*. C.I, İstanbul, MEB Yay. s.414.

⁵⁴ Halaçoğlu. *Klasik Dönemde Osmanlı Devlet Teşkilatı*. s.179.

⁵⁵ Pakalın. a.g.e. s. 415.

⁵⁶ Pakalın. a.g.e. s. 414.

Bunun emrinde dört veznedâr bulunmakta, paranın ayarını muayene etmek ve altın ve gümüşleri tartmaktı. Başdefterdârın mahiyetindeki memurlardan dördüncüsü ise serge nazırı idi. Beşinci ise serge halifesi olup her ikisinde hazinenin işlerini kayıt altına almakla sorumluydu⁵⁷.

1.2.4. OSMANLI MALİYE KALEMLERİ

Osmanlı maliye teşkilatını idari yapısı, Maliye Nezareti kurulmasına kadar çeşitli düzenlemeler ve safhalar geçirmiştir. Nitekim XVI. ve XVIII. Yüzyılları arasında maliye kalemleri birçok değişikliğe uğramış, yeni isimler altında bir takım maliye kalemleri ve müdürlükler oluşturulmuştur.

1.2.4.1. Ruznâmçe-i Evvel ve sâni kalemleri

Mukataat, mevkufat ve cizyeden hasıl olan günlük geliri kayıt altına almakla sorumlu birimdi. Müteferrikalar, çaşnigirler ve erbab-ı kalem denilen ulufeli kâtiblerin maaşları ruznamciler tarafından verilirdi. Hazineye giren para ve hazineden çıkan altın, gümüş, kürk v.s gibi değerli eşyalar mutlaka ruznamçenin onayından geçerdi⁵⁸. Ruznâmçe Defteri, Tanzimat'tan sonra Yevmiye Defteri adını almıştır⁵⁹. Bu kalemin müdürlüklerine Rûznâmçe-i Evvel ve Rûznâmçe sani denirdi. XVIII. Yüzyıldan itibaren, Büyük Rûznâmçe ve Küçük Rûznâmçe kalemleri şeklinde teşkilâtlanmıştır.

1.2.4.2. Başmuhasebe (Muhasebe-i Evvel) Kalemi

XVII. Yüzyıl başlarında teşekkül eden muhasebe-i evvel kalemi, diğer kalemlerinde bu kaleme bağlı olduğu bir birimdi. Daire'nin başkanına Muhasebe-i Evvel veya başmuhasebeci denirdi. Devletin bütün cizye, mukataa ve bazı eyaletlerin gelirleri, Darphane, Matbah, Tersane, baruthane ve bunların emsali ve nüzul eminlikleri, bina emini hesaplarını incelemekle sorumluydu⁶⁰.

1.2.4.3. Cizye Muhasebesi

Gayrimüslim halktan alınan cizyenin her türlü idari ve malî işlerine, cizyenin dağıtımına ve özellikle cizye vergisinin tahsili ile ilgilenirdi. Toplanan cizyelerin makbuz ve senetleri bu kaleme düzenlenir, zamanı gelince mühürlenerek

⁵⁷ Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*.s.74.

⁵⁸ Uzunçarşılı. Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı. s.330.

⁵⁹Hacı Osman Yıldırım vd.(2000). *Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi*, Seçme yazarlar. (Der.) 2. Baskı, İstanbul, s.162.

⁶⁰ Türkiye Gazetesi Ans. Grubu. (2006). *Osmanlı Devlet Teşkilatı 2*. Türkiye Gazetesi Yay. S.133.

cizye memurlarına teslim edilirdi. Bu makbuz ve senetler şer'i mahkemelerde kadıların huzurunda açılırdı⁶¹.

1.2.4.4. Anadolu ve Rumeli Muhasebe Kalemi

Anadolu muhasebe kalemi, Anadolu'da padişah ve vezirlere ait bulunan vakıfların hesaplarını incelemekle sorumluydu. Tımar tezkerelerini araştırır, Erzurum hariç diğer Anadolu kalelerinin maaş ve beratları bu muhasebede görülürdü. Bu kalemin amirine, Anadolu Defterdârı veya Şıkk-ı Sani Defterdârı veya Anadolu Muhasebecisi denilirdi. Rumeli Muhasebe Kalemi ise, Rumelide bulunan padişah ve vezirlere ait bulunan vakıfların hesaplarını ve bütün cizye defterlerini incelemek ve işlemleri kaydetmekle görevliydi⁶².

1.2.4.5. Mukabele Kalemi

Mukabele kalemi, kapıkulu ocaklarında bulunan süvari, yeniçeri ve acemiler, Matbah-ı amire, hasahır vs.nin maaş defterlerini hazırlamak ve bu defterleri hazinedeki esas defterle karşılaştırarak hazineden ulufe için çıkacak akçe miktarını tespit etmekle sorumluydu. Daha sonra bu kalem Piyade Mukabelesi ve Süvari Mukabelesi kalemi olmak üzere iki kısmı ayrılmıştır. Bu kalemde hazırlanan defterler rûznamçelere teslim edilirdi⁶³.

1.2.4.6. Mevkûfât Kalemleri

Mevkûfât Kalemi, bedel-i nüzul ve bedel-i sürsat denilen ordunun zahire ihtiyacını karşılamaya yönelik, alınan avarız türü vergilerin idaresi ile ilgilenirdi. Bu bakımdan rûsum kalemi de denmekteydi⁶⁴. Ayrıca örfî vergilerle avâriz ve bedel-i nüzul vergilerine bakmak, bir gider için tahsis edilip harcanmadan kalan parayı (mevkûf akçe) hazine'ye geçirmek, menzil kayıtlarını tutmak ve masraflarını karşılamak, harp zamanı vilayetlerin gönderdiği askerlere verilen tahsisat ve iaşe masraflarını temin etmektir. Bunlardan başka ordunun ot, saman ve yem ihtiyacını teminiyle, sefere katılan Paşalara ve sivil memurlara ödenecek paraları sağlamakda bu kalemin vazifeleri arasında yer alıyordu⁶⁵.

⁶¹ Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı. s.348.

⁶² Halaçoğlu, Klasik dönemde Osmanlı Devlet teşkilatı. s.180.

⁶³ Halaçoğlu, XIV-XVII. Yüzyıllarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı. s.80.

⁶⁴ Türkiye Gazetesi Ans. Grubu. a.g.e. s.134.

⁶⁵ Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı., s.349.

1.2.4.7. Haremeyn Muhasebesi

Evkaf Muhasebesi olarak da bilinen bu kalem selatin camilerle mukaddes beldelerin (Mekke- Medine) evkafı gelirlerinin tahsilatı ve sarf işleriyle uğraşır. Ayrıca Medine-i Münevvere'ye bağlı arazilerin mahsul işleriyle İzmir, Midilli, Sakız, Menteşe, Antalya ve Alâiye mukataaları işlerine bakardı⁶⁶.

1.2.5. TANZİMAT DÖNEMİ'NDE OSMANLI MALİ İDARESİ

Tanzimat döneminde Osmanlı bürokratları, merkezi devlet yapısının güçlü olmasını sağlam bir malî temelinin oluşturulmasına bağlıyorlardı. Bu yüzden malî meselelerin çözümlenmesi idari reformların başarıya ulaşmasının şartı olarak görülüyordu. Merkezi idarenin bu dönemde en önemli meselelerinden biri de malî kaynakların yetersizliği idi. Bu nedenle Tanzimat döneminin başlangıç yılları malî yönetimin yeniden düzenlenmesi gayretiyle geçmiştir⁶⁷.

Tanzimat döneminde malî idarenin yeniden oluşturulması yönünde atılan en önemli adım Maliye Nezareti'nin, tüm malî işleri düzenleyen ve denetleyen bir nezaret olarak kurulmasıdır. Bu nezarete bağlı olarak kurulan Maliye Hazinesi de, daha önce devletin gelir ve giderlerini kontrol eden Mansure ve Redif hazinesi ile Hazine-i Amire'nin yerini almıştır⁶⁸. Maliye Nezâreti'nin kurulmasındaki temel amaç; çoklu hazîne yapısına son vererek gelir ve giderin mümkün olduğu kadar tek hazîne toplamasını sağlamak ve taşradaki yolsuzlukların önüne geçerek vergilerin düzenli bir şekilde hazineye aktarılmasını sağlamaktır⁶⁹.

Tanzimat döneminde malî birimler, Maliye Nezareti çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir. Tanzimat'tan önceki Başmuhasebe yerine "*Maliye Muhasebesi Kalemi*" oluşturulmuştur. Bu kalem hazine hesaplarını tutmakla sorumlu olup, bunların yanında askerlerin maaş, kıyafet, tayinat v.s. giderlerini incelemekle sorumluydu⁷⁰. Bu kalem, kendi içerisinde *Varidat ve Masarifat Muhasebesi* olarak ikiye ayrılırdı. *Varidat muhasebesi*, devlet gelirlerinin kazalar itibariyle tahsilatını ve

⁶⁶Hacı Osman Yıldırım vd,a.g.e., s.169.

⁶⁷Tevfik Güran.(1998). Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi. *İFM*, c.XLIX. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/iktisatmeczua/article/view/7297/6805>. (13.07.2013). s.79.

⁶⁸Güran. a.g.m. s.79.

⁶⁹Aslıhan Nakipoğlu.(2012). 19. Yüzyılda Osmanlı Maliyesinde Değişim, Bürokratik Düzenlemeler ve Maliye Nezâreti'nin Kurulması. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, c.5, Sayı.2, (ss74-94) s.75.

⁷⁰Ali Akyıldız.(1993). Tanzimat Dönemi Osmanlı merkez Teşkilatında Reform, Eren Yay. İstanbul, s.104.

tahakkukunu yapar, iltizam işlerini yürüterek gelirlerle ilgili hesapları incelemekle görevliydi. *Masarifat Muasabesi* ise; genel giderlerin kaydını tutar ve yapılan harcamaları onaylardı. Hazinenin aylık ve yıllık hesaplarını tutarak yıllık bütçeyi hazırlamakla da görevliydi⁷¹. Maliye Nezareti'nin bir diğer önemli kalemleri ise; Sergi ve Esham Muhasebeleriydi. *Sergi muhasebesi*, hazinenin evraklarını düzenlemekle görevliyken, *Esham muhasebesi* ise esham sahiplerinin mühürlerini tatbik etmek ve bunlarla ilgili kayıtları tutmak, taksit zamanı gelen esham için hazineden ödeme yapılabilmesi sûtret vermektir⁷². Mukataalar ile ilgili her türlü düzenlemeler ise *Mukataat Muhâsebesi* kalemünde yer almaktaydı. Tüm yazışmaları yapmak üzere burada bir mukataa mümeyyizi görevlendirilmişti.

Tanzimat dönemi ile birlikte merkezi idare tarafından, bir yandan maliyeyi güçlendirme, diğer yandan ise taşradaki unsurların iktisadi temellerini zayıflatma çabası güdülmüştü. Maliyeyi güçlendirmek için vergi sisteminde birliğin sağlanması ve gelirlerin merkezden toplanması esası benimsenmişti⁷³. Bu noktadan hareketle, yıllardan beri süre gelen örfi vergilerin yerine, “*ancemaatin vergi*” diye adlandırılan bir vergi sistemi oluşturulmuştur. Ancemaatin vergisinin tahriri, muhassıllar tarafından yapılmıştır. Muhassıllar, köylerden başlamak suretiyle, herkesin adını, ünvanını, ne miktar emlak, arazi ve hayvanının olduğunu; mükellef tüccar veya esnaf ise ne kadar kazancının olduğunu tespit etmek ve kayıt altına almakla yükümlüydüler. Ancak, Tanzimat reformunun gerçekleşmesi için kendilerine büyük ümitler bağlanan muhassılların çalışmalarından istenilen sonuç elde edilememiştir. Zira muhassılların denetiminde yapılan 1840 yılı temettü tahrirlerinde, yeterince hakkaniyet gözetilmemiş ve vergi tayininde adalet sağlanamamıştır⁷⁴. Vergilerin daha kolay tespit edilmesi ve yolsuzlukların önlenmesi için Meclis-i Muhâsebe-i Maliye oluşturulmuştur. Ancak bir ihtisas meclisi özelliği taşıyan ve varlığını bir yıldan fazla devam ettiremiş olan Meclis-i Muhâsebe-i Maliye yerini başka meclis ve komisyonlara bırakmak zorunda kalmıştır. Sarraf ve mültezimlerin, hazîneye olan borçlarının vaktinde ödenmemesi üzerine oluşturulan Zimemât Komisyonu da 1858

⁷¹ Güran, a.g.m. s.80.

⁷² Akyıldız, a.g.e. s.102.

⁷³ Aslan Eren.(1999). Osmanlı Ekonomisinde Kurumsal Gelişmeler. *Osmanlı Ans.* c.III, Edt. Güler Eren, Yeni Türkiye Yay. Ankara, s.242.

⁷⁴ Zafer Atar.(2012). Balkanlarda Temettuat Tahriri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, XII/2,K1ş, (ss.389-407), s. 390.

yılında kaldırılmıştır. Kırım savaşı sonrasında hazinenin sıkıntıya girmesi ve dış borçlanmaya gidilmesi, mali idârede yapılması gereken reformların araştırılması, gelir ve giderlerin gözden geçirilmesi, vergilerin nasıl tahsil edileceğinin tespit edilmesi için oluşturulan Meclis-i Âlî-i Hazâin, 1866 yılında kaldırılmıştır. Meclisi Muhâsebe-i Maliye, Zimemât Komisyonu, Meclis-i Âlî-i Hazâin, mali sorunlara çözüm aramak için kurulmuşlarsa da, aralarındaki anlaşmazlıklardan dolayı bu birimler ilga olmuştur. Bu birimlerin yerlerine “*Dîvân-ı Muhâsebât*” kurulmuştur⁷⁵. Divan-ı Muhasebat’ın görevi, yıllık muhâsebe defterlerinin özetlerinin dîvâna havale edilmesinde gerekli olan incelemeleri yapmak, görevden alınması gereken maliye memurlarının durumlarını nezârete bildirmek, teftişte bulunmak, memurların işe alım sınavlarının yapılması, görevlendirilmeleri vs. hizmetleri yerine getirmekle sorumluydu.

Dîvân-ı Muhâsebât sonrasında devletin içinde bulunduğu şartlara göre bir takım meclis ve komisyonlar oluşturulmuştur. Ülke madenlerini iyi işletilmesi için Meclis-i Maâdin, devlet gelirleri içerisinde önemli bir yeri olan gümrük vergilerinin düzenlenmesi için Meclis-i Rüsûmat, emlak ve nüfus tahrirlerini düzenlemek için tahrîr komisyonu gibi yeni komisyonlar oluşturulmuştur.

Tanzimatın ilanı ile birlikte başlayan bu yenileşme hareketinin meydana getirdiği bu ikili yapının oluşturduğu sıkıntılardan kurtulmak için komisyon ve meclislerin kurulmasının yanısıra alınan bir diğer önlem ise taşradaki mali idarenin yeniden düzenlenmesi olmuştur. Taşrada ki mali düzenlemenin ilk basamağı Anadolu ve Rumeli'nin çeşitli bölgelerinde raporlar hazırlanmış, değerlendirmeler bu çerçevede yapılmıştır.

Tanzimat fermânı ile merkezi idarenin en önemli gelir kaynağı olan öşür ve ağnam vergisinin toplanmasında iltizam sistemini kaldırılmış, vergilerin devlet eliyle toplanması ilkesine gidilmiştir⁷⁶. İltizamın kaldırılmasından sonra Tanzimat reformlarının uygulanabilmesi için vergilerin doğrudan doğruya devlet hazinesi adı altında tahsis edilmesi için taşradaki bölgelere muhasıllıklar atanmıştır. Taşra’da vergi toplamak için görevlendirilen bu muhasıllıkların sayıca fazla olması ve bunların maaşları toplanan verginin yarısına tekabül etmesi, bunun yanında hasadın

⁷⁵ Nakipoğlu, a.g.e. s. 76.

⁷⁶ Eren, a.g.m. s.242.

zamanında toplanmaması köylüyü zarara uğratiyordu⁷⁷. Bu gibi sebeplerden ötürü taşra idaresinde uygulanan muhasıllık sisteminden istenilen verim alınamamıştı. Bu durumda taşra idaresinde yeni bir uygulamaya gidilmesine sebep olmuştur. 1867 ve 1871 yılında yapılan vilayet düzenlemeleri ile taşra idaresinde vilayet, liva, kaza eksenli bir idari yapı oluşturulmuştur. Böylece vilayetlere valiler, sancaklara mutasarrıflar, nahiyelere müdürler tayin edilmiştir. Yine bunların yanına adli, askeri, idari görevliler tayin edilerek güçlü bir merkezi sistem oluşturulmak amaçlanmıştır.

⁷⁷Fatih Sadık Torun.(2012). Osmanlı Taşra İdaresinin Yeniden Yapılandırılması, Karadeniz Araştırmaları, sayı 32/81-97, <http://asosindex.com/journal-article-fulltext?id=16844&part=1> (06.06.2013)

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR BİLGİSİ

2.1. OSMANLI HAZİNE SİSTEMİ

Hazine, bir şeyi muhafaza edip, biriktirmek anlamına gelir. Arapça "hazn" kökünden ismi-mekân olan hizâne, Türkçe'ye hazîne şeklinde geçmiştir. XIII. Yüzyıldan itibaren hazine biçiminde de kullanılmıştır. Hazine kelimesi, altın, gümüş, mücevher gibi değerli eşyaların, büyük servetlerin saklandığı yer olarak da anlamlandırılmıştır⁷⁸.

Osmanlı hazinesi, XVIII. asrın son çeyreğine kadar dış ve iç hazine olmak üzere iki büyük hazineden oluşur. Bunlardan ilki oluşturan Dış hazine, devlet gelirlerini toplayıp, kanunlarla gerekli yerlere sarf eden Divan-ı Hümâyûn Hazinesi'ydi. Dış hazine, sadrazamın ve başdafterdarın mesuliyetinde bulunurdu⁷⁹. Hazineden ödeme yapılabilmesi için hazine tezkiresinin üzerinde sadrazamanın buyruhdusu ve sahh ile başdefterdarın toplu imzası gerekiyordu, aksi takdirde hazineden her hangi bir ödeme yapılamıyordu⁸⁰. Dış hazinenin gelir ve giderleri, devletin iktisadî ve maliyesini daha yakından ilgilendirmektedir. Dış hazineye girecek meblağlar veznedârlar, ruznamçeciler, sergi nazırı, sergi kâtibi ve çadır mahterbaşlarının huzurunda veznedârbaşı tarafından teslim alınır. Her akşam hazineye giren ve çıkan paranın mihasebesi yapılır, mevcut nakit para pusulalar ile karşılaştırılır, daha sonra gerekli masraflar için 4-5 kese ayrıldıktan sonra, paranın geri kalanı mühürlenerek hazineye aktarılır⁸¹. Dış hazinenin gelir fazlası ise, iç hazineye aktarılır ve burada muhafaza edilirdi. İç hazineye aktarılan bu meblağlar dış hazine için masraf olarak kaydedilirdi. Ancak gerektiğinde padişahın izniyle dış hazineye kredi veya karşılıksız olarak verilen bu meblağlar, dış hazineye gelir olarak tekrardan aktarılabilirdi.

⁷⁸Cengiz Orhonlu. (1998). Hazine, *TDVİA*, c.XVII, Vakıf Yayınları İstanbul, s.130.

⁷⁹ Uzunçarşılı. *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*. s.365

⁸⁰ Arzu Terzi.(2000). *Hazine-i Hassa Nezareti*. TTK Yay., Ankara, s.1.

⁸¹ Terzi.a.g.e., s.1.

İkinci ise yine belirli kanunlarla toplanarak lüzum ve ihtiyaç halinde maliye hazinesine yardım eden İç İhtiyat Hazinesi idi. Divan-ı Hümâyûn Hazinesi'nin idaresi ve mesuliyeti sadrazamın elinde iken, İç Hazine'nin idaresi ise Hazinedarbaşı'nın elinde bulunmakta olup, işlere bakmakla görevli bir de Hazine Kethüdası mevcuttu. Ancak her iki hazine de temelde padişahın sorumluluğunda bulunuyordu⁸². XVI. ve XVII. yüzyıllarda İç Hazine'ye paranın girip çıkması, Hazinedârbaşı'nın izni ile yani "temessük" denilen senet ile gerçekleşirdi. XVII yüzyılın sonralarına doğru ise bu işi yapmak için hazine kethüdâsı görevlendirilmiştir⁸³. İç Hazine, dış Hazine'nin bir nevi koruyucusu durumundaydı. Dış hazinenin ihtiyaçtan fazla olan gelirlerini saraydaki İç Hazine'de muhafaza ederdi.

İç Hazine'de, Bodrum hazinesi, Has oda hazinesi, İfraz hazinesi, Çilhane hazinesi ve Has Ahur hazinesi, Hilat hazinesi gibi birkaç hazine daha bulunmaktaydı. Bunlar bir nevi İç hazinenin alt birimleri gibi çalışıyordu. İç Hazine'nin alamadığı nakit para, mücevher ve değerli eşyalar bu birimlerde saklanırdı.

Bodrum hazinesinde, XVII. asrın başlarına kadar altın ve gümüş sikke ve çubukları bulunurdu. Kanuni Sultan Süleyman, doğu seferine giderken Bodrum hazinesindeki çubuklarında yanında götürerek yolda sikke kestirmişti⁸⁴. İfraz hazinesi ise, muhtelif sikkelerden ayrılıp ihtiyaç duyulması halinde hazırlanmış meskûkâtı havi olup buradaki altın gümüş avâni silmek üzere Darphaneye gönderilmişti.

Çilhane hazinesinde, şal, kuşak, entari ve çok kıymetli kumaşlar ile hediye olarak gelen eşyalar, öd ve anberlerin saklandığı yer idi. Ayrıca sultan ve şehzade doğumları sebebiyle takdim edilen hediyeler ve değerli muhallefat eşyası da burada bulunmaktaydı. Enderun'un en üst mertebesindeki Hasoda'da bulunan Hasoda hazinesine, acil ihtiyaç durumlarında müracaat edilirdi. Has Ahur hazinesi ise, Has Ahırlar yakınında değerli taşlarla süslü altın ve gümüş koşum takımlarının korunduğu bir yerdi. Hilat hazinesinde, hilat ve kürklerle muhallefat eşyaları (ölüm veya başka bir sebeple mallarına el konan şahısların hazineye intikal eden eşyaları) muhafaza edilirdi. Hilat ve Has Ahur Hazineleri Topkapı Sarayı'nın üçüncü kapısı olan Bâbüssaade'nin dışında, diğerleri ise üçüncü avluydu⁸⁵.

⁸²İsmail Hakkı Uzunçarşılı. (1978). Osmanlı Devleti Maliyesi'nin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti İç Hazinesi, *Belleten*, XLII, 165, Ankara, 1978, s. 73

⁸³ Terzi, a.g.e, s.2.

⁸⁴Uzunçarşılı, a.g.m. ss. 75-78.

⁸⁵MübahatKütükoğlu. (1994). Osmanlı İktisadî Yapısı. *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi I*, Ekmeleddin İhsanoğlu (Ed.), İstanbul, s.524.

Enderun hazinesinin diğere birimlerinde biri olan ancak Padişahın şahsî masraflarını karşılamak üzere ayrılan ve Ceyb-i Hümâyûn akçesi adı verilen, gelirleri ise Ceyb-i Hümâyûn (Harem-i Hümâyûn) Hazinesi'ne girerdi. Bu Hazinenin görevlisi Sır Kâtibi adı verilen yüksek dereceli bir memur idi. Mısır eyaletinin gelirleri bu hazineye girerdi.

2.1.1. Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi

Osmanlılar'da padişahın özel gelir ve giderlerinin resmi bir kurum tarafından idare edilmesi, klasik dönemden itibaren Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi tarafından yapılmıyordu. Ceyb-i Hümâyûn hazinesi, bir nevi padişahın özel kesesi⁸⁶olarak kullanılan bir tabirdi. Ceb, şahane ve mülûkâne manasına gelen Hümâyûn kelimelerinin birleşiminden meydana gelen bu tabirin lûgat manası padişahın "cebi" idi⁸⁷. Litarütürde ceyb-i hümâyûn akçesi, cep akçesi, ceyb-i hümâyûn harçlığı, aylık-ı ceyb-i hümâyûn, ceyb-i hümâyûn dairesi” gibi değişik şekillerde geçmekte olup padişaha ait gelirleri ve bunlardan yaptığı harcamaları ifade etmektedir⁸⁸.

Ceyb-i Hümâyûn hazinesinin amiri, sırkâtibî adı verilen yüksek dereceli bir memurdu. Ceyb-i Hümâyûn'un gelirleri başında Mısır irsaliyesi denilen ve Mısır eyaletinden gönderilen yıllık vergiler yer alırdı. Mısır irsaliyesi dış hazineye gelir olarak girer, sonra İç hazineye aktarılıp muhasebenin gider kısmına kayd edilirdi.

XVII. yüzyılın sonlarından itibaren Mısır valileri, Mısır irsaliyesinden ayrı olarak ceyb-i hümâyûn harçlığı altında 5.000 altın kisse göndermeye başlamışlardır⁸⁹.

Ceyb-i Ceyb-i Hümâyûn'un diğere gelir kalemlerine baktığımızda ise;

- Her ay Divan-ı Hümâyûndan 50.000 kâmil akçe
- Padişah haslarıyla malikâne gelirleri
- Haremeyn evkafı gelirleri fazlası
- İstanbul ve Edirne bostancıbaşlarının has bahçeler mahsûlatından topladıkları hasılât

⁸⁶ Ferit Develioğlu. (1995). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, s.138.

⁸⁷ Mehmet Zeki Pakalın . (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, c.I, s. 265.

⁸⁸ Halil Sahillioğlu. (1993). *Ceyb-i Hümâyûn, TDVİA*, Vakıf Yayınları, c.VII, İstanbul, s.465.

⁸⁹Sahillioğlu, a.g.m., s.466

- Eflak ve Boğdan voyvodalıkların vergileri
- Muhallefat ve müsadere gelirleri
- Yıllık olara Mısır Hidivliği'nden gönderilen Mısır irsaliyesi⁹⁰
- Darphane Nezâreti'ndeki madenlerin gelirleri
- Tevliyeti padişaha ait yedi vakfın gelirleri
- Valilerin tayin ve mukarrerleri (ibka 139 câizesi ve müjdeganı) esnasındaki hediyeleri
- Babüs'-saâde ağasıyla saray ağasının nezâretlerindeki vakıfların gelirleri
- Bazı vilâyet ve sancakların bazı el işleri, mahsulleri ve meyveleri
- Evkaf-ı Hümâyûn-ı Hazine-i Celilesi'den her ay gönderdiği miktarlar⁹¹
- Hazine-i Hassa-i Hümâyûn'dan her ay gönderdiği miktarlar⁹²
- Çeşitli yerlerden gönderilen hediyeler

Ceyb-i Hümâyûn'un harcama kalemlerine baktığımızda ise;

- Mekke ve Medineye her yıl surre adı altında gönderilen para ve hediyeler
- harem aylıkları
- başta yabancı devlet hükümdarları olmak üzere verilen hediyeler
- fitreler ve padişahın verdiği ihsan, sadaka ve bahşişler⁹³.
- Harem-i Hümâyûn hademalarına ödenen paralar
- Harem-i Hümâyûn bekçilerine ödenen paralar
- Hırka-i saadet hademalarına ödenen paralar
- Hazine-i Hümâyûn katibleri ve memurların aylık masrafları
- Hazine-i Hümâyûn hademelerine ödenen paralar
- Teberdârân-ı hassa kişilerine ödenen aylıklar
- Mekteb-i Münife'nin hocalarına ve memurlarına ödenen aylık miktarlar
- Hırka-i saadet civarında bulunan Avâdân hadenelerine ödenen miktarlar

⁹⁰ Her senenin başında Mısır dan 35.000 kuruş, bir defaya mahsus olmak üzere, "Mısır irsaliyesi" olarak Ceyb-i Hümâyûn hazinesine aktarılan para girişi yapılırdı. Bunun yanında Mayıs ayı gelirleri arasında yer alan 25.000 kuruş ise Cezire-i Kıbrıs'dan vergi olarak Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne aktarılan para miktarını göstermektedir. bkz. BOA, TSMAD, No: 00402.005.00.002.

⁹¹ Evkaf-ı Hümâyûn-ı Hazine-i Celilesi'den, her ay sabit olmak üzere 1040 kuruş Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne gönderilirdi. Ancak bunun yanında Hamidiye vakfı gibi çeşitli vakıflardan bu hazineye para aktarımı yapılırdı. bkz. BOA, TSMAD, No: 00402.005.00.002.

⁹² Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin gelir kalemlerinden en önemlisi Hazine-i Hassa-i Şâhâne gelirleridir. Aylık olarak Hazine-i Hassa-i Şâhâne'den düzenli olarak muayyen miktarlarda paranın, Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne aktarılmıştır. Bazı aylarda hazine harcamalarının artması ile Hazine-i Hassa-i Şâhâne'den ek olarak Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne para aktarımı yapılırdı.

⁹³ Terzi, a.g.e.,s.3.

- Daire-i Hümâyün'da bulunan bazı kişilere yapılan ödemeler
- Bağdad kasr-ı Hümâyün'da ve Beşiktaş Saray-ı Hümâyün'da, Beğlerbeyi Sarayı'nda çalışan bazı işçilere ödenen paralar
- Has oda kethüdası Ağalarına ödenen miktarlar
- fitreler ve padişahın verdiği ihsan, sadaka ve bahşişler
- Muhtelif günlerde (Üç aylarda, bayramlarda) o günün önemine binaen yapılan harcamalar
- fitreler ve padişahın verdiği ihsan, sadaka ve bahşişler⁹⁴.

Bu gelirlerin çeşitli sarf yerleri bulunuyordu. Bunların başlıcaları; Mekke ve Medine'ye her yıl surre⁹⁵ adıyla gönderilen para ve hediyeler, fitreler, çeşitli vesilelerle verilen ihsan, sadaka ve tahşişler, harem aylıkları, yabancı devlet devlet hükümdarları başta olmak üzere verilen hediyelerdi⁹⁶. Osmanlı maliyesinde padişahın tasarrufunda olan İç Hazine kaynaklarının özel bir kısmını teşkil eden ceyb-i hümâyün harçlığı, ayrıca ceyb-i hümâyün akçesi diye belirtilen meblağları ve iç hazine masraf hesaplarında bu isimle yapılan harcamaları da ifade etmekteydi. İç Hazine'den karşılanan diğer bazı özel giderler “Harc-ı Hâssa” adıyla kaydediliyordu⁹⁷.

Ceyb hümâyün defterleri, her hazine kethüdası tarafından padişaha takdim edilir ve mevcutları masrafa kaydedilirdi. Ceyb-i Hümâyün aylığını teşkil eden bu defterler, her aya mahsus gelir ve gideri göstermektedir. Padişahın şahsına ait in'am ve ihsanlar, Ceyb-i Hümâyün Hazinesi'nden kaşılanırdı. Yine cuma günleri camiye giderken ve gezmek için yapılan ve “biniş” adı verilen gezilerde çanta-i hümâyün denilen ve çantacı tarafından taşınan çantaya, ceyb-i hümâyün akçesinden iki bin akçe konur, padişahın Cuma namazı çıkışında ve bir yere gidişinde yollarda rastlanan fakirlere dağıtılırdı.⁹⁸ Padişah devlet masraflarını, ayrıca şahsî giderlerini karşılamak için sadece iç hazine kaynaklarını değil, dış hazine kaynaklarını da kullanırdı. Bir bakıma şahsî giderleri durumunda olan saray mutfağı harcamaları, saraylıların

⁹⁴Terzi, a.g.e.,s.3.

⁹⁵“Surre-i Hümâyün, her sene Hac mevsiminden önce Mekke ve Medine halkının ihtiyaçlarını karşılamak için gönderilen para ve hediyelerden oluşmaktaydı. “Surre”, para kesesi manasına gelen Arapça bir kelime olup Haremeyn'e gönderilen para, altın ve hediyelere bu ad verilmiş, bunun için yapılan özel merâsime de “Surre Alayı” denilmiştir”. bkz., Murat Akgündüz.(2005), “Surre-i Hümâyün Geleneği Ve İslâm Toplumunu Kaynaştırmadaki Rolü”, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı XXII, İzmir, 2005, s.107.

⁹⁶ Kütükoğlu, Osmanlı İktisadî Yapısı., s.525.

⁹⁷ Sahillioğlu, a.g.m., s.466.

⁹⁸ Uzunçarşılı, a.g.m., s.83.

aylıkları, saraya bağlı özel imalathanelerin masrafları genel bütçeden karşılanır ve bunlar masraf bütçelerinin “teslimat” faslına kaydedilirdi. Padişahın yaptığı yardımlar özel iç hazineden karşılanabildiği gibi, dış hazineden ve devlet bütçelerinde verilebilirdi. Bu gibi masraflar “in’amat ve tasaddukat” masraf fasıllarında yer alırdı⁹⁹.

2.1.1.1. Darphane-i Amire'nin Ceyb-i Hümâyûn ile olan ilişkisi

XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Osmanlı maliyesi için Darphane, ayrı bir önem kazanmıştı. Zamanla Darphane-i Amire farklı bir konuma gelerek, Osmanlı hazinesinin gelir ve gider idaresinde önemli bir rol oynamaya başlamıştı. Özellikle XVIII. yüzyılın sonlarına doğru savaş giderlerinin karşılanmasında önemli bir rol üstlenmiş, masraflar için seferli akçesi altında ödemeler yapmıştır. Darphane'nin işlevinin malî yönden önemli bir konuma gelmesi için malî kaynağa ihtiyacı vardı. Özellikle Haremyn mukataatı ve tevliyetleri Darphane'nin önemli kaynakları arasında yer alıyordu. Önceleri Haremeyn evkafı ve mukataaları 1757-1758 yılına kadar Darü's-saade Ağaları'nın nezaretinde iken, Darü's-saade Ağaları'nın yolsuzluğu yüzünden, bu mukataalar yeni bir düzenlemeye tâbi tutularak malîkâne sisteminin içine alınmıştır. Mukataaların müzayedede, satış ve iltizam yetkisi Defterdârlara verilmiştir¹⁰⁰. Vakıf mukataatlarının dışında Darphane-i Amire'nin başka kaynakları vardı; simkeşhane mukataası başta olmak üzere çiftlikler, tımarlar, müsadere ve muhallefat gelirleri Darphane'nin gelirleri arasında yer almaktadır.

Darphane'nin yeni işlevi ile birlikte bazı vazifeler üstlenmişti. bunlardan biri de padişahın özel hazinesi olan Ceyb-i Hümâyûn'a ait gelirlerin idaresidir. Darphane'nin Ceyb-i Hümâyûn'u idaresi muhtemelen bünyesinde yapılan değişiklikler sırasında olmuştur.

Darphane'nin bir hazine hüviyetine kavuşması XIX yüzyılların başında da devam etmiş, Sultan III. Selim zamanında oluşturulan İrad-ı Cedid hazinesinin kaldırılmasında sonra bu hazinenin mevcudu ve gelir kalemleri alınan bir kararla Darphaneye devr edilmiştir¹⁰¹.

⁹⁹ Sahillioğlu, a.g.m., s.466.

¹⁰⁰ Yavuz Cezar.(1986). *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi*, Alan Yayınları, İstanbul.s.100.

¹⁰¹ Cezar, a.g.e. s.236.

Sultan II. Mahmurt Döneminde de Darphane aynı konumunu bir süre devam ettirse de, Asakir-i Mansure ordusunun ihtiyaçlarını karşılamak için Darphane tarafından idare olunan çeşitli mukataatların gelirleri, Mansure hazinesine devr etmiştir. Daha sonra Darphane de yapılan düzenlemeler devam etmiş, Darphane tarafından idare olunan Evkaf-ı Hümayun müstakil bir hale getirilerek Evkaf-ı Hümayun Nezareti adı verilmiştir. Böylece yapılan düzenlemeler sonucunda Darphane'nin Ceyb-i Hümâyûn'dan başka geliri kalmamıştır¹⁰².

Darphane, padişah ve hanedan mensuplarına ait gelirlerini yönetimini Tanzimata kadar devam ettirmiştir. Ancak Tanzimat'ın ilanından sonra osmanlı maliyesinde köklü değişiklikler yapılmıştır. Merkezîyetçi bir yönetim anlayışı çerçevesinde bütün hazineler birleştirilerek Maliye Hazinesi oluşturulmuştur. Yapılan bu düzenlemelerden yeni bir bütçe oluşturmak için gelir ve giderler gözden geçirilmiş, padişaha ait gelirlerin giderleri karşılayamadığı tespit edilmiştir. Bu durumu düzeltmek için Ceyb-i Hümâyûn hazinesi tarafından yabancı devlet adamlarına ve yüksek dereceleri memurlara verilecek hediyelerin bedelleri gibi bir takım masraflar Maliye Hazinesi tarafından karşılanması yoluna gidilse de, alınan bu tedbir yetersiz kalmıştır. Daha sonra padişaha ait bütün gelirler Maliye Hazinesi devretmiştir¹⁰³.

Padişah ve saraya ait harcamaların ödenmesi için de Maliye Hazinesi'den her ay padişaha verilmek üzere maaş bağlanmasına karar verilmiştir. Darphane Amire ve başta Enderun-ı Hümâyûn olmak üzere sarayda çalışanların görevlilerin maaşları Matbah-ı Amire masrafları, sarayda mefruşat ve tamira işleri, binaların tamirâtı, sûr-i hümâyûn ve padişah tarafından benganlara verilen hediyelerin masraflarını karşılaması içinde Maliye Hazinesi'nden, Darphane'ye 12.500 kese akçe verilmiştir.

2.1.1.2. Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin Hazine-i Hassa'ya Dönüştürülmesi

Başta padişah olmak üzere Osmanlı hanedanının maaşa bağlanması ve bu paranın Darphane aracılığıyla Ceyb-i Hümâyûn'a ulaştırılmasıyla birlikte padişaha ait bütün gelirlerin toplandığı ve buna mukabil bütün harcamaların yapıldığı bir iç hazinesi haline gelmiştir. Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin işlevinde yapılan bu değişikliklerle birlikte 1844 yıllarda Ceyb-i Hümâyûn yerine özel hazine veya

¹⁰² Terzi,a.g.e. s.16.

¹⁰³ Terzi,a.g.e. s 18.

padişahın hazinesi manasına gelen Hazine-i Hassa tabiri kullanılmaya başlanmış, 1847 tarihinden itibaren Sultan Abdülmecit'in almış olduğu bir karar ile Ceyb-i Hümâyûn adı "Hazine-i Hassa" şeklinde değiştirilmiştir¹⁰⁴.

2.2. ÇOK HAZİNELİ DÖNEME GEÇİŞ

XVII. Yüzyılın son çeyreğine kadar Osmanlı maliye teşkilatında tek hazine olarak Hazine-i Âmire vardı. Merkeze ulaşan devlet gelirleri bu hazinede toplanır ve gerekli ihtiyaçlar bu hazineden karşılanırdı. Hazine-i Âmire'nin baş sorumlusu Başdeferdar idi. Şıkk-ı Evvel Defterdârı da denilirdi. Şıkk-ı Sâni ve Şıkk-ı Sâlis ünvanıyla adlandırılmış iki de yardımcısı bulunmaktaydı. Hazine-i Amire'nin aldığı borçları zamanında ödeyememesi, İç Hazine'deki mevcut paranın tükenmeye başlaması, Osmanlı devletini malî alanda yeni arayışlara itmişti¹⁰⁵. Sultan III. Selim döneminde İrad-ı Cedid Hazinesi'nin kurulmasıyla birlikte, Osmanlı Devleti'ndeki tek hazineli dönemden, çoklu hazineye ve birden fazla defterdârlıkların olduğu bir döneme geçilmiştir.

2.2.1. İrad-ı Cedid Hazinesi

Sultan III. Selim döneminde kurulan Nizam-ı Cedid ordusunun masraflarını karşılamak için kurulan İrad-ı Cedid Hazinesi ile Osmanlı maliyesi çok hazineli döneme geçmiş ve yeni malî uygulamaların sonucunda hazinelerin sayısında artma olmuştur. Kurulan bu yeni hazinenin gelir kalemleri arasında ise; Hazine-i Amire tarafından idare olunan mukataalar ile Darphanece idare edilen Haremeyn mukataaları ve tımarların yönetimi İrad-ı Cedid'e devr edilmiştir. Hazine-i Âmire ve Darphane'ye ödemelerin zamanında yapılabilmesi için, zecriye resmi başta olmak üzere bazı resimlerin toplanması İrad-ı Cedid Hazinesi tarafından yapılacak, Humbaracı tımarları da bu hazineye bağlanmıştır. İrad-ı Cedid'in giderleri arasında ise, Nizam-ı Cedid askerlerinin maaşı ve tayinatları gibi ödemeler bulunuyordu. Bunun Dışında Hazine-i Amire Darphane'ye yapılan ödemeler, inşa ve imar vs... giderler hazinenin diğer giderleri arasında yer almaktaydı¹⁰⁶.

2.2.2. Zahir Hazinesi

Osmanlı maliye teşkilatı içerisinde yer alan zamanla çeşitli safhalar geçirerek varlığını Tanzimata kadar devam ettiren Zahir Hazinesi, İstanbul iaşesi ile

¹⁰⁴ Terzi, a.g.e., s.20.

¹⁰⁵ Terzi, a.g.e., s.3.

¹⁰⁶ Terzi, a.g.e., s.6-7.

ilgili meselelerin çözülmesi ve ortaya çıkan zahire kıtlıklarını gidermek amacıyla III. Selim döneminde kurulmuştur. Darphane'den zahire Sermayesi altında 5.000 akçe tutarında bir fon ayrılmış Hazine-i Âmire'ye verilmiştir. Paranın işletilmesiyle elde edilen kâr, ana sermayeye eklenecekti ki böylece bir nevi döner sermaye sistemine dönüştürülmüştü. Topkapı Sarayı'nda Kapıarasında bulunan hazinenin günlük hesapları sergi halifesi ve veznedâr taraflarından görülüp, sergi pusulaları her akşam zahire nâzırı ve başdefterdâra teslim edilmiştir. Ödemenin yapılabilmesi için, sadrazam ve başdefterdârın işaretleri haricinde nâzırında tezkirenin arkasına sah çekmesi gerekmekteydi¹⁰⁷.

2.2.3. Tershane-i Amire Hazinesi

XVIII. Yüzyılın son çeyreğine kadar tersane masrafları Hazine-i Amire tarafından karşılanırken, İrad-ı Cedid hazinesinin kurulmasında sonra masraflar burdan karşılanmaya başlandı. Ancak tersane masraflarının artması denetimi zorlaştırmış, bu hesapları inceleyecek ve denetleyecek yeni bir kuruma ihtiyaç duyulmuştu. 6 Şubat 1805'de Tersane Hazinesi kurulduktan sonra, İrad-ı Cedid Hazinesi'ne bağlı bazı mukataalarla deniz zeâmet ve tımarlarının gelirleri, mahlûl esham faizleri ve kalyoncu bedeliyyeleri buraya aktarılmıştır. Tersane Hazinesi kurulduktan sonra vakıf mukataaların mallarına yapılan zamlar ile ipek resmi hasılatı da bu hazinenin gelir kalemleri arasına ilave edilmiştir¹⁰⁸.

2.2.4. Mukataat/ Mansûre Hazinesi

Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammedi'ye ordusunun masraflarını karşılamak için gelir kaynakalarına ihtiyaç duyulmuştu. Masrafların karşılanabilmesi için cizyeye %30 oranında zam yapılarak cizye hâsılatı, Darphâne-i Âmire tarafından idare edilen bazı mukataaların geliri ve Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nce mevcut olan emlâk-ı hümâyûn hasılatı ile kapu harcı ve boğça bahalardan sağlanan hasılatda buraya tahsis edilerek Hazine-i Âmire'nin gelir kalemleri arasına dahil olmuştur¹⁰⁹.

¹⁰⁷Kütükoğlu, Osmanlı İktisadî Yapısı., s.527.

¹⁰⁸Kütükoğlu, a.g.m, s.528.

¹⁰⁹Terzi, a.g.e, s.9.

Başdefterdâr Hazine-i Âmire'nin idare etmekle, Asâkir-i Mansûre Nazırı da ona yardımcı olmakla vazifelendirilmiştir¹¹⁰. Diğer gelirlere ek olarak pamuk resmi ile ağnam tertibi de ilave edilmiştir. Yeni yapılan bir düzenleme ile ihtisab resmi, resm-i mirî, damga, tahmis, kantariye, reftiye gibi resimlerle o zamana kadar ihracı yasak bazı malların ihraç edilebilmesi karşılığında konan ruhsatiyye resmi de Mukataat Hazinesi'ne devredilmiştir. Bazı mallar üzerine yed-i vâhid denilen devlet tekeli konularak, bu malların alış ve satış fiyatları arasındaki kâr ile afyon mümeyyizliği hâsılatıda bu hazineye gelir olarak kaydedilmiştir. Önceleri gelir ve masrafları aynı elden yürütülürken 1829'da gelirlerin idaresi Mukataat Nezareti'ne bırakılmış, harcamalar için Masarıfat Nezareti kurulmuştur. 1834'te Mukataat Hazinesi'nin ismi "Mansûre Hazinesi" olarak değiştirilmiştir.

2.2.5. Redif Hazinesi

Asâkir-i Mansûre'nin bir kolu olan redif birliklerinin masraflarını karşılamak için 8 Temmuz 1834'te yürürlüğe giren Redif nizamnamesi ile redif teşkilâtı kurulmuştu. Ancak bu teşkilâtın hesaplarında Mansûre-i Muhammediye askerlerinin gibi, Mukataat Hazinesi'nden karşılanması durumunda hazinenin işlerini artıracığından nezaret defterdârlığa çevrilmiş ve Asâkir-i Mansûre Hazinesi oluşturulmuştu. Redif Teşkilâtının gelir ve giderleri, Mansûre Hazinesi'nin hesaplarıyla karıştırılmaması amacıyla Mansûre Hazinesi'ne bağlı Redif-i Mansûre zimmeti kurulmuş ve bu hazineye sergi halifesi ve bir veznedârbaşı tayin edilerek maiyyetlerine kâtipler verilmiştir. Redif askerlerinin maaşlarının ödenmesi ve elbise, silah vb. ihtiyaçlarının karşılanması için bir takım gelir kaynaklarına ihtiyaç duyulmuş, halktan îâne-i cihâdiyye adında ilk ve sonbaharda iki taksitte toplanmak üzere vergi alınmıştır. Zamanla masrafların karşılanamaması dolayısıyla daha sonra gümrük tarife fazlaları, zam yapılan ipek resminin bir kısmı, bazı sancaklardaki iltizamların "gayr-ez bedelât ve semerât-ı mukayyede" gelirlerinden mahallindeki masraflar çıktıktan sonraki kısmı da Redif Hazinesi'ne tahsis olunmuştur¹¹¹.

¹¹⁰Arzu Terzi. (2000) Osmanlı Hazineleeri, Türkler, C X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 896.

¹¹¹Kütükoğlu, a.g.m., s.530.

2.3. HAZİNE-İ HÂSSA NEZARETİ

2.3.1. Hazine-i Hâssa'nın Kuruluşu ve Süreç İçerisindeki Gelişimi

XVIII. Yüzyıldan itibaren padişahın gelir ve giderlerini belli bir sisteme bağlamak için bir takım düzenlemelere gidilmişti. Osmanlı maliyesince sık sık başvurulmuş, bir nevi ihtiyat hazinesi haline gelen Darphane-i Amire, Ceyb-i Hümâyûn hazinesini idare etmeye başlamıştı¹¹². Ancak 1827 yılında yapılan bir takım düzenlemelerle Darphane-i Amire yetkisi daraltılmış, Ceyb-i Hümâyûn'a ait mukataaların ve hasların idaresi bırakılmıştır. Tanzimat'ın ilanından sonrada maliye alanında yapılan düzenlemeler devam etmiştir. Bu dönemde çoklu hazine sisteminin yerine daha önce uygulanan tek hazineli döneme geçilmiş, bütün hazineler Maliye Hazinesi adı altında birleştirilmiştir¹¹³. Padişaha ait özel gelir ve gider masraflarını karşılayan Ceyb-i Hümâyûn hazinesinin bu yetkisi de Maliye Hazinesi'ne aktarılmasına karar verilmiştir. Ceyb-i Hümâyûn hazinesinin gelirleri Maliye Hazinesi'ne aktarılmasında sonra, padişaha ait özel harcamaları için 1840 yılında "Tahsisat-ı Seniyye" adı altında her ay Maliye Hazinesi'nden, Darphane-i Amire'ye 12.500 kese akçe verilmesi kararlaştırılmıştır. Darphaneye gelen bu aylıklar ile Ayazağa, Kandilli, Bahşayış ve İzzeddin dışındaki tüm emlak ve çiftliklerle, ma'den-i Hümâyûn hasılatı ve mukataatlar ceyb-i Hümâyûnda toplanacak ve buradan Enderun-ı Hümâyûn ve Darphane-i Amire'nin maaşları, Matbah-ı Amire masrafları, saray ve köşklerin mefruşat masrafları, sûr-i hümâyûn ve viladet-i hümâyûn masrafların yanında atiyeler, seniyyeler ve bendegânların masrafları karşılanacaktır¹¹⁴.

15 Haziran 1847 yılında Sultan Abdülmecid'in emri ile Ceyb-i Hümâyûn tabiri bünyesinde mevcut değişiklikler yapılmış, yayımlanan irade-i seniyye ile bu tabir, Hazine-i Hassa olarak değiştirilmiştir. Daha sonra Darphane Nezareti tabiri de Şubat 1850'de Hazine-i Hassa Nezaretine dönüştürülmesine karar verilmiştir. Hazine-i Hassa Nezareti teşkil edilmesinden sonra, nezaretin personel ve kalemlerinde düzenlemeye gidilmiştir.

Sultan Abdülmecid döneminde Hazine-i Hâssa Nezareti; muhasebe, sergi

¹¹² Arzu T. Terzi.(1993). Hazine-i Hâssa, *TDVİA*, Vakıf Yayınları, c.XVII İstanbul, s.137.

¹¹³ Terzi, Osmanlı Hazinesi, s.897.

¹¹⁴ Terzi, Hazine-i Hâssa, s.137.

muhasabesi ve tahrirat kalemlerinden meydana gelirken, Sultan Abdülaziz döneminde ise, Hazine-i Hâssa Nezareti bünyesinde bulunan kalemler ile personel sayısında artış görüldü. Ebniye, Feshane, Hattab, Istabal-ı Amire, Matbah-ı Amire gibi birimler oluşturuldu. Hazine-i Hâssa Nezareti'nin en çok geliştiği dönem ise, II. Abdülhamid dönemi olmuştur¹¹⁵.

Sultan II. Abdülhamid tahta geçtikten sonra, Hazine-i Hâssa Nezareti'nin yeniden yapılanması gündeme gelmiştir. Tanzimatla birlikte Maliye hazinesinin idaresine geçen Emlak-ı Hümâyûn ile Emlak-ı Şâhâne, Hazine-i Hâssa idaresine geri alınmıştır. Bu dönemde padişah adına alınan emlak alımları da en yüksek seviye ulaşmıştır. Emlakın dışında bir takım gelirlerinde, Hazine-i Hâssa'ya eklenmesiyle birlikte Hazine-i Hâssa'nın işleyişi genişledi. Bu dönemde Hazine-i Hâssa Nezareti'nin üst yönetici kadrosu; Hazine-i Hâssa Nazırı, müsteşar, Hazine-i Hâssa Umum Müfettişliği'nden oluşmaktaydı. Hazine, Hazine-i Hâssa Nazırı tarafından yönetilirdi. Tahrirat, muhasebe, kuyudat, evrak kalemleri, vezne idaresi ve daire-i merkeziye müdüriyeti nezaretin belli başlı kalemleriydi.

Çok geniş bir alana yayılmış olan emlak-ı şâhâne idaresi içinde bir takım memuriyetler tahsis edildi. Ayrıca ülkenin farklı bölgelerine, bu birimlere bağlı olarak müesseseler oluşturuldu. II. Abdülhamid'in tahtan indirilmesinden sonra Hazine-i Hâssa'ya ait Emlak-ı Şahane'nin büyük bir bölümü Maliye Hazinesi'ne devredildi. Kapasitesi küçülen Hazine-i Hâssa Nezareti Umum Müdürlüğü'ne dönüştürülerek, personel idare birimleri de sınırlandırılmıştır¹¹⁶.

2.3.2. Hazine-i Hâssa Kalemleri

Tanzimat'an sonra Darphane-i Amire'nin, Hazine Hâssa Nezareti'ne dönüştürülmesinden sonra, hazineye ait işlerin yürütülmesi için bazı kalemler oluşturulmuştur.

2.3.2.1. Zimmet Kalemi

Darphane'nin içinde bir zimmet odası bulunmakta olup, alacak tahsili buradan yapılmaktaydı. Hazinenin muhasebe işlerinin yürütüldüğü bu kalemin başında "Zimmet Halifesi" bulunmaktaydı. Mümeyyiz-i sâni ve refik-i evvel de kalemin personeli olarak bu kalmemde görev yapmaktaydı¹¹⁷.

¹¹⁵ Terzi, a.g.m, s.137.

¹¹⁶ Terzi, Hazine-i Hâssa, s.138.

¹¹⁷ Terzi, a.g.e., s.46.

2.3.2.2. Varidat Kalemi

Hazineye ait gelirlerin toplayan ve bunları kaydetmekle sorumluydu. Kalemin başında vâridat mümeyyizi görev yapmaktaydı. Ayrıca, burada çok sayıda müstahdemde bulunurdu¹¹⁸.

2.3.2.3. Darphane Muhasebeciliği

Darphane'nin muhasebe işleri Zimmet ve varidat kalemlerinde yürütülürken, zamanla bu iki birimin birleşmesi sonucu Darphane Muhasebeciliği kurulmuştur.

2.3.2.4. Tahrirat Kalemi

Darphaneye ait tahrirat işleri buradan yürütülmekteydi. Tahrirat kaleminin başında Tahrirat mümeyyizi bulunurdu.

2.3.2.5. Ceyb-i Hümâyûn Kâtipliği/ Sergi Kalemi

Tanzimat öncesi ve sonrası Ceyb-i Hümâyûn Kâtipliği devam etmiştir. Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi Hazine-i Hâssa olarak değiştirilince kâtiplikde aynı şekilde değişmiştir. Hazinenin sergi işlerini yürütmek üzere Hazine-i Hâssa'da sergi odası oluşturulmuştur. Hazine-i Hâssa Kâtibi Esad Efendi "Hazine-i Hâssa Sergisi Mümeyyiz-i Evveli" olarak sergi odasında vazifelendirilmiştir. Daha sonraları Darphane Mübayaa Kâtibi İbrahim Efendi, sergi işlerinde yardım etmek üzere "Hazine-i Hâssa-i Şahâne Sergi Mümeyyiz-i Sânilîği görevine tayin edilmiştir"¹¹⁹.

2.4. HAZİNE-İ HÂSSA'YA BAĞLI BİRİMLER

2.4.1. Ebniye-i Seniyye Anbarı

Ebniye-i seniyye; saraylar ve kasr-ı hümâyûnların inşası ve tamir işleri şehremini ile mimarbaşılarının ortak çalışmaları sonucunda yapılırdı. Şehreminleri inşaat malzemesinin temini, masraf ve yevmiyelerin ödenmesi ve hesap defterlerini tutmakla sorumlu iken, Mimarbaşılar ise bina işleriyle ilgilenmekle sorumluydu. Ancak bu iki birim arasında zaman zaman anlaşmazlıklar çıkması nedeniyle 1831'de Şehreminlik ile Mimarbaşılık birleştirildi¹²⁰. Daha sonra Hazine-i Hâssa idaresine

¹¹⁸ Terzi, a.g.e., s.46.

¹¹⁹ Terzi, a.g.e., s.47.

¹²⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı. (1988), *Saray Teşkilatı*, TTK Yayınları, Ankara, s.378.

bağlandı. Enbiye-i Seniyye'nin başında bir müdür bulunurdu. Tamire ihtiyaç duyacak ve inşa edilecek iş için birer kalfa tayin edilir ve gerekli işlemler yapılırdı. Müdürlükten tayin edilen mühendis ile bu kalfalar inşaat sırasında gerekli olacak levazım ve araç gerecin çeşidi tasnif edilir, gerekli meblağlar hesaplanırdı¹²¹.

2.4.2. Erzak Anbarı

Erzak anbarı, başta Yıldız Sarayı olmak üzere Dolmabahçe ve Topkapı Sarayı ile kasr-ı Hümâyûnlara ait mutfak masraflarını karşılamaktan sorumluydu. Saray mutfakları dışında, saray halkına ve diğer kişilere verilen erzak tayinatı da buradan karşılanırdı. Hazine-i Hâssa'ya bağlı bütün birimlere, ihtiyaçları ölçüsünde erzak ulaştırılırdı. Hamidiye Etfal ve Haseki Hastahaneleri başta olmak üzere, diğerlerine de erzak tedarik etmekle yükümlüydü. Erzak Anbarı'ndan sorumlu bir müdür bulunmakla birlikte, müdüre yardım etmekle görevli müdür muavinide bulunurdu. Erzak Anbarı'nda tutulan muhasebe defterleri Hazine-i Hâssa Muhasebesi'ne sunulurdu. Kalemde, bir başkâtip onunla birlikte çalışan beş kâtip ve dört hademe görevli bulunurdu¹²².

2.4.3. Hattab Anbarı

Sarayların, kasr-ı hümâyûnların ve Hazine-i Hâssa'ya bağlı dairelerin odun ve kömür ihtiyaçlarını karşılayan birimdir. Hazine-i Hâssa kalemlerinde ve başta Matbah-ı Âmire olmak üzere hazineye bağlı dairelerde çalışan personelin odun ve kömür tayinâtları da buradan karşılanırdı. Bu anbarın başında da bir müdür ve ona bağlı anbarın muhasebe işlerini gören bir kalem mevcuttu. Hattab Anbar müdürü, muayyen dönemlerde anbardan alınan odun ve kömürün nerelere, ne kadar kuruşa dağıtıldığını, taşıma işlemi sırasında hamallara ne kadar ücret ödendiği ve bunun yanında müdür ile personellere ne kadar maaş verildiği kontrol etmekle birlikte, yapılan masrafların icmal defterleri adı altında kayıt altına almakla sorumluydu.

2.4.4. Hububat Anbarı

Sarayların, kasr-ı hümâyûnların, köşkların ve hazineye bağlı dairelerin ihtiyacı olan her türlü hubûbatı temin eden birimdir. Bu anbarın başında da bir müdür ve ona bağlı anbarın muhasebe işlerini gören bir kalem mevcuttu. Burada anbarın gelirleri ve masrafları hesaplanır ve cetveller hazırlanarak bir deftere kaydolunurdu.

¹²¹ Terzi, a.g.e., 69.

¹²² Terzi, a.g.e., 69.

Anbarın gelir ve giderlerinin kaydedildiği defterler ve cetvellerin icmalleri hazırlanarak Hazine-i Hâssa Muhasebesi'ne takdim edilirdi¹²³.

2.4.5. İstâbl-ı Âmire

Sarayda bulunan hayvanların bakımı, yetiştirilmesi, bunlara ait bir takım işlerin idaresini yapmakla sorumlu birimdi. Has ahır olarak da adlandırılan bu birimin başında önceleri "mirahur" denilen kişiler bulunurdu. Mirahur-ı evvelik, 1837 yılında kaldırılmış, yerine İstabl-ı Âmire Müdürlüğü kurulmuş, bu müdürlük de Tanzimat'ın ilanından sonra Hazine-i Hâssa'ya bağlı bir birim olmuştur. İstabl-ı Âmire daha önceleri Topkapı Sarayı'nda, saraya ait diğer ahırlar ise sarayın çevresi Ahırkapı'da, saray dışında Vefa ve Kadırga'da bulunmaktaydı. Dolmabahçe'de ikâmet edilmeye başlandıktan sonra ise İstabl-ı Âmire, Dolmabahçe Sarayı'nın karşısındaki Gazhane Caddesi'nde İstabl-ı Âmire'nin başında sorumlu bir müdür bulunmaktaydı¹²⁴.

İstabl-ı Âmire tarafından yapılan ödemelere ait makbuz ve senetler düzenlenir ve müdürlük tarafından gelir ve giderlere ait defter ve cetveller hazırlanarak Hazine-i Hâssa Muhasebesi'neteslim edilirdi. Kalemde bir başkâtip, dört kâtip görev yapmaktaydı. Ayrıca kapıçukadarı, depo memuru ve bir başbaytar ile üç baytar görev yapmaktaydı. İstabl-ı Âmire'de değerli at koşumları ile eyer takımlarının bulunduğu raht hazinesi memurları da görev yapmaktaydı. Bunlar, İstabl-ı Âmire raht-ı hümâyûn baş hazinedârı, ikinci hazinedar ve altı hazine hademesinden oluşuyordu.

2.4.6. Karhâne İdaresi

Saray, kasır ve köşklere tüketilen yiyecek ve içeceklerin soğutulması için gerekli kar ve buz temin etmekteydi. Dairenin başında sorumlu bir müdür ve onun altında bir kâtip ve yardımcısı görev yapardı. Diğer birimlerin kalemlerinde olduğu gibi burada da müdürlük tarafından alınan kar ve buz kaydedilir, masraflar ve personel giderlerine ait cetveller düzenlenerek, Hazine-i Hâssa Muhasebecisi'ne arz edilirdi.

2.4.7. Matbah-ı Âmire

Saraylara ait mutfakların ihtiyacı olan erzak ve hububat gibi her türlü levâzımatı tedarik ederdi. Zaman içinde saray mutfaklarının genişlemesi sonucu

¹²³Terzi, a.g.e., 70.

¹²⁴Terzi, a.g.e., s. 72

matbah idaresi XVII. yüzyıl sonlarında matbah emniğine dönüştürülmüştü. Mutfakların işesinin sağlanması, erzak dağıtımının organize edilmesi tutulan defter ve hesapların sorumluluğu da Matbah Emni'nin sorumluluğundaydı.

Sultan II. Mahmud döneminin sonuna doğru Matbah Emniği, Gümrük Emniği'ne ilhak edilmiş, ancak gümrük işlerinin yoğunluğundan dolayı matbahların idaresi yapılamamıştır. Matbah-ı Âmire'nin gelirlerinin Darphane'den karşılanması dolayısıyla, Matbah-ı Âmire'nin işleri Darphane Nezareti'ne ilhak edilmiştir. Tanzimat'ın ilanından sonra da Hazine-i Hâssa'ya bağlı müdürlük olarak teşkilatta yerini almıştır.

Matbah-ı Âmire'nin başında Matbah-ı Âmire ve fırınlar müdürü ve müdür muavini bulunmakta, kalemde de bir başkâtip ile altı halife görev yapmaktaydı. Matbah-ı Âmire Müdürlüğü'ne bağlı olarak çalışan diğer sarayların mutfaklarında çalışan personel de bulunmaktaydı. Bunlar Yıldız Saray-ı Hümâyûnu matbahçı vekilercisi, başkâtip ve iki kâtibi; Fer'iyye matbahı kâtibi ve refiki; Beşiktaş Saray-ı Hümâyûnu matbahçı ve kilercisi; Saray- Cedid-i Hümâyûn matbahçı ve kilercisi, kâtip ve refiki; Çırağan matbahçı ve kilercisi ve fırınlar kâtibi; İstabl-ı Âmire matbahçı ve kilercisiydi¹²⁵.

2.4.8. Mefrûşât-ı Hümâyûn İdâresi

Mefrûşât-ı Hümâyûn İdâresi, Saray, kasır ve köşklerin tefrişini ve gerekli malzemeyi sağlayan birimdir. Öncelikle padişaha ait daireler olmak üzere sarayın perde, koltuk, örtü ve halılarının döşenmesi ve yenilenmesinden sorumlu olmuştur. Tefriş işlemleri genellikle padişahın isteği doğrultusunda gerçekleşirdi. Padişahın bu isteği başmabeynci, mabeynci veya musahiblerden biri tarafından yazılı ya da şifâhen nezarete bildirilirdi. Bazende saraylarda görevli personel çalıştıkları dairelerin mefruşatının yenilenmesini ya da tamir edilmesini yazıyla isteyebilirlerdi. Ancak böyle durumlarda başkâtip ya da kâtiplerin onayı gerekirdi.

Müdürlük tarafından tefriş istenilen yerde keşif yapılır, kullanılacak malzemenin türü, Kuruşu ve işi yapacak elemanla birlikte maliyet tespiti yapılarak keşif defteri hazırlanırdı. Bu defterler Mefrûşât-ı Hümâyûn Müdürü, başkâtip ve keşif memuru tarafından mühürlenirdi. Yapılacak masraf fazla olduğunda Hazine-i Hâssa Hey'et İdâresi'ne sunulmuştur. Meclis tarafından onaylandığı takdirde

¹²⁵Terzi, a.g.e, s.74.

mühürlenerek, Hazine-i Hâssa Nazırı'nın yazacağı tezkire ile keşif defteri padişaha sunulur, onaylandıktan sonra tefrişe başlanırdı¹²⁶. Kullanılacak malzeme Hereke Fabrika-i Hümâyûnu mamullerinden olduğu takdirde, fiyatları toplanarak genel masraftan düşülür, fabrikanın girdi-çıkıtısına işlenmek üzere nezarete muamelesi yapılır, kalan masraf Hazine-i Hâssa'dan ödenirdi. Mevrûşât-ı Hümâyûn Müdürlüğü personeli, bir müdür, başkâtip ve dört kâtip, bir keşif memuru ve iki hademedden oluşmaktaydı.

2.4.9. Tamirhâne-i Hümâyûn

Sultan II. Abdülhamid döneminde oluşturulmuş bir daire olduğu tahmin edilmektedir. Yıldız Sarayı'nda öncelikle padişaha ait daireler olmak üzere Harem'de, şehzade dairelerinde ve sarayın diğer mekânlarında bulunan dolaplardan sofrta takımlarına kadar birçok eşyanın tamir ve imalini yapardı. Tamirhâne-i Hümâyûn'da bir müdür bulunurdu. Hesap işlemleri ise, muhasebecinin yetkisi altında olup, Hazine-i Hâssa'ya bağlanmıştır. Muhasebecinin emri altında kâtipler, kasası için veznedâr tayin edilmiştir. Tamirhâne'de yapılacak imalât ve kontrol için müdürün başkanlığında fen heyeti oluşturulmuştur. Tamirhâne-i Hümâyûn'un hesap cetvellerinin her ay icmalleri hazırlanarak, Hazine-i Hâssa'ya bildirilmiştir.

¹²⁶Terzi, a.g.e, ss.74-75.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi

Geçmiş ile gelecek arasında bağlantıların kurulması, siyaset, ekonomi, toplum hayatı ve kültür alanında yaşanan tecrübelerin gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarılması devletlerin ve milletlerin tarihinde çok büyük önem taşımaktadır. Arşivlerin en büyük özelliği, toplum ilimlerine başlangıç ve ilk elden kaynak sağlamalarıdır. Bundan dolayıdır ki, bir devlet ve millet hayatının özü bu arşiv belgelerinde ihtiva etmektedir.

Çok geniş bir coğrafyada yaşayan ve altı yüz seneyi aşkın bir zaman diliminde hükümrân olmuş ve çeşitli milletleri bünyesinde barındırmış olan Osmanlı Devleti'nden, Türkiye Cumhuriyeti'ne intikal etmiş zengin arşiv malzemesi yalnız Türkiye'nin değil, bugün müstakil devlet kurmuş çeşitli milletlerin millî ve ortak tarihlerinin tespitinde ve yazılmasında başvurulacak en önemli kaynaklardır. Özellikle bütün Balkan, Akdeniz, Kuzey Afrika ve Arap ülkelerine âit ilk elden tarihî kaynaklar Osmanlı Arşivleri'nde mevcut bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti'nden intikal eden en zengin ve değerli arşiv malzemesi Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'ndadır. Osmanlı Devleti'nin merkez teşkilâtı kuruluşlarından olan Divân-ı Hümayûn, Bâb-ı Defterî ve Bâb-ı Âsafî (Bâb-ı Âlî)'ye ve bunların çeşitli daire ve kalemlerine âit sicil, defter vesikaları ihtiva eden Başbakanlık Osmanlı Arşivi, sahip bulunduğu arşiv malzemesinin hususiyeti itibariyle, bu dönem için şüphesiz devlet arşivi vasfını taşımaktadır¹²⁷.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi dışında, bir saray arşivi hüviyeti taşıyan Topkapı Sarayı Arşivi, Osmanlı ictimâî bünyesinde hayır ve hasenât müessesesi olan vakıflara âit vakfiyelerin sicil ve vesikalarını ihtiva eden Vakıflar Arşivi, şer'î mahkemelerde kadılar tarafından verilen hükümlerin, hüccet ve kararların ve yapılan

¹²⁷Yıldırım vd. a.g.e, s.8.

işlemlerin kaydedilmiş olduğu Şer'î Siciller Arsivi ve tapu tahrîr defterleri ile buna dâir muâmelât evrâkının bulunduğu Tapu ve Kadastro Arşivi (Kuyûd-ı Kadîme), ihtivâ ettikleri bu tür arşiv malzemesi itibariyle daha hususî bir mahiyette olup, arşiv olarak ayrı bir önem arzederler.

Osmanlı Devleti döneminden günümüze ulaşan ve sadece Osmanlı Arşivi'nde miktarı 150 milyonu bulan belgeler bulunmaktadır. Bu belgelerin büyük bir hassasiyetle tanzim edilmiş olmasından ve bürokrasinin her kademesindeki yazışmaların mutlaka deftere kaydedilmesiyle ilgili emir ve nizamnamelerden anlaşılmaktadır ki, Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren resmî belgeleri muhafazaya, bugünkü tabirle arşivciliğe büyük önem vermiştir¹²⁸.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren devletin başkenti olan Bursa'da oluşan arşivin, Timur'un Anadolu'yu istilasıyla birlikte yok edildiği bilinmektedir. Bu yüzden Fatih'e kadar olan döneme ait bir kaç ferman, vakfiye ve mülknâme dışında fazla vesika bulunmamaktadır. Fatih devrinden Kanunî zamanına kadar geçen bir asırlık dönem içinde, Osmanlı Arşivi'ne intikal eden belge ve defter azdır. Bu dönem hakkında bilgi alınabilecek arşiv malzemesi bir kaç yüz defterden ibarettir.

İstanbul'un fethinden sonra ilk defa evrak mahzeni olarak Yedikule'nin kullanıldığı bilinmektedir. Yedikule'den sonra arşivler Atmeydanı'na, oradan ise Topkapı Sarayı'nın inşasını müteâkip Hazîne-i Âmire ve Enderûn-ı Hümayûn'a nakledilmiştir¹²⁹. Topkapı Sarayı'nın bazı bölümlerinin arşivlerin muhafazası için kullanılması, Divân-ı Hümayûn toplantılarının Bâb-ı Âlî'de yapılmaya başlanıp orada kârgir bir mahzen inşa edilmesine kadar sürecektir.

Devletin kuruluşundan Tanzimat'a gelinceye kadar geçen beş asırlık süre içinde müsvedde evrakı bile büyük titizlikle saklanan belge ve defterler, artık Topkapı Sarayı'nın hazîne dairelerine sığmaz hale gelmiştir. Bu yıllarda Bâb-ı Âlî civarında Sultan Ahmed Meydanı'ndaki bir takım binaların "evrak mahzeni" olarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Sandıklar içindeki milyonlarca belgenin sağlıklı bir şekilde muhafaza edildiği söylenemez. Savaş alanlarında uğranılan yenilgilerle birlikte ortaya çıkan iktisadî darlıklar, idarî yapıdaki değişiklikler ile belgelerin yeni kurulan dairelere nakli gibi hususlar, birçok problemi de beraberinde getirmiştir.

¹²⁸Yıldırım vd, a.g.e., s.35.

¹²⁹Yıldırım vd, a.g.e., s. 38.

XVIII. yüzyıl sonlarına doğru Bâb-ı Âlî'nin de teşekkül etmesiyle Osmanlı idaresinde, Bâb-ı Âlî, Bâb-ı Defterî, Bâb-ı Seraskerî ve Bâb-ı Mesâhat olmak üzere dört ana birim oluşturulmuştur. Ancak zamanla Topkapı Sarayı ile Bâb-ı Âlî arasındaki mesafenin uzaklığı ve her zaman arşive müracaat için saraya memur gönderilmesinden doğan güçlük, göz önüne alınarak, Sadrazam Sarayı bahçesinde bir arşiv binası yaptırılmış, bazı defterlerin buraya nakl edilmiştir. Divân-ı Hümayûn'a ait cüz hâlinde veya ciltli defterlerin Topkapı Sarayı'ndan getirilerek, Bâb-ı Âlî'de tamir olunan kârgir binaya nakledilmesi uygun görülmüştür. Daha sonraki yıllarda Hazîne-i Evrâk'ın kuruluşu ile Topkapı Sarayı arşivlerinin ayıklanması ve Bâb-ı Âlî'deki Tomruk Dairesi ile Sultanahmed'deki Defterhâne mahzenlerinde karışık evraktan, Sadârete ait olanların ayrılması yoluna gidilecektir¹³⁰.

Nezâretin Bâb-ı Defterî döneminden kalan ve Topkapı Sarayı'ndaki Enderûn Hazînesi'nde saklanan belgeleri için evrak mahzeni inşa edildiğinden, ilk önce Enderûn Hazînesi'nde saklanan "evrak ve defâtir-i atîka-ı mutebere"nin, yeni torbalarla nakledilmesi düşünülmüştür. Devrin Maliye Nâzırı Safvetî Pasa Sadrazam Mehmed Emin Rauf Pasa'ya sunduğu tezkirede, Maliye hazînesinden kâtipler görevlendirerek, Enderûn'daki defterleri tek tek incelediğini ve her bir defteri ait olduğu kalemlere göre ayırttığını bildirmiştir. Saklanmasına lüzum görülmeyen bazı evrakın imha edilmesi isteğine de yer veren tezkire, padişahın onayından geçerek uygulamaya konulmuştur. Maliye Nezâreti, Sultan Ahmed'de yaptırılan arşiv deposundan başka Bâyezid'de de bir arşiv binası yaptırmıştır. 1867 yılında Bâyezid'deki Fuad Paşa Konağı, Maliye Nezâretine tahsis edildikten sonra, 1899 yılında Hazîne Dairesi'nin altındaki dükkânlar tahliye edilerek büyük bir evrak mahzeni inşa edilmiştir¹³¹.

II. Meşrutiyet döneminde arşiv malzemesinin sadece saklanarak, gerektiği zaman başvurulacak bir belge olarak görülmesi anlayışının yerine, bu malzemenin tarih ve çeşitli bilim dallarının hizmetinde kullanılması düşüncesi yerleşmeye başlamıştır.

Tarîh-i Osmanî Encümeni'nin kurulması ve Tarîh-i Osmanî Mecmuası'nın yayınlanmaya başlanması ile arşivlerin önemi artmış; bu dönemde, Tarîh-i Osmanî

¹³⁰Yıldırım vd, a.g.e., ss. 40-41.

¹³¹Yıldırım vd, a.g.e., s. 442.

Encümeni Reisi olan Abdurrahman Şeref Bey'e, Topkapı ve Sultan Ahmed civarında bulunan evrak depolarındaki arşiv malzemesinin araştırılarak tasnif edilmesi görevi verilmiştir. Nitekim Topkapı Sarayı mahzenlerinde kalmış toplam 518 araba yükü evrak Abdurrahman Şeref Bey başkanlığında kurulan heyet tarafından tasnif edilmeye başlamıştır. 1910 yılından itibaren dört sene çalışan heyetin çalışma düzeni bozulduğundan dolayı 6 Nisan 1914 tarihinde Abdurrahman Şeref Bey tarafından Sadâret'e verilen mâruzatta; çeşitli nedenlerden dolayı, tasnif işinin doğrudan Hazîne-i Evrâk'a devredilmesi istenmiştir. Bunun üzerine tasnif işi Sadaret evrak müdürü, Hazîne-i Evrak müdürü ve Âmedî-i Divân-ı Hümayûn muavininden oluşan yeni bir heyete verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde arşiv malzemesinin tasnif faaliyetleri devletin en zor durumda olduğu savaş dönemlerinde dahi devam etmiştir. Nitekim Bâb-ı Âli Kütüphanesi'nde bulunan eski evrakın tanzim ve tasnifinin yapılması için Aralık 1920 tarihinde, Ali Emirî Efendi başkanlığında Vesâik-i Tarîhiyye Tasnif Encümeni kurulup yeni bir tasnif faaliyetine başlanmıştır.

1926 yılından sonra tasnif işleri Hazîne-i Evrak'ın sınırlı sayıdaki personeli ve Maarif Vekâleti'nden görevlendirilen personele bırakılmıştır. 1931 yılında Maliye deposunda, miktarı tahmini olarak 30-50 ton civarında olan Osmanlı dönemi evrakının büyük bir ihmâl ve gaflet sonucu Bulgaristan'a hurda kâğıt olarak satılması ülkede büyük bir yankı uyandırmıştır. Buna bağlı olarak da; Ayasofya civarındaki depolarda, her türlü korumadan uzak olarak yok olmaya terk edilmiş evrakın varlığından haberdar olunmuş, bu evrakların Topkapı Sarayı'na nakilleri sağlanarak daha iyi şartlarda korunmaları sağlanmış ve Başbakanlığın bütün kamu kuruluşlarına gönderdiği 10.06.1931 tarihli genelge ile, tarihî arşiv evrakının değerinin takdirinin ihtisas erbabına bırakılarak hiçbir bahane ile evrakın kaybına sebebiyet verilmemesi emredilerek, evrakın imhası ve satışının önüne geçilmiştir. Yine bu olaya bağlı olarak Bâb-ı Âli'deki Sadaret evrakının tasnifi konusu yeniden gündeme gelmiş ve en önemlisi Devlet Arsivi'nin kurulması konusu Türk idare ve kültür hayatının gündemine girmiştir¹³².

12 Ocak 1935 tarih ve 2/1849 sayılı İcra Vekilleri heyeti kararnamesi ile devlet arşivinin kurulması, binaların insası ve arşivci yetistirmek üzere Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi kararlaştırılmış, ancak bu tasarı gerçekleşmemiştir. Arşiv

¹³² Yıldırım vd, a.g.e., s. 51.

meselesine çözüm bulmak ve düzenlemek üzere Macar arşiv uzmanı ve Osmanlı tarihçisi Dr. Lajos Fekete Türkiye'ye davet edilmiştir. Fekete, 1936-1937 yılları arasında Osmanlı Arşivi ve Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde provenans tasnif sistemi yani arşiv malzemelerinin işlem gördükleri tarihlerdeki aslı düzeni içerisinde fonların parçalanmadan korunup tasnif edilmesi prensibine göre örnek bir tasnif gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada 4.642 adet belge tasnif edilerek kataloğu hazırlanmış, ancak daha sonra yapılan tasniflerde bu belgeler diğer tasnif birimlerine kaydırılmıştır. 1937 yılından sonra provenans tasnif sistemine göre ciddi manada tasnif çalışması ancak, 1956 yılından sonra başlamış ve staj için arşiv görevlileri yurt dışına gönderilmiştir. Bu çerçevede, 1980 yılına kadar yapılan tasnif çalışmaları sonucu 2,5 milyon belge tasnif edilmiştir.

3.2. Transkripsiyonda Uygulanan Yöntem

Mevzu bahis olan Ceyb ve Harç-ı Hassa-i Hümayûn konusu, 1287-R/1871-M.yılıni kapsamaktadır. Transkripsiyonu yapılan Ceyb ve Harç-ı Hassa-i defterlerinin bir kısmı Topkapı Sarayı Arşiv Müze'sinde bulunmakta olup, 2011 yılına kadar belgelerin tasnif edilip dijital ortama atılması çalışmalardan dolayı tarihçilerin hizmetine sunulamamıştı. 2012 yılı ile birlikte Topkapı Sarayı Arşivi'nde bulunan bir kısım belgeler dijital ortama atılmış, böylece Ceyb-i Hümayûn defterlerinin önemli bir kısmı tahlili ve transkripsiyonu yapılabilemesi için araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

Topkapı Sarayı Arşiv belgelerini kullanarak yaptığım bu çalışmada 1287-R/1871-M. yılıni ihtiva etmekle birlikte, toplam da 12 defterden oluşmaktadır. Bu defterlerde; padişahın gelir ve gider kalemlerinin kayıt altına alındığı tespit edilmiştir. Bu defterler aylık olarak tutulmakla beraber, her ay aynı kişilere ve yerlere belirli miktarlarda paralarının aktarıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, dini gün ve gecelerde Padişah adına ishanların dağıtıldığı tespit edilmiştir.

Ceyb-i Hümayûn Hazinesi'nin önemli gelir kaleminin ise, Hazine-i Hâssa-i Hümayûn'dan ve Evkaf-ı Hümayûn Hazine-i Celilesi'nden, Hazine-i Enderun-ı Hümayûn'a aylık olarak paraların aktarıldığıdır. Bu gelir kalemlerinin dışında başta Hamidiye vakfı olmak üzere çeşitli vakıflardan gönderilen paralar da bu hazineye gelir olarak girmekteydi. Bu gelirlerin dışında Mısır'dan yıllık olarak gönderilen vergiler bu hazineye gelir olarak girerdi. Ceyb-i Hümayûn defterlerinde her ay yapılan masraflar kayd altına alınırken, artan para ise bir sonraki ayın defterine kaydedilmiş

olması, yıllık gelen ve giden paranın incelenmesinde önemli bir yararı olmuştur.

Ceyb-i Hümâyûn defterleri, genel olarak rik'a yazı türünün kullanıldığı görülmüştür. Bazı sayfalarda rik'a hattının güzelliği dikkat çekmekle birlikte, bazı sayfalarda yazının sık ve içiçe yazılmasından dolayı bu sayfalarının okunmasında zorluklar yaşanmıştır. Ancak yazının genel anlamda güzel ve okunaklı olması belgelerin transkripsiyonu yapılmasında kolaylaştırıcı unsur olmuştur.

Ceyb-i Hümâyûn defterleri, Topkapı Sarayı Arşiv ile sınırlı olmayıp, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Hazine-i Hâssa Fonu altında bu defterler de bulunmaktadır. Hazine-i Hâssa Fonu'ndaki bu defterler Topkapı Sarayı Arşivi'ne nazaran daha önce araştırmacıların hizmetine sunulmuş lakin bu defterlerin ilim sahasında çalışılması ise nadir olmuştur. Bu çalışmalar ile Ceyb-i Hümâyûn meselesinin çalışma sahasının genişlemesini ümid ediyorum.

Defterin transkripsiyonunda, ayın harfi (‘), hemze (’), uzun sesliler (ˆ), okunamayan kısımlar ise (...) ile gösterilmiş olup okunuşundan emin olunamayan kelimelerin sonuna (?) işareti konulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. (1287/R. -1871M.) YILI CEYB-İ HÜMÂYÛN DEFTERLERİNİN AYLARA GÖRE TRANSKRİPSİYONU

4.1.1. 1287 yılı Mart ayı Ceyb-ı Hümâyûn Defterinin Transkripsiyonu

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehr-i Mart'ında vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûna irad-ı kayd olunan¹³³.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Hümâyûn'dan gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûna irad-ı Hümâyûna kayd olunan	87202
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûna irad-ı Hümâyûna kayd olunan	1040
Ber-mutad şerif Yedilli (?) namıyla bin iki yüz seksen sekiz senesi mah-ı muharremü'l- haramında Hidiv-i Mısır fehmetlü devletlü başhazretleri tarafından bi'l-vürud Hazine-i Enderun-ı Hümâyûna irad-ı Hümâyûn kayd olunan	35000

	Yekûn	Kisse/kusur	Kuruş
	123242	246	242
Yalnız iki yüz kırk altı kisse-kusur iki yüz kırk iki guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn arz-ı mâkrun-ı cenab-ı mülükâne canib-ı aliyesine takdim olunan.	1710
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn Kethüdası Efendi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	12333

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Sâadet hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda Kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhıdeması Ağa bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2293,5	11	208,5

¹³³Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Topkapı Sarayı Arşivi Müzesi Defterleri (TSMAD), HH.D. 00402.0001.00.,s.2

Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemalarının hıdmetçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	000

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn ketebeleri vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn baş katibi bendelerine	1667
Hazine-i Hümâyûn ikinci katibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü katibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü katibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042
Sergulam Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0625
Sergulam Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhıdemaları bendelerine	00334	002	168
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	01375	011	125
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	23572	284	083
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	004	041,5
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları nevbetçi bulunan bendelerine	00400	008	050
Toplam	25847	309	000

Mâhiyye olmak üzere Babü's- Sâ'adetü'l- Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- Sâ'adetü'l - âliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- Sâ'adetü'l- âliyye serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's-Sâ'ade hıdemaları bendelerine	1826	22	83
Toplam	2284,5		

Mâhiyye olmak üzere bila-süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0265		
Vekil-iKethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0165		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	95
Ma- süsTeberdârân-ı Hâssa'nın esvab emini bendelerine	0041,5		
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Dâire-i Hümâyun'da kain Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocaları efendiler da'ilerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Mualim-i evvel hevace Mustafa Efendi da'ileri	1250
Kur'an hocası Hacı Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi bendelerine	0083
Hendeshane hocası Hacı Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333.5
Ta'lik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333.5
Farisî hocasıAli Efendi bendelerine	0208.5
Toplam	3750.5
Muallim-i evvel muavini MuhyiEfendi bendelerine	0250
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083
Mekteb-i mezkurenin müdiri evveli bendelerine	0417
Mekteb-i mezkurenin müdiri sainisi bendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamı Efendi bendelerine	0133.5
Toplam	4884
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
NeyzenUstası bendelerine	0125
Keman Ustası bendelerine	0083
Mekteb-i mezkurenin hıdmetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkurenin masarifat-ı kırtasiye	0405
Toplam	6122

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı âliyyesinde mustahdem avâdân hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb

Avâdân hıdemalarının bendelerininin zabıtı bendelerine	250		
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıta muavini bendelerine	208,5		
Avâdân hıdemaları bendelerine	375	3	125
Avâdân hıdeması bendelerine	083		
Toplam	916,5		

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Saâdet civar âlisi bekçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i sa'adet civarları bekçilerininin zabıtı bendelerine	083		
Hırka-i sa'adet civarı bekçileri bendelerine	110	2	55
Hırka-i sa'adet civarı bekçileri bendelerine	168	4	42
Üçüncü kapucuları bendelerine	250	2	125
Toplam	836	8	

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûnda mustahdem bazı kimesne ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûn bekçileri imam Efendi daîleri	083		
Hayyatîn-i Hâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetçisi Bendelerine	062		
Hastahane hıdemetçisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetden mahrec (?) Münib Efendi bendelerine	312,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ilerine	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci Teberdârân-ı bendelerine	209	2	104,5
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5		

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
--	--------------	------------------------	-------------

Zabitan	250	2	125
Neferan	830	20	041,5
Toplam	1080	22	000

Mâhiyye olmak üzere mezbele-i(?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	1	000
Neferan	581	14	41.5
Toplam	664	15	

Mâhiyye olmak üzere arz odası ve Bağdat Kasr-ı Hümâyûn'da ve cami-i şerif bekçileri ile hafız-ı keteb ve hastahane müdiri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı hisse	ceyb
	415	5	83

Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Saray-ı Hümâyûn'da mustahdem erre işçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan ¹³⁴ .			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	ceyb
Toplam	625	15	

		Kisse/ Kusur	Kuruş
Yekûn	76682	152	181
Yalnız yüz elli iki kese; kusur yüz seksen bir guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i ve Harç Hâssa-i Hümâyûn'dan sarf olunan.

Mâhiyye olmak üzere arz-ı makrun-ı cenab-ı mülükâneye takdim olunan.			
	Kuruş	Karz-ı hisse	ceyb
İbrişim baha olarak takdim olunan	100		
Ber- mutad takdim olunan	090	9	10
Toplam	190		

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hırka-i sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine teslim olunan.	90	60	1,5

	Kuruş
Bi'l- iktiza Topkapu Saray-ı Hümâyûn bağçesi masarifat olarak bağçevanbaşı bendelerininin bir kıt'a pusulası mucebince ita olunan	770
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine yeddiyle vukubulan	326

¹³⁴BOA, TSMAD, No: D.00402.0001.00.,s.3.

ücret-i kayık ve masarifat-ı müteferrika sairesine mahsuben ita olunan	
Bi'l- iktiza şehr-i mezburda vukubulan müteferrikalar için sarf olunan	2000

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mâhiyye olmak üzere ziyâfet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	834	2	417

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn saatcisi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	92
Şehr-i sabıkdan fazla kalub şehr-i mezbura masarifat-ı Hümâyûna kayd olunan	10968.5

		Kisse/ Kusur	Kuruş
Yekûn	15270.5	30	270,5
Yalnız otuz kese kusur iki yüz yetmiş buçuk guruşdur¹³⁵.			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harç-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan mecmu-ı nükud			
	Yekûn	Kisse/ Kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn Şâhâne'den sarf olunan	76681		
Hazine-i Hâssa-i Hümâyûn Şâhânedden sarf olunan	15270,5		
Toplam	91901,5	183	451,5
Yalnız yüz seksen üç kisse-kusur dört yüz elli bir buçuk guruşdur.			

Mizân	
	Kuruş
Ber-minval muharreren varidat-ı Hümâyûn	123242
Ber-minval muharreren masarifat-ı Hümâyûn	91951
Kalan	31290

¹³⁵Ceyb-i Hümâyûn ve Harç Hâssa-i Hümâyûn hazinesinden yapılan aylık harcamaları göstermekte olup, yapılan harcamalar tek bir hazineden yapılmadığını, Ceyb-i Hümâyûn hazinesinin yanında Harç-ı Hâssa-i Hümâyûn hazinesinden harcamalar yapılmıştır.

4.1.2. 1287 yılı Nisan ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehr-i Nisan'ında vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûna irad-ı kayd olunan¹³⁶.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Hümâyûn'dan gelub Hazine-i Enderûn-ı Hümâyûna irad-ı hümâyûn kayd olunan	872916
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderûn-ı Hümâyûna irad-ı hümâyûn kayd olunan	1040
Şehr-i sabıkda fazla kalub şehr-i mezbura irad-ı hümâyûn kayd olunan.	31290,5

		Kisse/Kusur	Kuruş
Yekûn	120246,5	240	246,5
Yalnız iki yüz kırk kisse- iki yüz kırk altı buçuk guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı arz-ı makrun-ı cenab-ı mülükaneye takdim olunan.	1710
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Efendi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	12333

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet hademeleri bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda kethüdâsı Efendi bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhademesi bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hademeleri bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hademeleri bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hademeleri bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hademelerinin hıdmetçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	00

Mâhiyye olmak üzere Hazine- Hümâyûn ketebeleri vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn baş katibi bendelerine	1667
Hazine-i Hümâyûn ikinci katibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü katibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü katibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042

¹³⁶BOA, TSMAD,No: D.00402.0002.00.,s.2.

Sergulam-ı Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0625
Sergulam-ı sani-i Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hademeleri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhademeleri bendelerine	00334	168	002
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	01375	125	011
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	23871	083	287
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	041,5	004
Hazine-i Hümâyûn hademelerinden nevbetçi bulunan bendeler	00400	050	008
Toplam	26096	000	312

Mâhiyye olmak üzere Babü's- Sa'adetü'l- Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's-sa'adetü'l- Aliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- sa'ade serhademesi bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's- sa'ade hıdemaları bendelerine	1826	22	83
Toplam	2284,5		

Mâhiyye olmak üzere bila-süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı hâssa bendelerine	0265		
Teberdârân-ı hâssa'nın Kethüda vekili bendelerine	0165		
Teberdârân-ı hâssa neferatı bendelerine	5220	58	95
Ma- süs esvab emini bendelerine	0041,5		
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da vâkî Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocaları efendiler da'ilerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Mualim-i evvel hocası Mustafa Efendi da'ileri	1250

Kur'an hocası Hacı Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi bendelerine	0083
Hendese hocası Hacı Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5
Farisî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5
Talik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Toplam	3750,5
Muallim-i sani Muhyi Efendi bendelerine	0250
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083
Mekteb-i mezkurun müdiri evveli Tahsin Ağabendelerine	0417
Mekteb-i mezkurun müdür-i sanisi Rıza Efendi bendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamı Mahmud Efendi bendelerine	0133.5
Toplam	4884
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
Nayzen ustası bendelerine	0125
Keman ustası bendelerine	0083
Mekteb-i mezkurun hizmetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkurun masarifat-ı kırtasiyesi	0423
Toplam	6540

Hırka-i sa'adet civar-ı aliyyesinde mustahdem Avâdân hizmetlerinin bendelerine Mâhiyye olmak üzere ihсан-ı şâhâne buyrulan			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Avâdân hizmetlerinin zabıt-ı bendelerine	250		
Avâdân hizmetlerinin zabıt-ı muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hizmetleri bendelerine	375	3	125
Avâdân hizmetleri bendelerine	083		
Toplam	916,5		

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı 'alisi bekçileri bendelerine ihسان-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i şerif civarı bekçilerinin zabiti bendelerine	083		
Hırka-i şerif civarı bekçileri bendelerine	110	2	55
Hırka-i şerif civarı bekçileri bendelerine	168	4	42

Üçüncü kapucuları bendelerine	250	2	125
Toplam	836	8	000

Mâhiyye olmak üzere bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûn'da bekçiler imamı Efendi daîleri	083		
Hayyatîn-iHâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetcisi bendelerine	062		
Hastahane hıdmetcisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetden mahrec(?) Münib Efendi bendelerine	312,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci teberdarlar bendelerine	209	2	104,5
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5		

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	250	2	125
Neferan	830	20	041.5
Toplam	1080	22	
Mâhiyye olmak üzere mezbele-i (?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	1	000
Neferan	581	14	41.5
Toplam	664	15	00

Mâhiyye olmak üzere arz odası ve Bağdat Kasr-ı Hümâyûn'da ve cami-i şerif hizmetçileri ile hafız-ı keteb ve hastahane müdiri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Yekûn	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Toplam	415	5	83

Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Saray-ı Hümâyûnda mustahdem erre işçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Toplam	625	15	

		Kisse/ Kusur	Kuruş
Yekûn	77348	154	348
Yalnız yüz elli dört kese; kusur üç yüz kırk sekiz guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan¹³⁷.

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı arz-ı makrun-ı cenab-ı mülûkaneye takdim olunan.			
	Kuruş	Karz-ı hisse	Ceyb
İbrişim baha olmak üzere takdim olunan	100		
Ber- mutad takdim olunan	090	9	10
Toplam	190		

	Kuruş	Aded-i hisse	Ceyb
Hırka-i sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine teslim olunan.	1.5	60	90

	Kuruş
Bi'l-iktiza Topkapu bağçe-i hümâyûnuyla İzmid Kasr-ı Hümâyûn bağçesi masarifâtı olarak bağçevanbaşı bendelerine ita olunan	751
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerininin yeddiyle vukubulan ücret-i kayık ve masarifât-ı müteferriken sairesine mahsuben ita olunan	328
Bi'l-iktiza şehr-i mezburda vukubulan müteferrikalar için Ağa Dairesi canibinde sarf olunan	2000

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	834	417	2

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Mabeyen-i Hümâyûn saatcisi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	92

		Kisse/ Kusur	Kuruş
Yekûn	4315	8	315
Yalnız sekiz kisse-kusurüç yüz on beş guruşdur.			

¹³⁷BOA, TSMAD,No: 00402.0002.00., s.3.

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan mecmua-ı nükud.			
	Hisse-i miktar	Kisse/ Kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	77348		
Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ıŞâhânedan sarf olunan	04715		
Toplam	81663	163	163
Yalnız yüz saltmış üç kisse-kusur, yüz altmış üç guruşdur.			

Mizân	
	Mikdar
Ber-minval muharreren varidat-ı Hümâyûn	120246,5
Ber-minval muharreren masarifat-ı Hümâyûn	81663
Kalan	38583,5

4.1.3. Mayıs Ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehri Mayıs'ında vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'a irad-ı kayd olunan¹³⁸.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Hümâyûn'dan gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı hümâyûna kayd olunan	87910
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı hümâyûna kayd olunan	1040
Ber-mutad Kadirli namıyla Cezire-i Kıbrıs'dan olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhânenen gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn irad-ı hümâyûn kayd olunan	25000
Ber-mu'tad rikabiye(?) namıyla Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i celilesinden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn irad-ı hümâyûna kayd olunan	11000

	Kitab-ı cild
Bundan mukaddem Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn kitabhanesinden bi'l- harac Bâb-ı Ali cenab-ı âliyyesine irsal kılınmış olan latin lisanı üzere bir cild kitab bu defa mektebde hariciye hülefalarından Murad bin yeddiyle bi'l-vürud kütüphane-i mezkurede vaz' ile müceddeden irad-ı Hümâyûn kayd olunan	1

Topkapu Saray-ı Hümâyûn'u bağçesinde kâin serda-yı(?) kasr-ı hümâyûnundan def'a olunub Mefruşat-ı Şâhâne Müdürü Halil Efendi bendelerine ma'rifatıyla mahal-i mezkurdan bi'- vürud Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a vaz' ile irad-ı Hümâyûn kayd olunan.	
	Eşya-yı added
Maun direkli ve rikası yıldızlı pirinç donatmalı fanuslu Farskârî ma- rehaveni Çalarsaat	2
Zekez mahluti(?) kabuğuyla tezyin kılınmış olan fanuslu vazo	2
Kabartma çiçekli beyaz zemin telli güllü Farskârî çiçeklik	2
Beyaz zemin bezesi çiçekli ma-kabak(?) Farskârî çiçeklik	2
Yıldızlı ve kulblu doluca Farskârî çiçeklik	2
Yıldızlı bir bağı donatmalı ve balası (...) Farskârî saat	1
Ceviz tahtası muhafazalı deruni rehaveli ve balası kuklalı Farskârî saat	1
Alt tarafı çalar saatli ve yıldızlı pirinç telli rehaveni kanarya kafesi	1
Yıldızlı ağaç saksılık	2
Sarı pirinçten mustevi meşmulü kebir fener olarak	2
Altı kulblu simlu yalduzlu pirinç şamdan	2
Üç mumlu yalduzlu pirinç adi şamdan	1

¹³⁸BOA, TSMAD,No: 00402.0003.00., s.2.

	Kuruş
Şehr-i sabıkda fazla kalıb şehr-i mezbura irad-ı Hümâyûn kayd olunan	38583,5

		Kisse/ Kusur	Kuruş
Yekûn	163533,5	327	33,5
Yalnız üç yüz yirmi yedi kisse-kusur, otuz üç buçuk guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı arz-ı mâkrûn-ı Cenab-ı mülûkaneye takdim olunan	1710
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Efendi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	12333

Mâhiyye olmak üzere arz odası ve Bağdat Kasr-ı Hümâyûn'da ve cami-i şerif bekçileri ile hafız-ı keteb ve hastahane müdiri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	415	5	83

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet hademeleri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhıdeması bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hıdemalarının bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hıdemalarının bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemalarının bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemalarının hıdmetçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	000

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn ketebelere vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn baş katibi bendelerine	1667
Hazine-i Hümâyûn ikinci katibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü katibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü katibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042
Sergulam Hazine-i Hümâyûn bendelerine	0625

Sergulam sani Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhıdemaları bendelerine	00334	002	167
Hazine-i Hümâyûn hıdemalarının bendelerine	01375	011	125
Hazine-i Hümâyûn hıdemalarının bendelerine	23871	287	083
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	041,5	004
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları nevbetçi bulunan bendelerine	00400	050	008
Toplam	26096	000	312

Mâhiyye olmak üzere Babü's- Sa'adetü'l- Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- Sa'adetü'l Aliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- Sa'ade serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's- Sa'ade hıdemaları bendelerine	1826	22	83
Toplam	2284,5		

Mâhiyye olmak üzere bila- süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0265		
Vekil-i Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0165		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	95
Ma- süs Teberdârân-ı Hâssa'nın esvab emini bendelerine	0041,5		
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da vâkî Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocaları efendiler da'ilerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Mualim-i evvel hoca Mustafa Efendi da'ileri	1250

Kur'an hocası Mehmed Efendi da'ileri	0125		
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125		
Kur'an hocası Osman Efendi bendelerine	0083		
Hendeshane hocası Hacı Mahmud Efendi bendelerine	0625		
Toplam	2208		
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5		
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500		
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5		
Farisî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5		
Talik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167		
Toplam	3750,5		
Muallim-i sani Muhyi Efendi bendelerine	0250		
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083		
Mekteb-i mezkûrun müdiri evveli bendelerine	0417		
Mekteb-i mezkûrun müdir-i sanisibendelerine	0250		
Hırka-i sa'adet imamı Mahmud Efendi bendelerine	0133.5		
Toplam	4884		
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325		
Nayzen Ustası bendelerine	0125		
Keman Ustası bendelerine	0083		
Mekteb-i mezkûrun hizmetçileri bendelerine	0300		
Mekteb-i mezkûrun masarifat-ı kırtasiyesi	0689		
Toplam	6406		
Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı aliyyesinde mustahdem Avâdân hizmetleri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Avâdân hizmetlerinin bendelerininin zabıt-ı bendelerine	250		
Avâdân hizmetlerinin zabıta muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hizmetleri bendelerine	375	3	125
Avâdân hademesi bendelerine	083		
Toplam	916,5		

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Sa'adet civar-ı 'alisi bekçilerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i Saâdet civarı bekçilerininin zabiti bendelerine	083		
Hırka-i Saâdet civarı bekçileri bendelerine	110		

Hırka-i Saâdet civarı bekçileri bendelerine	168		
Üçüncü kapucuları bendelerine	250		
Toplam	836		

Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Saray-ı Hümâyûn'unda mustahdem erre işçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Nefer hisse	
Yekûn	625	15	

Mâhiyye olmak üzere bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan¹³⁹.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûn'unda bekçiler imamı Efendi daîleri	083		
Hayyatîn-i Hâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetcisi bendelerine	062		
Hastahane hıdmetcisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetden mahrec (?) Münib Efendi bendelerine	312,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci teberdarlar bendelerine	209		
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5		

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Ceyb	Neferad-ı Hisse
Zabitan	250	125	2
Neferan	830	041.5	20
Toplam	1080		22

Mâhiyye olmak üzere mezbele-i(?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Hisse	Neferad-ı Hisse
Zabitan	083	000	1
Neferan	581	41.5	14
Toplam	664	00	15

Bin iki yüz seksen sekiz senesi mah-ı rebîü'l- evvelinin on ikinci gicesi huzur-ı hazret-i Şâhânedede bazı kesaneye ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	ceyb
--	--------------	------------------------	-------------

¹³⁹BOA, TSMAD,No: 00402.0003.00., s.3

Vaiz şeyh Efendi daileri	1000		
Mevlid Han(?) Efendiler daileri	0600		
Sermüezzinat-ı Hâssa bendelerine	0100	3	200
Müezzinat-ı Hâssa neferatı bendelerine	1250	25	150
kapucu bendelerine	0050		
Toplam	3000		

		Kisse/ Kusur	Kuruş
Yekun	80214	160	214
Yalnız yüz altmış kisse-kusur, iki yüz on dört guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan.

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı arz-ı makrûn-ı cenab-ı mülükaneye takdim olunan.			
	Kuruş	Karz-ı hisse	Ceyb
İbrişim baha olarak takdim olunan	100		
Ber- mutad takdim olunan	090	10	9
Toplam	190		

	ceyb	Hisse	Kuruş
Hırka-i sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere Has Oda kethüdâsı Ağalarına teslim olunan	1.5	60	90

	Kuruş
Topkapu Saray-ı Hümâyûnu bağçesi masarifatı olarak bir kıt'a pusulası mucebince bağçevanbaşı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	695
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine yeddiyle vukubulan ücret-i kayık ve masarifat-ısaire olarak ita olunan	542
Bi'l- iktiza şehr-i mezburda vukubulan müteferrikalar için bazı bendelerine ita olunan.	2000

	Kuruş	Ceyb	Neferad-ı Hisse
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	834	417	2

Ba-irade-i seniyye-i cenab-ı mülükane serkurena-yı hazret-i şehriyari devletlü Nuri Paşa bendelerine ma'rifetiyle Hazine-i Hümâyûn'dan bi'l- haraç Mabeyn-i Hümâyûn-ı Şâhâne'ye teslim olunan.	
	Eşya-yı aded

Kenarı yıldızlı ve dışarısı yeni boyalı kebir maden kase	12
Kenarı yıldızlı ve dışarısı boyalı kebir maden kase	3
Derununda ve etrafı muharrer mürettebatı kebir kase	1
Derununda kendinden şeritli inci kabartmalı mürettebatı kebir kase	1
Derununda ve etrafı kendinden kabartma çiçekli ve mürettebatı kebir kase	2
Derununda avcı resmi mamur maden-i kebir kase	1
Ufak (İnsan) resmi mamur maden kebir kase	3
Şeşhaneli maden kase mai (?) çiçekli maden	3
Deruninde balık resmi mamur kase	2
Deruni ve kenarı elvan çiçekli maden kebir kase	2
Lacivert boyalı yıldızlı kase	1
Çiçekli ufak kıta maden kase	2

(...) ve 'ş-şerif Alem Dağı Kasr-ı Hümâyûnu'na teşrif-i Hümâyûn-ı Şâhâneler ivuku'nda bi'l- iktiza serkurena-yı hazret-i şehriyârı devletlü Nuri Paşa hazretleri emriyle ve bekçi hademelerinden izin yoluyla Mehmed Ağa yeddiyle Hazine-i Hümâyûndan bi'l- haraç Beylerbeği Saray-ı Hümâyûnu'na irsal olunan.	
	Aded
Derunda teknilan mai ermiye(?) çiçekli eski maden-i kebir kuzu debbağı	2

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn saatcisi bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan.	92

	Yekun	Kisse/ Kusur	Kuruş
	4443	8	443

Yalnız sekiz kisse-kusur, dört yüz kırk üç guruşdur.

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan mecmua-ı nü kud			
	Hisse-i mikdar	Kisse/kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn Şâhâne'den sarf olunan	70214		
Hazine-i Hâssa-i Hümâyûn Şâhâne'den sarf olunan	04443		
Toplam	84657	169	157

Yalnız yüz altmış dokuz kisse; kusur yüz elli yedi guruşdur.

Mizân	
	Mikdar
Ber-minval muharreren varidat-ı Hümâyûn	163533,5
Ber-minval muharreren masarifât-ı Hümâyûn	84657
Kalan	78876,5

4.1.4. Haziran ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehr-i Haziran'ında vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'a irad-ı Hümâyûn kayd olunan¹⁴⁰.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'den gelub Hazine-i Hümâyûna irad-ı hümâyûn kayd olunan	86692
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i celilesinden gelub Hazine-i Hümâyûna irad-ı hümâyûn kayd olunan	1040
Şehr-i sabıktan fazla kalub şehr-i mezbura irad-ı hümâyûn kayd olunan	78876,5

	Kuruş
Bin iki yüz seksen altı senesi şehr-i mart ibtidasından sene-i merkum şubatı nihayetine değin bir sene zarfında Hazine-i Hümâyûn canibinden vukubulan masarifât-ı mefruşat vesaire ile hırka-i şerif ziyaret-i aliyyesinde ber- mutad ziyaret iden ve vükela-yı fehham ulema-yı zeviyü'l- hitam hazretleriyle Harem-i Hümâyûn-ı Mülükâne vesair zevada ita olunan muharrerden dest-i mal masarifatları ve cennet-mekân üçüncü İsmahankadinefendi hazretlerinin techiz ve tekfini Necabetlü Abdulhamid Efendi hazretlerinin kerime-i mahzumeleri (?) sultan efendinin techiz ve tekfin-i masarifatlarına mahsub olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhâne canibinden hissesine bi'l- vürud Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı hümâyûn kayd olunan	79005,5

		Kisse /Kusur	Kuruş
Yekûn	245614	491	114
Yalnız dört yüz doksan bir kisse-kusur yüz on dört guruşdur.			

Beşiktaş Sahilsaray-ı Hümâyûnu'nda bekçi hademelerinden Osman Ağa bendelerine yeddiyle Mabeyn-i Hümâyûn-ı Mülükane canib-i aliyyesinden bi'l-vürud Hazine-i Hümâyûn civarında kain Ağalar Camii şerifine vaz' ile irad-ı hümâyûn kayd olunan yağlı boya ile tersim kılınmış kazak üzerinde resim levhası	
	Eşya-yı aded
Kebir kıt'a muşamma üzerinde tersim kılınmış levha	2
Vasıt(?) kıt'a resim levhası	2
Safir kıt'a resim levhası	2
Toplam	6

¹⁴⁰BOA, TSMAD,No: 00402.0004.00., s.2.

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı izzet makrûn-ı cenab-ı mülûkaneye takdim olunan	1710
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı efendiler bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	12333

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhıdeması bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemalarının hıdmetçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	000

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn ketebeleri vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn baş kâtibi bendelerine	1667
Hazine-i Hümâyûn ikinci kâtibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü kâtibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü kâtibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Hazine-i Hümâyûn bendelerine	1042
Sergulam-ı Hazine-i Hümâyûn bendelerine	0625
Sergulam-ı sani-i Hazine-i Hümâyûn bendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhıdemaları bendelerine	00334	168	002
Hazine-i Hümâyûn hıdemalarının bendelerine	01375	125	011
Hazine-i Hümâyûn hıdemalarının bendelerine	23871	083	287
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	041,5	004

Hazine-i Hümâyûn hıdemaları nevbetçi bulunan bendelerine	00400	050	008
Toplam	26096	000	312

Mâhiyye olmak üzere Babü's- Saadetü'l- Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- saadetü'l Aliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- saade serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's- saade hıdemaları bendelerine	1826	22	83
Toplam	2284,5		

Mâhiyye olmak üzere bila- süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı sâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0265		
Vekil Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa'nın bendelerine	0165		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	95
Teberdârân-ı Hâssa'nın esvab emini bendelerine	0041,5		
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da kain Mekteb-i Münife'nin memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Mualim-i evvel hocası Mustafa Efendi da'ileri	1250
Kur'an hocası Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi da'ileri	0083
Hendese hocası Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5
Farısî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5
Talik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Toplam	3750,5
Muallim-i sani bendelerine	0250
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083

Mekteb-i mezkûrun müdiri evveli bendelerine	0417
Mekteb-i mezkûrun müdir-i sanisibendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamıEfendi bendelerine	0133.5
Toplam	4884
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
NayzenUstası bendelerine	0125
Keman Ustası bendelerine	0083
Mekteb-i mezkurenin hıdemetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkurenin masarifat-ı kırtasiyesi	0680
Toplam	6097

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Sa'adet civar-ı aliyyesinde mustahdem Avâdân hıdemaları bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıt-ı bendelerine	250		
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıt muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hıdemaları bendelerine	375	3	125
Avâdân hıdeması bendelerine	083	1	
Toplam	916,5	4	

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı 'âlisi bekçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Bir nefer saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i Şerif civarı bekçilerininin zabıtı bendelerine	083		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçileri bendelerine	110		
Hırka-i sa'adet civarı bekçileri bendelerine	168		
Üçüncü kapucuları bendelerine	250		
Toplam	836		

Mâhiyye olmak üzere Bağdat Kasr-ı Hümâyûn'da ve arz odası ve cami-i şerif bekçileri ile hafız-ı keteb ve hastahane müdiri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Mikdar	Nefer hisse	Ceyb
	415	5	

Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Sahilsaray-ı Hümâyûnu'nda mustahdem erre işçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Mikdar	Nefer hisse	Ceyb
	625		15
Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	250	125	2
Neferan	830	041.5	20
Toplam	1080		22

Mâhiyye olmak üzere mezbele-i (?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	1	000
Neferan	581	14	41.5
Toplam	664	15	00

Mâhiyye olmak üzere bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan ¹⁴¹ .			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûnu bekçiler imamı Efendi da'ileri	083		
Hayyatîn-iHâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetçisi bendelerine	062		
Hastahane hıdmetçisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetten mahrec (?) Münib Efendi bendelerine	312,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci Teberdârân bendelerine	209	2	104,5
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5	2	000

	Mikdar	Kisse /Kusur	Kuruş
Yekûn	76905	153	405
Yalnız yüz elli üç kisse-kusur, dört yüz beş guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan.

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn arz-ı makrun-ı cenab-ı mülükâneye takdim olunan.			
	Kuruş	Karz-ı hisse	ceyb
İbrişim bâha olarak takdim olunan	100		

¹⁴¹BOA, TSMAD,No: 00402.000.00. s.3.

Ber- mutâd takdim olunan	090	10	9
Toplam	190		

	Neferad-ı hisse	Ceyb	Kuruş
Hırka-i Sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere Has Oda kethüdâsı Ağalarına takdim olunan.	1.5	60	90

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn kapucukadarı bendelerine yeddiyle vukubulan ücret-i kayık ve masarifat-ı müteferrika için virilen	327
Bi'l- iktiza şehri mezburda vukubulan masarifat-ı müteferrikalardan dolayı bazı bendelerine ita olunan.	2000

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	834	417	2

Ba-irade-i aliyye cenab-ı azimet-penahi,devletlü ikinci İkbâl Hanımefendi hazretlerinden telvi(?) idecek delalet-i Hümâyûn için ba-intizam müehhiren şeref-sudur buyrulan irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi mukteza-yı münifi üzere Hazine-i Hümâyûn'a vaz' ile hıfz olunmakda olan isbad ise de mütemellikleriyle beşik ve nazar takımlarından olmak üzere bi'l- faraz vukubulan irade-i cenabı azimet-penahi üzere Hazine-i Hümâyûn'u Şâhânedan ihraç olunarak hak-i-pay-i hazret-i azimet-penahiye takdim olunan. Ma-i kadife üzerine beyaz sırma işleme ve sırma harhallı elbise takımı	
	Aded
Vasf-ı mezkûrda entari	1
Vasf-ı mezkûrda ayakkabı	1
Vasf-ı mezkûrda	1
Kumaş elbise boğçası	1
Zineli Kövez (Kövez?) ¹⁴² canfes boğça	1
Toplam	5

Ba- irade-i Şâhâne Hazine-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den bi'l- haraç kitabcıbaşı Ahmed Efendi'ye teslimen Mabeyn-i Hümâyûn-ı mülûkaneye teslim olunan. Masur ve hüsn-i hat ile muharreren ve müzehheb ve kövez kablû Sultan Ahmed Han hazretlerinin icra buyurdıkları han surnameleri.	
	Kitab cildi
	1

¹⁴² Bu kelime ile ilgili *Kamus-ı Türki*'de, kelimenin her iki okunuşu da makbuldür. Anlama ise; "koyu ve az mora çalar kırmızı renk" olarak açıklanmaktadır. Bkz. Şemsettin Sami, s. 1209. Kelimenin Edirne yöresinde "güvez(bordo renk)" olarak söylene geldiği bilinmektedir.

Fi 2 Şubat sene 88 tarihli İbrahim ve Nuri beğleri yeddiyle geruye gelmiştir.	1
---	---

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn saatcisi bendelerine ihsanı şâhâne buyrulan	92

	Kuruş
Bin iki yüz seksen altı senesi şehr-i Mart ibtidasından sene-i merkum şubatı nihayetine değin bir sene zarfında Hazine-i Hümâyûn canibinde vukubulan masarifat-ı mukaddesat vesaire ile Hırka-i Sa'adet ziyaret-i aliyyesinde ber- mutad ziyaret iden vükela-yı fehham ve ulema-yı zeviyü'l- ihtiram hazretleriyle Harem-i Hümâyûn-ı Mülükane'yevesair zevada ita olunan muharreren dest-i malmasarifatlarıyla cennet-mekan üçüncü İsmihan Kadınefendi hazretlerinin teçhiz ve tekfini masarifatı ve devletlü necabetlü Abdülhamid Efendi hazretlerinin kerime-i mahdumeleri cennet-mekan Sultan efendi hazretlerinin dahi teçhiz ve tekfini masarifatı olarak bi'l- iktiza sarf olunan	79.005,5

		Kisse/ Kusur	Kuruş
Yekûn	82538.5	165	38.5
Yalnız yüz altmış beş kisse; kusur otuz sekiz buçuk guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhane'den sarf olunan mecmua-ı nükud.

	Yekûn	Kisse/Kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	76905		
Hazine-i Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	82538.5		
	159442.5	318	443.5
Yalnız üç yüz on sekiz kisse-kusur dört kırk üç buçuk guruşdur.			

Mizân	
	Kuruş
Ber-minval muharreren varidat-ı Hümâyûn	245614
Ber-minval muharreren masarifat-ı Hümâyûn	159442,5
Kalan	86170,5

4.1.5. Temmuz ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehir-i Temmuz'unda vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'a irad-ı Hümâyûn kayd olunan¹⁴³.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'den gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı hümâyûn kayd olunan	86667
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-u Hümâyûn'a irad-ı hümâyûn kayd olunan	1040
Mah-ı cemaziye'l- evvelinden ber-mutad Hamidiye Vakf-ı Şerifinden olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i celilesinden gelub Hazine-i Hümâyûn'a irad kayd olunan.	6300
Şehr-i sabıkdan fazla kalub şehir-i mezbura irad kayd olunan.	86170,5

	Yekûn	Kisse/ Kusun	Kuruş
	180177.5	360	177,5
Yalnız üç yüz altmış kisse-kusun yüz yetmiş yedi buçuk guruşdur			

Bi't-tevfikullah (...) mesaye-i muzaffer-i vaye-i cenab-ı şehin-şahîde bu defa asiri asati canibinden ve setresi olunub şeref-sudur buyrulan emir ü ferman-ı Hümâyûn-ı hazret-i padişahî mukteza-yı münifi üzere Mabeyn-i Hümâyûn-ı Mülükane'den müdir-i sanisi Mustafa Efendi bendelerine yediyyle bi'l- vurun Hazine-i Hümâyûn-ı Şâhâne'ye vaz' ile hıfz olunarak irad-ı Hümâyûna kayd olunan mütenevvia sancak	
Aded	
2	Örtüsü laciverd ve astar kenarı beyaz bez üzerine kelime-i tevhid muharrir sancak
1	Örtüsü laciverd ve astar kenarı beyaz bez üzerine kelime-i tevhid ve (...) muharrir sancak
1	Örtüsü lacivert ve astar kenarı beyaz bez üzerine kelime-i tevhid (...) muharrir sancak
1	Örtüsü yeşil ve kenarı sarı atlas üzerine kelime-i tevhid muharrir sancak
1	Örtüsü Kövez ve kenarı sarı atlas üzerine kelime-i tevhid muharrir sancak
1	Örtüsü kövez ve kenarı yeşil atlas üzerine Sure-i Fethi şerifi ve kelime-i tevhid muharrir sancak
2	Örtüsü kövez kumaş ve kenarı şeker-renk astar üzerine kelime-i tevhid muharrir sancak
1	Örtüsü kırmızı bez ve kenarı beyaz astar üzerine kelime-i tevhid muharrir sancak
1	Bir kenarı kövez canfes diğer kenarı sarı şal üzerine kelime-i tevhid vel-ahval muharrir sancak
1	Tarafına yeşil ve kövez canfes ve derunda besmele-i şerif ve (...)

¹⁴³BOA, TSMAD,No: 00402.0005.00.s.2.

	muharrir sancak
12	Toplam

Saye-i tevfiyat-vaye-i cenab-ı Şehin-şahî'de asir-i asati canibinden ve setresi olunarak canibi hazret-i Seraskeriden taraf-ı eşref hazret-i mülükâneye takdim kılınan ve şeref-sudur buyrulan ferman-ı Hümâyûn-ı cenab-ı padişahî mukteza-yı münifi üzere Mabeyn-i Hümâyûn Müdür-i sanisi Mustafa Efendi yediyle bi'l-vurud Hazine-i Hümâyûn-ıŞâhâne'ye vaz' ile irad-ı Hümâyûn kayd olunan sancak

Aded	
1	Örtüsü kırmızı ve kenarı beyaz astar üzerine kelime-i tevhid muharrir sancak
2	Örtüsü kırmızı ve kenarı beyaz astar üzerine kelime-i tevhid muharrir sancak
1	Örtüsü yeşil ve kenarı beyaz astar üzerine kelime-i tevhid muharrir sancak
4	Toplam

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı arz-ı mâkrun-ı cenab-ı mülükâneye takdim olunan.	1710

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhıdeması bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerininin hizmetçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	000

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Ağa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	12333

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn ketebelere vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn başkâtibi bendelerine	1667

Hazine-i Hümâyûn ikinci kâtibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü kâtibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü kâtibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042
Sergulam Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0625
Sergulam sani Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhıdemaları bendelerine	00334	002	167
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	01375	011	125
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	23871	287	083
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	004	041,5
Hazine-i Hümâyûn hıdemalarından nevbetçi bulunan bendeler	00400	008	050
Toplam	26096	312	000

Mâhiyye olmak üzere Babü's- sa'adetü'l- Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- Sa'adetü'l Aliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- sa'ade serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's- sa'ade hıdemaları bendelerine	1826	22	83
Toplam	2284,5		

Mâhiyye olmak üzere bila- süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0265		
Vekil-i Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa'nın bendelerine	0165		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	95
Ma- süs esvab emini bendelerine	0041,5		

Toplam	6691,5		
---------------	---------------	--	--

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da vâkî Mekteb-i Münife'nin memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş
Mualim-i evvel Mustafa Efendi da'ileri	1250
Kur'an hocası Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi da'ileri	0083
Hendese hocası Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5
Farısî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5
Talik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5
Toplam	3750,5
Muallim-i evvel muavini Muhyi Efendi bendelerine	0250
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun müdiri evveli bendelerine	0417
Mekteb-i mezkûrun müdir-i sanisi bendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamı Efendi bendelerine	0133.5
Toplam	4884
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
NayzenUstası bendelerine	0125
Keman Ustası bendelerine	0083
Mekteb-i mezkurenin hıdemetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkurenin masarifat-ı kırtasiyesi	0395
Toplam	6112

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Sa'adet civar-ı aliyyesinde mustahdem Avâdân hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıt-ı bendelerine	250		
Avâdân hıdemalarının zabıt-ı muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hıdemaları bendelerine	375	3	125
Avâdân hıdeması bendelerine	083	1	
Toplam	916,5	4	

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civarı 'alisi bekçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i Sa'det civarı bekçilerinin zabıtı bendelerine	083		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçileri bendelerine	110	2	55
Hırka-i Sa'adet civarı bekçileri bendelerine	168	4	42
Üçüncü kapucuları bendelerine	250	2	125
Toplam	836	8	00

Mâhiyye olmak üzere Arz odası veBağdat Kasr-ı Hümâyûn bekçileriyle hafız-ı keteb ve cami-i şerif hademesi ve hastahane müdiri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	415	5	83

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Sahilsaray-ı Hümâyûnu'nda mustahdem arra işçilerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	625

Mâhiyye olmak üzere bazı kesaneye ihsan-ı şâhâne buyrulan ¹⁴⁴ .			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu bekçiler imamı Efendi da'ileri	083		
Hayyatîn-i Hâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetcisi bendelerine	062		
Hastahane hıdmetçisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetten mahrec (?) Münib Efendi bendelerine	312,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci Teberdârân bendelerine	209	2	104,5
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5	2	000

¹⁴⁴BOA, TSMAD,No: 00402.0005.00. s.3.

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	250	2	125
Neferan	830	20	041.5
Toplam	1080	22	

Mâhiyye olmak üzere mezbele-i(?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	1	000
Neferan	581	14	41.5
Toplam	664	15	000

	Yekûn	Kisse /Kusur	Kuruş
	86920	153	420
Yalnız yüz elli üç kisse-kusur dört yüz yirmi guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı ârz-ı makrun-ı cenab-ı mülükâneye takdim olunan.

	Kuruş	Karz-ı hisse	ceyb
İbrişim bâha olarak takdim olunan	100		
Ber- mutâd takdim olunan	090	9	10
Toplam	190		

	Nefer-i hisse	Ceyb	Kuruş
Hırka-i Sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine teslim olunan.	1.5	60	90

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine yeddiyle vukubulan ücret-i kayık ve masarifat-ı müteferrikası olarak ita olunan	288
Bi'l- iktiza şehr-i mezburda vukubulan masarifat-ı müteferrikalardan dolayı pusulaları mucibince bazı bendelerine ita olunan	2000

	Mikdar	Ceyb	Neferad-ı Hisse
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	834	417	2

Ba-irade-i seniyye-i cenab-ı mülükane Hazine-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den bi'l-harac bekçi hıdeması yeddiyle Mabeyen-i Hümâyûn-ı Şâhâne canib-i mülükânesine takdim olunan	
Aded	
2	Yağlı boya ile tersim kılınmış sagir kıt'a resim levhası

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn saatcisi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	92

	Yekûn	Kisse /Kusur	Kuruş
	3494	6	494
Yalnız altı kisse-kusur, dört yüz doksan dört guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan mecmua-ı nükud.			
	Yekûn	Kisse /Kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	86920		
Hazine-i Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	03494		
	80414	160	414
Yalnız yüz altmış kisse-kusur, dört yüz on dört guruşdur.			

Mizân	
	Kuruş
Ber-minval muharreren varidat-ı Hümâyûn	180177,5
Ber-minval muharreren masarifat-ı Hümâyûn	80414
Kalan	99763,5

4.1.6. Ağustos ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehir-i Ağustos'unda vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'a irad-ı kayd olunan¹⁴⁵.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'den gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı hümâyûn kayd olunan	87132,5
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûna irad-ı hümâyûn kayd olunan	1040
Şehr-i sabıkdan fazla kalub şehir-i mezbura iradı kayd olunan.	99763,5

	Yekûn	Kisse	Kusur
	187936.5	375	436
Yalnız üç yüz altmış kisse-kusur yüz yetmiş yedi buçuk guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı arz-ı makrun-ı Cenab-ı mülükâneye takdim olunan	1710
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Ağa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	12333

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhıdeması Ağa bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemaları hizmetçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	000

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn ketebeleri vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn başkâtibi bendelerine	1667

¹⁴⁵BOA, TSMAD,No: 00402.0006.00. s.2.

Hazine-i Hümâyûn ikinci kâtibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü kâtibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü kâtibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042
Sergulam-ı Hazine-i Hümâyûn bendelerine	0625
Sergulam-ı sani-i Hazine-i Hümâyûn bendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulur.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhıdemaları bendelerine	00334	002	167
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	01375	011	125
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	23871	287	083
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	004	041,5
Hazine-i Hümâyûn hıdemalarından nevbetçi bulunan bendeler	00400	008	050
Toplam	26096	312	000

Mâhiyye olmak üzere Babü's- sa'adetü'l- Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulur.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- Sa'adetü'l Aliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- Sa'ade serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's- Sa'ade hıdemaları bendelerine	1743	21	83
Toplam	2201,5		

Mâhiyye olmak üzere Arz odası ve Bağdat Kasr-ı Hümâyûnu bekçileriyle hafız-ı keteb ve cami-i şerif hademesi ve hastahane müdiri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulur.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	415	5	83

Mâhiyye olmak üzere bila- süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0265		
Vekil-i Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa'nın bendelerine	0165		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	95
Teberdârân-ı Hâssa'nın esvab emini bendelerine	0041,5		
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da vâkî Mekteb-i Münife'nin hocaları ve memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Mualim-i evvel hoası Mustafa Efendi da'ileri	1250
Kur'an hocası Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi da'ileri	0083
Hendese hocası Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5
Farisî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5
Ta'lik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Toplam	3750,5
Muallim-i sani Muhyi Efendi bendelerine	0250
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun müdir-i evveli Hasan Ağa bendelerine	0417
Mekteb-i mezkûrun müdir-i sanisi Rıza Efendibendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamı Mahmud Efendi bendelerine	0133,5
Toplam	4884
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
NayzenUstası Salim beğ bendelerine	0125
Keman Ustası bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun hıdmetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkûrun kırtasiye masarifatı	0415
Toplam	6132

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı âliyyesinde mustahdem Avâdân hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıtı bendelerine	250		
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıta muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hıdemaları bendelerine	375	3	125
Avâdân hıdeması bendelerine	083	1	000
Toplam	916,5	4	000

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı âliyyesi bekçileri ve üçüncü kapucuları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer-i kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i Şerif civar-ı aliyyesi bekçilerininin zabıtı bendelerine	083		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçileri bendelerine	110	55	2
Hırka-i sa'adet civarı bekçileri bendelerine	168	42	4
Üçüncü kapucuları bendelerine	250	125	2
Toplam	836	00	8

Mâhiyye olmak üzere bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûnu bekçiler imamı Efendi da'ileri	083		
Hayyatîn-iHâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetcisi bendelerine	062		
Hastahane hıdmetçisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetten mahrec(?) Münib Efendi bendelerine	312,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci teberdarlar bendelerine	209	2	104,5
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5	2	000

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	250	02	125
Neferan	830	20	041.5
Toplam	1080	22	

Mâhiyye olmak üzere mezbele-i (?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	1	000
Neferan	581	14	41.5
Toplam	664	15	000

	Kuruş	Neferad-ı Hisse
Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Sahilsaray-ı Hümâyûnu'nda mustahdem erre işçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	625	15

	Yekûn	Kisse/ Kusr	Kuruş
	76857	153	357
Yalnız yüz elli üç kisse-kusr üç yüz elli yedi guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı Mülükane canib-i aliyyesine takdim olunan ¹⁴⁶ .			
	Kuruş	Karz-ı hisse	ceyb
İbrişim baha olmak üzere takdim olunan	100		
Ber- mutad takdim olunan	090	10	9
Toplam	190		

	Nefer hisse	Ceyb	Kuruş
Hırka-i Sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere ber-mutad Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine teslim olunan.	1.5	60	90

¹⁴⁶BOA, TSMAD,No:00402.0006.00. s.3.

	Kuruş
Bi'l- iktiza Topkapu Saray-ı Hümâyûnu bağçesi ile İzmid civarında kâin Kasr-ı Hümâyûn bağçesi masarifatı olarak bağçevanbaşı bendelerine ita olunan	500
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine yeddiyle vukubulan ücret-i- kayık ve masarifat-ı müteferrikasına mahsuben ita olunan	317
Bi'l- iktiza şehir-i mezburda Ağa dairesinde vukubulan masarifat-ı müteferrika için bazı bendelerine ita olunan	2000

	Mikdar	Ceyb	Neferad-ı Hisse
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	834	417	2

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn saatçisi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	92

	Yekûn	Kisse/ Kusur	Kuruş
	4023	8	23
Yalnız sekiz kisse-kusur yirmi üç guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan mecmua-ı nükud			
	Yekûn	Kisse/Kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	76857		
Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	04023		
	80880	16	380
Yalnız yüz altmış bir kisse-kusur, yüz üç yüz seksen guruşdur.			

Mizân	
	Mikdar
Ber-minval muharreren varidat-ı Hümâyûn	187936
Ber-minval muharreren masarifat-ı Hümâyûn	80880
Kalan	107056

4.1.7. Eylül ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehir-i Eylül'ünde vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'a irad-ı kayd olunan¹⁴⁷.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'den gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûna irad-ı hümâyûn kayd olunan.	86535,5
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûna irad-ı hümâyûn kayd olunan.	1040
Şehr-i sabıkdan fazla kalub şehir-i mezbura irad kayd olunan.	10756
Ber-mutad hil'at akçesi namıyla mah-ı recebü'ş-şerifinde Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'den gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûna irad-ı hümâyûn kayd olunan.	4621,5
Ber-mutad Hamidiye vakf-ı şerifinden olmak üzere mah-ı recebü'ş-şerifinde Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i celilesinden gelub irad-ı Hümâyûn kayd olunan.	5900

	Yekun	Kisse/ Kusura	Kuruş
	205153	410	153
Yalnız dört yüz on kisse-kusura; yüz elli üç guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı arz-ı makrun-ı cenab-ı mülükaneye takdim olunan	1710
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Efendi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	12333

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhıdeması Ağa bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemaları hıdematçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	000

¹⁴⁷BOA, TSMAD,No: 00402.0007.00.s. 2.

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn ketebeleri vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn başkâtibi bendelerine	1667
Hazine-i Hümâyûn ikinci kâtibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü kâtibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü kâtibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042
Sergulam-ı Hazine-i Hümâyûn bendelerine	0625
Sergulam-ı sani-i Hazine-i Hümâyûn bendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Arz odası ve Bağdat Kasr-ı Hümâyûnu ve cami-i şerif hıdmetçileriile hafız-ı keteb ve hastahane müdiri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	415	5	83

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhıdemaları bendelerine	00334	002	167
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	01375	011	125
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	23871	287	083
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	004	041,5
Hazine-i Hümâyûn hıdemalarından nevbetçi bulunan bendeler	00400	008	050
Toplam	26096	312	000

Mâhiyye olmak üzere Babü's- Sa'adetü'l Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- sa'adetü'l Aliyye Ağası Ağa	0083		

bendelerine			
Babü's- Sa'ade serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's- Sa'ade hıdemaları bendelerine	1743	83	22
Toplam	2201,5		

Mâhiyye olmak üzere bila- süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0265		
Vekil-i Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa'nın bendelerine	0165		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	95
Ma- süs Teberdârân-ı esvab emini bendelerine	0041,5		
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da kâin Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş
Mualim-i evvel hocası Mustafa Efendi da'ileri	1250
Kur'an hocası Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi da'ileri	0083
Hendese hocası Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5
Ta'lik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Farisî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5
Toplam	3750,5
Muallim-i sani Muhyi Efendi bendelerine	0250
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun müdir-i evveli bendelerine	0417
Mekteb-i mezkûrun müdir-i sanisi Efendi bendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamı Mahmud Efendi bendelerine	0133,5

Toplam	4884
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
NayzenUstası Salim beğ bendelerine	0125
Keman Ustası bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun hıdmetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkûrun kırtasiye masarifatı	0420
Toplam	6037

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı aliyyesinde mustahdem Avâdân hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıtı bendelerine	250		
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıta muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hıdemaları bendelerine	375	3	125
Avâdân hıdeması bendelerine	083	1	000
Toplam	916,5	4	000

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Sa'adet civar-ı aliyyesi bekçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer-i kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i Şerif civar-ı aliyyesi bekçilerininin zabıtı bendelerine	083		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçileri bendelerine	110	2	55
Hırka-i sa'adet civarı bekçileri bendelerine	168	4	42
Üçüncü kapucuları bendelerine	250	2	125
Toplam	836	8	00

Mâhiyye olmak üzere bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûnu bekçiler imamı Efendi daîleri	083		
Hayyatîn-i Hâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetcisi bendelerine	062		

Hastahane hıdmetçisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetten muharric Münib Efendibendelerine	312,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci teberdarlar bendelerine	209	2	104,5
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5	2	000

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	250	2	125
Neferan	830	20	041.5
Toplam	1080	22	

Mâhiyye olmak üzere mezbele-i(?) keşanbendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	1	000
Neferan	581	14	41.5
Toplam	664	15	00

	Kuruş	Neferad-ı Hisse
Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Saray-ı Hümâyûnu'nda mustahdem erre işçilerine ihsan-ı şâhâne buyrulan ¹⁴⁸ .	625	

Leyl-i Regaibinde huzur-ı hazret-i şâhâne bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulmak üzere ber- mutad Mabeyn-i Hümâyûna takdim olunan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Vaiz şeyh efendi daileri	1000		
Sermüezzinat huzur-ı şehriyarî Efendi bendelerine	0100		
Müezzinat-ı Hâssa-i neferatı bendelerine	1250	25	50
Kapucu bendelerine	0050		
Toplam	2400		

¹⁴⁸BOA, TSMAD, No: 00402.0007.00.s.3.

Leyl-i Miraç-ı şerifinde hazret-i huzuru mülükânede bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulmak üzere ber- mutad Mabeyn-i Hümâyûna takdim olunan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Vaiz şeyh efendi daileri	1000		
Sermüezzinat huzur-ı şehriyarî Efendi bendelerine	0100		
Müezzinat-ı Hâssa-i neferatı bendelerine	1250	25	50
Kapucu bendelerine	0050		
Toplam	2400		

	Mikdar	Kisse /Kusur	Kuruş
Yekûn	51562	163	62
Yalnız yüz altmış üç kisse-kusur, altmış iki guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhânedan sarf olunan.

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den takdim olunan.			
	Kuruş	Karz-ı hisse	ceyb
İbrişim baha olmak üzere takdim olunan	100		
Ber- mutad takdim olunan	090	9	10
Toplam	190		

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hırka-i Sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere ber-mutad Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine teslim olunan.	90	15	1,5

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine yeddiyle vukubulan ücret-i kayık ve masarifat-ı sairesine mahsuben ita olunan	315
Bi'l- iktiza şehr-i mezburda Ağa Dairesi'nde vukubulan masarifat-ı müteferrikalar için bazı bendelerine ita olunan	2000

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	834	2	417

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn saatcisi bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan	92

	Mikdar	Kisse/kusur	Kuruş
Yekûn	4521	21	7
Yalnız yedi kisse-kusur, yirmi bir guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan mecmua-ı nükud.			
	Yekûn	Kisse/Kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	71562		
Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	03521		
	85083	170	73
Yalnız yüz altmış bir kisse-kusur, yüz üç yüz seksen guruşdur.			

Mizân	
	Kuruş
Ber-minval muharrerren varidat-ı Hümâyûn	205153
Ber-minval muharrerren masarifat-ı Hümâyûn	80583
Kalan	120070

4.1.8. Teşrin-i Evvel ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehir-i Teşrin-i evvelinde vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'a irad-ı kayd olunan¹⁴⁹.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'den gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûna irad-ı Hümâyûn kayd olunan.	87044,5
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-u Hümâyûna irad-ı hümâyûn kayd olunan.	1040
Şehr-i sabıktan fazla kalub şehir-i mezbura irad kayd olunan.	120070
Ber- mutad Haremeynü'ş- şerifeyn hazinesinden olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i celilesinden gelub Hazine-i Hümâyûn'a irad-ı kayd olunan.	6040
Ber- mutad ta'ammiye namıyla Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i celilesinden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûna irad-ı kayd olunan.	19405

	Yekûn	Kisse /Kusur	Kuruş
	233599	467	99.5
Yalnız dört yüz altmış yedi kisse kusur doksan dokuz buçuk guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı arz-ı makrun-ı cenabı mülükaneye takdim olunan	1710
Mâhiyye olmak üzere hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Efendi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	12333

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhıdeması Ağa bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemaları hıdemçileri bendelerine	0150	03	050

¹⁴⁹BOA, TSMAD,No:00402.0008.00., s.2.

Toplam	9880,5	43	000
---------------	---------------	-----------	------------

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümayûn ketebeleri vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş
Hazine-i Hümayûn başkâtibi bendelerine	1667
Hazine-i Hümayûn ikinci kâtibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümayûn üçüncü kâtibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümayûn dördüncü kâtibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümayûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042
Sergulam-ı Hazine-i Hümayûnbendelerine	0625
Sergulam-ı sani-i Hazine-i Hümayûnbendelerine	0333,5
Hazine-i Hümayûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümayûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümayûn serhıdemaları bendelerine	00334	002	167
Hazine-i Hümayûn hıdemaları bendelerine	01375	011	125
Hazine-i Hümayûn hıdemaları bendelerine	23871	287	083
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	004	041,5
Hazine-i Hümayûn hıdemalarından nevbetçi bulunan bendeler	00400	008	050
Toplam	26096	312	000

Mâhiyye olmak üzere Babü's- Sa'adetü'l Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- Sa'adetü'l Aliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- Sa'ade serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's- Sa'ade hıdemaları bendelerine	1660	20	83
Toplam	2118,5		

Mâhiyye olmak üzere bila-süs Teber-dârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0265		
Kethüda vekili Teberdârân-bendelerine	0165		
Ma- süs Teberdârân-ı esvab emini bendelerine	0041,5		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	90
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da kâin Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Mualim-i evvel hoca Mustafa Efendi da'ileri	1250
Kur'an hocası hacı Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi da'ileri	0083
Hendese hocası Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5
Farisî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5
Ta'lik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Toplam	3750,5
Muallim-i sani Muhyi Efendi bendelerine	0250
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun müdir-i evveli bendelerine	0417
Mekteb-i mezkûrun müdir-i sanisi Efendi bendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamı Mahmud Efendi bendelerine	0133.5
Toplam	4884
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
NayzenUstası Salim beğ bendelerine	0125
Keman Ustası bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun hizmetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkûrun kırtasiye masarifatı	0460
Toplam	6177

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı aliyyesinde mustahdem Avâdân hizmetleri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb

Avâdân hıdemaları bendelerinin zabıtı bendelerine	250		
Avâdân hıdemaları bendelerinin zabıta muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hıdemaları bendelerine	375	3	125
Avâdân hıdeması bendelerine	083	1	000
Toplam	916,5	4	000

Mahiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı aliyyesi bekçileri bendelerine ihsan-ı şahane buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer-i kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçilerinin zabıtı bendelerine	083		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçileri bendelerine	110		
Hırka-i sa'adet civarı bekçileri bendelerine	168		
Üçüncü kapucuları bendelerine	250		
Toplam	836		

Mâhiyye olmak üzere bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûnu bekçiler imamı Efendi da'ileri	083		
Hayyatîn-i Hâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetçisi bendelerine	062		
Hastahane hıdmetçisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetten muharric Münib Efendibendelerine	312,5		
Toplam	587,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci teberdarlar bendelerine	209		
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5		

Mâhiyye olmak üzere arz odası ve Bağdat Kasr-ı Hümâyûnu bekçileriyle hafız ve camii şerif hademesi ve hastahane müdürü bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	415	5	83

Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Saray-ı Hümâyûnda mustahdem arra işçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	625	15	

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan¹⁵⁰.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	250	2	125
Neferan	830	20	041.5
Toplam	1080	22	

Mâhiyye olmak üzere mezbele-i (?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	1	000
Neferan	581	14	41.5
Toplam	664	15	00

İki yüz seksen sekiz senesi şaban-ı şerifin on beşinci berat-ı şerif gicesi huzur-ı hazret-i Şâhâne bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Vaiz şeyh efendi daileri	1000		
Sermüezzinat-ı Hâssa Efendi bendelerine	0100		
Müezzinat-ı Hâssa neferatı bendelerine	1250	25	50
Kapucular bendelerine	0050		
Toplam	2400		

	Kuruş
Beher-sene şaban-ı şerifin on beşinde in'am taht-ı Hümâyûn ve (...) baha olmak üzere ber- mutad Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı efendi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	6000

¹⁵⁰BOA, TSMAD,No:00402.0008.00., s.3.

Beher şaban-ı şerifin on beşinde ta'ammiye namıyla ber mutad bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn başkâtibi bendelerine	3000
Hazine-i Hümâyûn ikinci kâtibi bendelerine	1000
Hazine-i Hümâyûn üçüncü kâtibi bendelerine	0750
Hazine-i Hümâyûn dördüncü kâtibi bendelerine	0300
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0200
Toplam	5250
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	3000
Sergulam-ı Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0750
Sergulam-ı sani-i Hazine-i Hümâyûn bendelerine	0250
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0250
Hâssa Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	0600
Toplam	10100
Hırka-i Saâdet serhıdeması bendelerine	0400
Kuşak baha namıyla teber-darlar bendelerine	0316
Mezeyyele-i keşan neferatı bendelerine	0250
Topkapu bekçileri ve imamı vesairen bendelerine	0511
Esb sakaları ve hamamcılar neferatı bendelerine	0200
Toplam	11777

	Mikdar	Kisse/kusur	Kuruş
Yekûn	96996	193	496
Yalnız yüz doksan üç kisse-kusur, dört yüz doksan altı guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı azimet-i makrun-ı cenab-ı mülükaneğe takdim olunan.			
	Kuruş	Karz-ı hisse	ceyb
İbrişim baha olmak üzere takdim olunan	100		
Ber- mutad takdim olunan	090	10	9
Toplam	190		

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hırka-i Sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine teslim olunan.	90	15	1,5

	Kuruş
Bi'l- iktiza Topkapu Saray-ı Hümâyûn dâhilinde bulunan bağçelerin masarifatı olarak bir kıt'a pusulası mucebince bağçevanbaşı bendelerine ita olunan.	437

Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine yeddiyle vukubulan ücret-i kayık ve masarifat-ı sairesine mahsuben ita olunan.	330
Bi'l- iktiza şehri-i mezburda Ağa Dairesi'nde vukubulan masarifat-ı müteferrikalar için bazı bendelerine ita olunan.	2000

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	834	2	417

Beher-mah Mabeyn-i Hümâyûn-ı Şâhâne'ye takdim olunan mühimmat-ı kırtasiyesi ile Hazine-i Hümâyûn canibinde bir sene zarfında kullanulub sarf olunan mühimmat-ı kırtasiye masarifatı olarak kağıtcıbaşı bendelerine ita olunan.

Ceyb	Top	Kuruş	
		12836	
110	35	3850	Semangur(?) bahası
		16696	Toplam

Şaban-ı şerifinin on beşininci günü Surre-i Hümâyûndan ihracatında(?) ber-mutad Harem-i Hümâyûna takdim olunan.

Ceyb	Hisse	Kuruş	
80	70	5600	Telli ve güllü esfâki
1.5	30	45	
		390	Ücret-i kayık masarifatı saire olarak

	Kuruş
Ber-mutad bir mah Harem-i Hümâyûn-ı Şâhâneye takdim misvak bahası olarak bir sene zarfında sarf olunan.	850
Hazine-i Hümâyûn hıdemalarından bir nefer-i gulam-ı Şâhânebendelerine elbise bahası olmak üzere ber-mutad ita olunan	750

Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Efendi bendelerinenin dairesiyle Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerinenin koğuşları camekânlarında ve Daire-i Hümâyûn'da kain mektebi münife dairesinde ve kütüphane derunundave saka ocağında ve üçüncü kapucuları odasında sarf olunmak üzere iş bu seksen yedi senesi ruz-i kasımında mubayaa olunan kömür bahasıyla kantariye ve nakliye masarifatı olarak sarf olunan.

Kuruş	Hisse	Ceyb	
6407	14910	430	Mubayaa olunan kömür
1063	0000	0000	Nakliye masarifatı
7470	1491		Toplam

	Kuruş
Elli altı def'a vukubulan harikde ücret-i kadime olarak Köşk bekçisi Rıza Efendi bendelerine ita olunan.	560
Mâhiyye olmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn saatcisi bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan.	92

	Yekûn	Kisse /Kusur	Kuruş
	36334	72	334
Yalnız yetmiş iki kisse-kusur, üç yüz otuz dört guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhânedan sarf olunan			
	Mikdar	Kisse /Kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	96996		
Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	36334		
Toplam	133330	266	330
Yalnız iki yüz altmışaltı kisse-kusur, üç yüz otuz guruşdur.			

Mizân	
	Mikdar
Ber-minval muharrerden varidat-ı Hümâyûn	233599,5
Ber-minval muharrerden masarifat-ı Hümâyûn	133330
Kalan	100269,5

4.1.9. Teşrin-i sani Ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehir-i Teşrin-i sanisinde vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'a irad-ı kayd olunan.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'den gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı hümâyûn kayd olunan	87547,5
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı Hümâyûn kayd olunan	1040

Seksen sekiz senesi ramazan-ı şerifinde huzur-ı hazret-i şâhânede mübahis-i ilmü'ş- şerif iden mukarrir ve muhatib hoca efendiler daileirne ihsan-ı şâhâne buyrulmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhâne Canib-i aliyyesinden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı Hümâyûn kayd olunan.

Kuruş	
33000	Mukarrir ve muhatib hoca efendiler dailerine ihsan-ı Şâhâne buyrulmak üzere
30000	Bu dahi mukarrir ve muhatib hoca efendiler dailerine ihsan-ı Şâhâne buyrulmak üzere
22400	Bu dahi mukarrir ve muhatib hoca efendiler dailerine ihsan-ı Şâhâne buyrulmak üzere.
26000	Bu dahi mukarrir ve muhatib hoca efendiler dailerine ihsan-ı Şâhâne buyrulmak üzere
21720	Cezire-i Aynaroz'dan(?) olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şahan'den gelub irad-ı kayd olunan
01746	Hamam takımı bahası namıyla Hazine-i Hâssa-i şahanden gelub irad-ı kayd olunan
144866	Toplam

Ber-mutad hazine odasıyla sabıkda kilar-ı Hâssa ve seferli odalarının vakf akçesi nemasından olmak üzere Hazine-i Hâssa'dan gelub vakf-ı mezburda mezburda irad-ı kayd olunan.

Kuruş	
7500	Hazine odasının vakf akçesi nemasından olarak gelub irad-ı kayd olunan
3225	Sabıkda kilar-ı Hâssa odasının vakf akçesi nemasından olarak gelub irad-ı kayd olunan
1500	Sabıkda seferli odasının vakf akçesi nemasından olarak gelub irad-ı kayd olunan
0675	Hazine odasının vakıf akçesi nemasından olarak gelub irad-ı kayd olunan
12900	Toplam

Ber-mutad Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı Hümâyûn kayd olunan.	
Kuruş	
16880	Huzur-ı hazret-i şâhânedede mübahis-i ilm-i şerif iden hevace efendiler dailerine ihsan-ı şâhâne buyrulmak üzere
06750	Ber-mutad sultah Ahmed Han-ı salis hazretlerinin vakf-ı şerifinden olmak üzere gelub irad-ı kayd olunan
03560	Ber-mutad Hamidiye vakf-ı şerifinden olmak üzere gelub irad-ı Hümâyûna kayd olunan
27190	Toplam

	Kuruş
Ber-mutad hıdmet-i mübaşşere namıyla Maliye Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı Hümâyûn kayd olunan.	24500
Şehr-i sabıkdan fazla kalub şehr-i mezbura irad-ı Hümâyûn kayd olunan	100269

	Yekûn	Kisse	Kusur
	298313	796	312
Yalnız yedi yüz doksan altı kisse kusur üç yüz on iki guruşdur.			

Suriye valisi devletlü Subhi Paşa¹⁵¹ bendelerine tarafından huzur-ı Hümâyûn-ı hazret-i padişahiye takdim olunub manzur-ı Hümâyûn-ı cenab-ı şehriyarîleri vukuundan sonra şeref-sunuh ve sudur buyrulan irade-i kerimane-i hazret-i şehinşahileri üzere Mabeyn-i Hümâyûn kapucukadarı Edhem Efendi bendelerine yeddiyle bi'l- vurud Hırka-i Saâdet civar-ı aliyyesinde kâin Emanet-i Celiliye Hazinesine vaz' ile hıfz olunarak irad-ı Hümâyûn kayd olunan. 21 şaban(?) Sene 88

Cild	
1	Hazret-i imam-ı Ali radiallahu anh efendimizin künyesiyle ma'nun(?) olan sure-i bakara
1	Rika gazel üzerine yazılmış ve muhafazası üzeri Selman Farisi radiallahu anh tahrir olmuş mushaf-ı şerif
2	Aded toplamı

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı arz-ı makrun-ı cenab-ı mülukaneye takdim olunan.	1710
Mâhiyye olamk üzere Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Efendi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	12333

¹⁵¹ Abdüllatif Suphi Paşa Sami Paşazade Subhi Paşa olarak da anılır. Osmanlı Devleti'nin ilk Maarif Nazırı (Eğitim Bakanı) Abdurrahman Sami Paşa'nın oğlu, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver'in babasıdır. Kendisi de Osmanlı Devleti'nde çeşitli devlet görevlerinin yanı sıra II. Abdülhamit devrinde Maarif Nazırlığı yapmıştır. İlk Türk romanının yazarı Samipaşazade Sezai'nin kardeşidir. 1868 yılında Şura-yı Devlet başkanlığı ile 1871 de Suriye valiliğinde bulunmuştur.

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhıdeması Ağa bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemaları hıdemetçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	000

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn ketebelere vesair memurları bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn başkâtibi bendelerine	1667
Hazine-i Hümâyûn ikinci kâtibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü kâtibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü kâtibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042
Sergulam-ı Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0625
Sergulam-ı sani-i Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhıdemaları bendelerine	00334	002	168
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	01375	011	125
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	23074	278	083
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	004	041,5
Hazine-i Hümâyûn hıdemalarından nevbetçi bulunan bendeler	00400	008	050
Toplam	25349	303	000

Mâhiyye olmak üzere Babü's- Sa'adetü'l Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- Sa'adetü'l Aliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- Sa'ade serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's- Sa'ade hıdemaları bendelerine	1660	22	83
Toplam	2118,5		

Mâhiyye olmak üzere bila-süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
SerTeberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0265		
Kethüda vekili Teberdârânbendelerine	0165		
Ma-süs Teberdârân-ı esvab emini bendelerine	0041,5		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	90
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da kâin Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş
Mualim-i evvel hocası Mustafa Efendi da'ileri	1250
Kur'an hocası Hacı Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi da'ileri	0083
Hendese hocası Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5
Farisî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5
Ta'lik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Toplam	3750,5
Muallim-i sani Muhyi Efendi bendelerine	0250
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun müdir-i evveli bendelerine	0417
Mekteb-i mezkûrun müdir-i sanisi Efendi bendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamı Mahmud Efendi bendelerine	0133,5
Toplam	4884

Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
NayzenUstası Salim beğ bendelerine	0125
Keman Ustası bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun hıdmetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkûrun kırtasiye masarifatı	0420
Toplam	6137

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı aliyyesinde mustahdem Avâdân hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Avâdân hıdemaları bendelerinenin zabıtı bendelerine	250		
Avâdân hıdemaları bendelerinenin zabıta muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hıdemaları bendelerine	375	3	125
Avâdân hıdeması bendelerine	083		
Toplam	916,5	3	000

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı aliyyesi bekçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer-i kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçilerininin zabıtı bendelerine	083		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçileri bendelerine	110	2	55
Hırka-i sa'adet civarı bekçileri bendelerine	168	4	42
Üçüncü kapucuları bendelerine	250	2	125
Toplam	836	8	000

Mâhiyye olmak üzere bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûnu bekçiler imamı Efendi da'ileri	083		
Hayyatîn-i Hâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetcisi bendelerine	062		
Hastahane hıdmetçisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetten mahrec Münib Efendi bendelerine	312,5		
Toplam	587,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci teberdarlar bendelerine	209	2	104,5

Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5		

Mâhiyye olmak üzere Arz odası ve Bağdat Kasr-ı Hümâyûnu bekçileriyle hafız ve camii şerif hademesi ve hastahane müdiri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	415	5	83

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	250	2	125
Neferan	830	20	041.5
Toplam	1080	22	

Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Saray-ı Hümâyûnda mustahdem erre işçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	625	15	

Mâhiyye olmak üzere mezbele-i (?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan¹⁵².

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	1	000
Neferan	581	14	41.5
Toplam	664	15	00

Seksen sekiz senesi ramazan-ı şerifinde huzur-ı lâmi'ü'n-nûr-ı cenab-ı mülûkanede mübahis-i ilm-i şerif iden hevace efendiler dailerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mukarrir hevace efendiler daileri	012000	008	1500
Muhatib hevace efendiler daileri	104000	104	1000
Toplam	116000	15	00

¹⁵²BOA, TSMAD,No: 00402.0009.00., s. 3.

	Kuruş
Ramazan-ı şerifin on beşinci gününde Hırka-i Saâdet daire-i aliyyesi paresi olundukda ber- mutad kuyumcu ve döğmeci ve divancı ve cilacı ve taşçı ve hasırcı vesairen esnafat bendelerine ber-mutad ihsan-ı şâhâne buyrulan.	2810
Ramazan-ı şerifin on ikinci ve on dördüncü ve on beşinci günleri Hırka-i Saâdet Daire-i Aliyyesi'ne teşrif-i şâhâneleri vukuunda ber- mutad kadim bazı bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan.	2650

Ber- mutad teravîh-i şerif hitamında bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
İmam-ı evvel hazret-i şehriyârî efendi daileri	5000
İmam-ı sani hazret-i şehriyârî efendi daileri	5000
Müezzinat-i Hâssa hazret-i şehriyârî efendi bendelerine	5000
Mabeyn-i Hümâyûn'un iftar saatlerini tanzim iden müneccimbaşî bendelerine	0500
Toplam	15500

Yevm arefede ber- mutad ismi ve zabıta efendiler dailerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
İmam-ı evvel hazret-i şehriyârî efendi daileri	01250		
Zabıta efendiler daileri	36500	365	100
Duacı efendiler daileri	00250		
Toplam	38000		

	Kuruş
İyd-i şerif günü tes'id buyrulmak üzere ber- mutad Harem-i Hümâyûn-ı azamet-i makrûn-ı cenab-ı mülükâneye takdim olunan.	10000
İyd-i şerif günü kubbealtına tecmi'iden vükela-yı fehham ve ulema-yı zeviyü'l- ihtiram hazretlerinin hizmetlerinde mustahdem bendegâna ber- mutad ihsan-ı şâhâne buyrulan.	3250
İyd-i şerif günü mecmu' Saray-ı Hümâyûn-ı Şâhânelerin ve Kasr-ı Hümâyûn-ı mülükanelerin ve Hırka-i Saâdet civar-ı aliyyesinin bekçileri ve muavinleri ve bağçıvanları ve su bulucuları bendelerine ber- mutad ihsan-ı şâhâne buyrulan	2795
İyd-i şerif günü ber-mutad Hazine-i Hümâyûn ketebeleri vesairen memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	570

Ramazan-ı şerifde Hırka-i Saâdet civar-ı aliyyesinde ve yeni Saray Harem-i Hümâyûnu'nda fûruzan olan şem'dan ve fenarların nizam ve intizamına memur şem'damcılar bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Ceyb	Hisse
Toplam	1500	500	3

Zat-ı malikü'l- sıhhat hazret-i cihandari efendimizin fitre-i Hümâyûnlarıyla mehd-i ulya-yı saltanatsultan aliyyü'ş- şan efendimiz hazretlerinin fitre-i aliyyeleri ve necabetlü şehzadegan ve selatin-i azam hazretlerinin ve devletlü (...) ve İkbâl hanım efendimiz hazretlerinin ve hazinedar usta vesair hazinedaran ve Harem-i Hümâyûn-ı Şâhâne'de mevcut bulunan kâffe-i civarların fitreleri olarak tertib olunub muhtacına ita olunan.			
	Kuruş	Ceyb	Hisse
Fitre-i Hümâyûn-ı cenab-ı cihandari olarak tertib olunub ita olunan	0333		
Def'a Fitre-i Hümâyûn olarak i'la hurmadan tertib olunub ita olunan.	0036		
Mehd-i ulya-yı saltanat sultan aliyyü'ş- şan saltanat efendimiz hazretlerinin hurmadan tertib olunub ita olunan.	0026		
Devletlü, necabetlü, şehzadegan hazretlerinin evsad hurmadan tertib olunub ita olunan.	0069	690	4
Devletlü, azametlü selatin-i azam hazretlerinin evsad hurmadan tertib olunub ita olunan.	0034.5	000	2
Devletlü kadinan Efendimiz hazretlerinin evsad hurmadan tertib olunub ita olunan.	0052	000	3
Devletlü İkbâl Hanım efendi ve hazinedar usta hazretlerinin evsad hurmadan tertib olunub ita olunan	0053	000	2
Harem-i Hümâyûn-ı Şâhâne'de mevcut bulunan civarların izmir sipahiden (?) tertib olunub ita olunan.	3743	230	651
Toplam	4318	000	662

	Kuruş
Leyle-i kadirde Ayasofya Camii Şerif'inde i'tikaflarda mu'tekiftaife-i uluma ve vaiz efendiler daileriyile camii şerif hıdemalarına vesair fitre-i gurabeler bendelerine tasdiki mülükanelerinden olmak üzere ber- mutad ihsan-ı şâhâne buyrulan.	3000
İyd-i şerif günü hırka-i şerif sa'ade-i şerife teşrif-i şâhânelerinde ber- mutad bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	1620

	Yekûn	Kisse /Kusur	Kuruş
	278045	45	556
Yalnız beş yüz elli altı kisse- kusur, kırk beş guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâki Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan.

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den takdim olunan.			
	Kuruş	Karz-ı hisse	ceyb
İbrişim baha olmak üzere takdim olunan	100		
Ber- mutad takdim olunan	090	10	9
Toplam	190		

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hırka-i Sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine teslim olunan.	90	15	1,5

	Kuruş
Bi'l- iktiza Topkapı Saray-ı Hümâyûn bağçesi masarifatıyla ramazan-ı şerifin on beşinci ve iyd-i şerif geceleri Harem-i Hümâyûn'un tezyininde haricden mubayaa olunan cicek bahaları olmak üzere bir kıt'a pusulası mucebince bağçevanbaşı bendelerine ita olunan.	1700
Hazine-i Hümâyûn kapuçukdarı bendelerine yeddiyle vukubulan ücret-i kayık masarifat-ı müteferika sairesi olarak ita olunan.	360
Bi'l- iktiza şehir-i mezburda Ağa dairesi'nde vukubulan müteferrika-i masarifatdan dolayı ashâbınaita olunan.	2000

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	834	2	417

Ramazan-ı şerifin on beşinci günü Hırka-i Sa'adet ziyaret-i aliyyesinden sonra yeni Kasr-ı Hümâyûn-ı Şâhâneye teşrif-i Hümâyûn-ı Şâhâne buyrulub ve şeref-sudur ve sunuh buyrulan irade-i seniyye-i cenab-ı cihân-dârî mukteza-yı münifi üzere Hazine-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den bazı eşya-yı atıklarManzûr-ı hümâyûn-ihazret-i şehriyarları buyruldukda eşya-yı mezkureden yalnız (...) olarak bi'l-karaz nezd-i hümâyûn-ı cenab-ı şehinşahide tevkif kılınan

	Top	
Beyaz ve bezesi sofalı mutadcan(?) ağır şal (hazinedar ustası)	3	Ezmevcud
Sim fermayeş şal	1	Ezmevcud
Marpocu (?) şal	1	Ezmevcud

Ser- kurena-yı hazret-i şehriyari Timur beğ bendelerine emriyle Hazine-i Hümâyûn-ı Şâhânedan bi'l-harac bekçisi bendelerinden Cemil Ağa bendelerine yeddiyle Mabeyn-i Hümâyûn-ı Şâhânedan cenab-ı aliyyesine teslim olunan.

	Aded	
Ve Mısır kıt'a eski maden tabak	2	Ezmevcud

Ramazan-ı şerifin on ikinci gününde Hırka-i Daire-i Âlisi pasesi olundukdalüzuma mebni mubâyaa olunub daire-i mezkûr-ı âlide sarf olunan.

	Kuruş	Ceyb	hisse
Yeşil atlas bahası	0360	20	16
Yeşil canfes bahası	0040	02	20
Sırma şerid bahası	0080	16	05
Yeşil ilik kaytan ve şerid püskül bahası	1181,5	393,5	03
Aba ve astar vema- şekil tebaşir ve sulkâr(?) bahası	0120	1(top)	00
Toplam	3081,5		

İyd-i şerif günü ber- mutad Harem-i Hümâyûn-ı azamet-i makrun-ı cenab-ı mülükane cenab-ı aliyyesine takdim olunan

	Kuruş	ceyb	hisse
telli ve güllü esfâkî	5600	70	80

İydi şerif günü Harem-i Hümâyûn-ı Şâhâne'de sarf olunan kahve bahası olarak baş kapu gulamı bendelerinin ilm ü habermucebince kahveci Feyyaz oğlu bendelerine ita olunan.

	Kuruş	Ceyb	hisse
		15	
Kubbealtında sarf olunan		05	
Toplam	400	20	20

Ramazan-ı şerifde huzur-ı faid'ül- nurcenab-ı mülükane mübahis-i ilm-i şerif iden mukarrer evvel-vekil faziletli Ahmet İzzet Efendi dailerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Top
Fermayeş şal	3650	1
Halkâri telli sevâfî	0430	1
Hindikâri kumaş	0310	1

Şamkâri kumaş	0360	2
Destarlık dülbent	0060	1
Şalvarlık elpuf çukası	0100	2,5(Hisse)
Toplam	4910	2,5

Mukarrir-i sani Samsunlu faziletli El-seyyid Halil Efendi dailerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.		
	Kuruş	Top
Fermayeş şal	3650	1
Halkâri telli sevâtî	0430	1
Hindikâri kumaş	0310	1
Şamkâri kumaş	0360	1
Destarlık dülbent	0060	2
Şalvarlık elpuf çukası	0100	2,5 (Hisse)
Toplam	4910	

Mukarrir-i salis Ayaşlı faziletli Mustafa Efendi dailerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.		
	Kuruş	Top
Fermayeş şal	3650	1
Halkâri telli sevâtî	0430	1
Hindikâri kumaş	0310	1
Şamkâri kumaş	0360	2
Destarlık dülbent	0060	1
Şalvarlık elpuf çukası	0100	2,5 (Hisse)
Toplam	4910	2,5

Mukarrir-i rab'i Tekfur dağlı Faziletli Ömer Efendi dailerine ihsan-ı şâhâne buyrulan ¹⁵³ .		
	Kuruş	Top
Fermayeş şal	3650	1
Halkâri telli sevâtî	0430	1
Hindikâri kumaş	0310	1
Şamkâri kumaş	0360	2
Destarlık dülbent	0060	1
Şalvarlık elpuf(?) çukası	0100	2,5(Hisse)
Toplam	4910	2,5

Mukarrir-i hamsi Kengirli faziletli Ali Niyazi Efendi dailerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.		
	Kuruş	Top

¹⁵³BOA, TSMAD,No: 00402.0009.00., s.4.

Fermayeş şal	3650	1
Halkâri telli sevâtî	0430	1
Hindikâri kumaş	0310	1
Şamkâri kumaş	0360	2
Destarlık dülbent	0060	1
Şalvarlık elyaf çukası	0100	2,5(Hisse)
Toplam	4910	2,5

Mukarrir-i sabi Kengirli faziletli Abdülkerim Efendi dailerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Top
Fermayeş şal	3500	1
Halkâri telli sevâtî	0430	1
Hindikâri kumaş	0310	1
Şamkâri kumaş	0360	2
Destarlık dülbent	0060	1
Şalvarlık elpuf çukası	0100	2,5(Hisse)
Toplam	4760	2,5

Mukarrir-i sani Trabzunlu faziletli Hasan Sırrı Efendi dailerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Top
Fermayeş şal	3500	1
Halkâri telli sevâtî	0430	1
Hindikâri kumaş	0310	1
Şamkâri kumaş	0360	2
Destarlık dülbent	0060	1
Şalvarlık elpuf çukası	0100	2,5(Hisse)
Toplam	4760	2,5

Mukkarrer hevace efendiler dailerine ita olunan sekiz aded boğçalık canfes bahasıyla terzi üstadiyesi ve şalların tamiriyle sıhâflarının¹⁵⁴ tecdidi masarifatları olarak örücüler bendelerine ita olunan.

	Kuruş	Ceyb	Hisse
Yeşil canfes	414	23	18
Akçe turası için Amerikan bezi	120	1(Top)	00
Örücüler bendelerine ita olunan	300	0	00
Terzi yevmiyesi olarak		3 (Top)	20
Toplam	894	0	0

Ramazan-ı şerif ve iydi şerif giceleri Hırka-i Saâdet Daire-i Aliyyesi'ne vukubulan teşrif-i Hümâyûn-ı Şâhânelerinde ve teşrif-i mah-ı aliyye-i saltanat seniyyede bi'l-iktiza firuzan olan şem'i safi ve ispir bahaları olarak sarf olunan

	Kuruş	Hisse	Ceyb
--	--------------	--------------	-------------

¹⁵⁴ Geniş düz kaplar, çoğulu sahfedir. Bir çeşit çanaktürüdür.

Kebir ispir (...) mumu	0462	22	21
Safir ispir (...) mumu	1080	9 (sandık)	120
	1542		

	Kuruş
Hazine-i Enderun-1 Hümâyûn-1 Celileri'nden irade olunmakta olan ve vakf-1 şerif müdiri bendelerine marifetiyle ber-mutad sarf olunan.	12900

Mâhiyye olmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn saatcisi bendelerine ihsan-1 şâhâne buyrulan.	Kuruş
	92

	Yekun	Kisse/ Kusur	Kuruş
	68663.5	137	163.5
Yalnız yüz otuz yedi kisse-kusur, yüz altmış üç buçuk guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harc-1 Hâssa-i Hümâyûn-1 Şâhâne'den sarf olunan mecmuat-1 nükud.			
	Yekûn	Kisse/ Kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn-1 Şâhâne'den sarf olunan	278045		
Harc-1 Hâssa-i Hümâyûn-1 Şâhâne'den sarf olunan	68663,5		
	346708,5	193	208,5
Yalnız yüz doksan üç kisse-kusur, iki yüz sekiz buçuk guruşdur.			

Mizân	
	Mikdar
Ber-minval muharreren varidat-1 Hümâyûn	398313
Ber-minval muharreren masarifat-1 Hümâyûn	346308,5
Kalan	51604,5

4.1.10. Kanun-i Evvel Ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehir-i Kanun-i Evvel'inde vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'a irad-ı kayd olunan¹⁵⁵.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Hümâyûn'dan gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı hümâyûn kayd olunan.	84107,5
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn-ı Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı hümâyûn kayd olunan.	1040
Şehr-i mezburda fazla kalub şehir-i mezbura irad-ı hümâyûna kayd olunan	51604,5

	Yekûn	Kisse /Kusur	Kuruş
	136752	273	252
Yalnız iki yüz yetmiş üç kisse, kusur iki yüz elli ik guruşdur.			

Bundan mukaddem Hazine-i Hümâyûn'dan bi'l- harac cennet-mekan Ebul-feth Gazi Sultan Mehmed Han hazretlerinin şer-i şerifelerine vaz' ve talik olunmuş olan ismi nefise-i atifeler bu defâ ser-fünuh (?) ve sudur buyrulan emr ü ferman-ı Hümâyûn cenab-ı şehinşahi mukteza-yı menfi(?) üzere ismi mezkureler şer-i şerifeden ref' olunub sabıkı vechile Hazine-i Hümâyûn-ı Şâhâne'de hıfz olunmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn'dan bi'l-vürud irad-ı hümâyûn kayd olunan.

	Aded
Doksan üç bin dört yüz on guruş kıymetinde otuz kundak üzeri ile Timur üzeri altın kakmalı ve dipçik iki tarafı kaplamalı elmas ile müzeyyen altı karış tulunda (...) tüfenk	1
Yirmi iki bin guruş kıymetinde çınar ağacı kundaklı bir aded yerli ve iki aded geçme altın bilezikli ve çakmak çivili karşuluğu tahtasıyla ve dipçikli altın üzerine minakâri pırlanta ile müzeyyen ve Timur üzeri altın kakmalı İstanbul karalı Frankor tahrir olmuş 1792 tarihli dört karış tulunda tüfenk	1
Yetmiş sekiz bin sekiz yüz guruş kıymetinde yelesinin kundak üzerleriyle timur üzerleri atun kakmalı ve altın tas üzerlerinde beş kırat kıymetinde ve yirmi beş bin guruş kıymetinde birer aded elmas yakut ve gümüş resminde kılınmış elmas ile müzeyyinaltun donatmalı ingiliz kârî tabanca	1
Yirmi bir bin iki yüz elli guruş kıymetinde yelesinin kundaküzerleriyle timur üzerlerinin bazı mahalleri altın	1

¹⁵⁵BOA, TSMAD,No: 00402.0010.00., s.2.

kakmalı ve altun tasüzerleriyle çakmak çivisi tahtalık(?) rûze elmas ve hâre yakut ve zümrüd ile müzeyyin ve elmas taşlarından birer aded ve mea kıt'a ka'kmalık elması ingiliz kârî tabanca	
Yüz seksen bir bin dört yüz guruş kıymetinde kabza ve kın üzeri som altun kaplı bir tarafı kebir (...) ve kakmalık elmaslı ve üzerlerinde ve kabzasında dört aded kebir zümrütlü ve kın içinde (...) zümrüd ve diğer tarafı minakârî ve kabzasında İngilizkârî saatli taban timurlu hançer	1
On yedi bin yedi yüz elli guruş kıymetinde yeşil kadife kapulu meşin altun üzerine sagir altı kıt'a elmas ve yakut ve kebirce inci ile müzeyyin ve beherinde birer aded zimrütü ve bazenhâre taşlı ve örme sim kanbzalı barutluk	2
Dört yüz kırk altı bin üç yüz guruş kıymetinde kabza vekın üzerisom altun yaldızlı sim donatmalı kebir yakut ve zümrüd bazı sarıca taşı ile müzeyyen Horasan timurlu seyf kabza Ve saka mezkur üzere (...)	2
Elli sekiz bin guruş kıymetinde kabza ve kın üzeri gövez kaplı ve meşin altun kolatlar ve kabza ve balçık ve camurluk üzerleri yakut ile müzeyyin ve kulbunda şerit bezli üzerinde iki aded yakutlara yakın firuze donatmalı ve bir aded yeşil yakutlu Osman Gazi muahrrer İstanbul timurlu seyf kabza	(?)
Dört yüz altmış iki bin guruş kıymetinde kabzasında balçığı ve camurluğu altun kaplama üzerine caye (?) elmas ve yakut ve som mahlud yakut ve balçık ve kinniyesi birer sıra zümrütlü seyf kabza	2
Altı bin beş yüz guruş kıymetinde (...) taşı kabza üzerleriyle gövez filika kaplı üzeri kebirce yakut ve zümrüt ile müzeyyin ve bir tarafımai minakârî ve meşin altun donatmalı taban seyf kabza	1
Elli bin üç yüz altmış guruş kıymetinde topuz tepesinde bir aded kebir zümrüt ve etrafı bir sıra hâre yakut ile müzeyyen burma yekpâre yeşim saplı yeşim şemşir	1
On bin dört yüz elli guruş kıymetinde topuz tepesinde bir aded kebir yakut ve etrafı hâre zümrüt ile müzeyyin üç buğumlu burma yeşim saplı yeşim taşı şemşir	1
On bir bin üç yüz yetmiş guruş kıymetinde sapları ve topuzları kalem işlemeli sum altun kaplı yakut ve firuze ile müzeyyin şemşir resminde topuz	2
Beş bin guruş kıymetinde sapı ve temir tabanı timur üzerine som altun kakmalı antika ve me'a kıt'a teber	1
İki bin beş yüz guruş kıymetinde siyah sağri kaplı sab üzerine altun kaplı ve sağri ereli altun telli tabak timur balta	1

Altmış beş bin altı yüz kırk guruş kıymetinde ve meşk timuri üzerine altun kakmalı yakut ve firuze ile müzeyyin olan ve arka tarafı şemsiyeli surre-i (...) atik ser-penah	1
--	---

iki yüz kırk iki bin yüz guruş kıymetinde olub Hazine-i Hümâyûn'da hafz olunan zerctakımı altun taşı olan ism-i celal ve esamiyen Ayetü'l-kürsi cihanpari efendilerimizin ism-i şerifleri muharrir ve altun meşinpaftalı ve caye elmaslı ser-penah	
	Aded
Caye elması ve yakut ve timur ile müzeyyin altun sorguç	1
Altun yafta ve caberane (?) ve pul üzerine caye elmas ve yaka uçları inci ile müzeyyin dımaşk timuri gömlek	1
Yirmi beş aded ufak pul üzerlerinde birer aded ve caye elması ile müzeyyin gövez kadife kaplı eldiven	2
Taban üzerine altun kakmalı meşin altun yakutlu caye elmas ve yakut ile müzeyyin kolçak	2
Ufak altun pul üzerlerinde birer aded caye elması ile müzeyyin ve kalıbdan şeritli ve meşk timuresi basmalık	2
Toplam	9

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn azamet-i makrûn-ı cenab-ı mülûkaneye takdim olunan.	1710
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Efendi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	12333

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhıdeması Ağa bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemaları hizmetçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	000

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn ketebeleri vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn başkâtibi bendelerine	1667
Hazine-i Hümâyûn ikinci kâtibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü kâtibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü kâtibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042
Sergulam-ı Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0625
Sergulam-ı sani-i Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhıdemaları bendelerine	00334	002	167
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	01375	011	125
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	20584	248	083
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	004	041,5
Hazine-i Hümâyûn hıdemalarından nevbetçi bulunan bendelerine	00400	008	050
Toplam	22859	273	000

Mâhiyye olmak üzere Babü's- Sa'adetü'l Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- Sa'adetü'l Aliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- Sa'ade serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's- Sa'ade hıdemaları bendelerine	1660	20	83
Toplam	2118,5		

Mâhiyye olmak üzere bila-süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0265		
Kethüda vekili Teberdârân bendelerine	0165		
Ma- süs Teberdârân-ı esvab emini bendelerine	0041,5		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	90
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Arz odası ve Bağdat Kasr-ı Hümâyûnu bekçileriyle hafız ve camii şerif hademesi ve hastahane müdürü bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	415	5	83

Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Saray-ı Hümâyûnda mustahdem erre işçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	625	15	

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da vâki Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan ¹⁵⁶ .	
	Kuruş
Mualim-i evvel hocası Mustafa Efendi da'ileri	1250
Kur'an hocası hacı Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi da'ileri	0083
Hendese hocası Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5
Farisî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5
Ta'lik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Toplam	3750,5
Muallim-i sani Muhyi Efendi bendelerine	0250

¹⁵⁶BOA, TSMAD,No: 00402.0010.00., s.3.

Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun müdir-i evveli bendelerine	0417
Mekteb-i mezkûrun müdir-i sanisi Efendi bendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamı Mahmud Efendi bendelerine	0133.5
Toplam	4884
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
Nayzen ustası Salim beğ bendelerine	0125
Keman ustası bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun hizmetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkûrun masarifat-ı kırtasiye	1254
Toplam	6971

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı aliyyesinde mustahdem Avâdân hizmetleri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Avâdân hizmetleri bendelerininin zabıtı bendelerine	250		
Avâdân hizmetleri bendelerininin zabıta muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hizmetleri bendelerine	375	3	125
Avâdân hizmetleri bendelerine	083	1	
Toplam	916,5	4	000

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı aliyyesi bekçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer-i kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçilerininin zabıtı bendelerine	083		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçileri bendelerine	110	2	055
Hırka-i sa'adet civarı bekçileri bendelerine	168	4	042
Üçüncü kapucuları bendelerine	250	2	125
Toplam	836	8	000

Mâhiyye olmak üzere bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûnu bekçiler	083		

imamı Efendi da'ileri			
Hayyatın-i Hâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetçisi bendelerine	062		
Hastahane hizmetçisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetten mahrec Münib Efendibendelerine	312,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci teberdarlar bendelerine	209		
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5		

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	250	125	2
Neferan	830	041.5	20
Toplam	1080		22

Mâhiyye olmak üzere mezbele-i (?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	000	1
Neferan	581	41.5	14
Toplam	664	00	15

	Yekûn	Kisse	Kusur
	74376	148	376
Yalnız yüz kırk sekiz kuruş kisse, kusur üç yüz yetmiş altı guruşdur.			

Şehr-i mezburda vâkî Harç Hâssa-i Hümâyûn'dan sarf olunan.

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı azimet-i makrun-ı cenab-ı mülûkaneye takdim olunan			
	Kuruş	Karz-ı Hisse	Ceyb
İbrişim baha olmak üzere takdim olunan	100		
Ber- mutad takdim olunan	090	9	10
Toplam	190		

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hırka-i Sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine teslim olunan.	90	15	1,5

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan.	834	2	417

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine yeddiyle vukubulan ücret-i kayık ve masarifat-ı müteferrikasına mahsuben ita olunan	286
Bi'l-iktiza şehir-i mezburda ağa dairesinde vukubulan masarifat-ı müteferrikalardan olmak üzere bazı kimsane ita olunan.	2000
Mâhiyye olmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn saatçisi bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan.	92

	Yekûn	Kisse /Kusur	Kuruş
	3492	6	492
Yalnız altı kisse-kusur, dört yüz doksan iki guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harç-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan mecmu'a nükud.			
	Mikdar	Kisse /Kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	74376		
Harç Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	03492		
Toplam	77868	398	155
Yalnız yüz altmış dokuz kese-kusur, yüz elli beş guruşdur.			

Mizân	
	Mikdar
Ber-minval muharrereren varidat-ı Hümâyûn	136752
Ber-minval muharrereren masarifat-ı Hümâyûn	77868
Kalan	58884

4.1.11. Kanun-i Sâni Ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi Kanun-i Sanisinde vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'a irad-ı kayd olunan¹⁵⁷.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'den gelub Hazine-i Hümâyûn'a irad-ı kayd olunan.	83618,5
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i celilesinden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı hümâyûna kayd olunan.	1040
Şehr-i sabıkda fazla kalub şehr-i mezbura irad-ı hümâyûn kayd olunan.	58884

	Yekûn	Kisse/ Kusur	Kuruş
	143542,5	287	42,5
Yalnız iki yüz seksen yedi kisse-kusur, kırk iki buçuk guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn azimet-i makrun-ı cenab-ı mülükaneye takdim olunan	1710
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Efendi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	12333

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhıdeması Ağa bendelerine	1250		
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemalarının hıdmetçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	000

¹⁵⁷BOA, TSMAD,No: 00402.0011.00., s.2.

Mâhiyye olmak üzere Hazine- Hümâyûn ketebeleri vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn baş katibi bendelerine	1667
Hazine-i Hümâyûn ikinci katibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü katibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü katibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042
Sergulam Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0625
Sergulam Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhıdemaları bendelerine	00334	002	168
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	01375	011	125
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	19837	239	083
Nevbetçibaşılar ve hamamcılar bendelerine	00166	004	041,5
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları nevbetçi bulunan bendelerine	00400	008	050
Toplam	22112	264	000

Mâhiyye olmak üzere Babü's- Sa'adetü'l- Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- Sa'adetü'l Aliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- Sa'adetü'l Aliyye serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's-Sa'ade hıdemaları bendelerine	1660	20	83
Toplam	2118,5		

Mâhiyye olmak üzere bila- süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0265		
Vekil-i Kethüda-yı Teberdârân-ı Hâssa bendelerine	0165		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	95
Ma- süs Teberdârân-ı Hâssa'nın esvab emini bendelerine	0041,5		
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da vâki Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Mualim-i evvel hocası Mustafa Efendi da'ileri	1250
Kur'an hocası hacı Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi da'ileri	0083
Hendese hocası Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5
Farisî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5
Ta'lik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Toplam	3750,5
Muallim-i sani Muhyi Efendi bendelerine	0250
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun müdir-i evveli bendelerine	0417
Mekteb-i mezkûrun müdir-i sanisi Efendi bendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamı Mahmud Efendi bendelerine	0133,5
Toplam	4884
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
Nayzen Ustası Salim beğ bendelerine	0125
Keman Ustası bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun hizmetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkûrun masarifat-ı kırtasiyesi	0696
Toplam	6413

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Sa'adet civar-ı aliyyesinde mustahdem Avâdân hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıtı bendelerine	250		
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıta muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hıdemaları bendelerine	375	3	125
Avâdân hıdeması bendelerine	083		
Toplam	916,5		

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i sa'adet civar-ı aliyyesi bekçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer-i kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçilerininin zabıtı bendelerine	083		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçileri bendelerine	110	2	055
Hırka-i sa'adet civarı bekçileri bendelerine	168	4	042
Üçüncü kapucuları bendelerine	250	2	125
Toplam	836	8	000

Mâhiyye olmak üzere bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûnu bekçiler imamı Efendi daîleri	083		
Hayyatîn-i Hâssa neferatı bendelerine	080		
Helvahane nevbetcisi bendelerine	062		
Hastahane hıdmetçisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetten muharric Münib Efendibendelerine	312,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci teberdarlar bendelerine	209		
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		

Toplam	941,5		
---------------	--------------	--	--

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	250	2	125
Neferan	830	20	041.5
Toplam	1080	22	

Mâhiyye olmak üzere mezbele-i (?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	1	000
Neferan	581	14	41.5
Toplam	664	15	00

Mâhiyye olmak üzere Arz odası ve Bağdat Kasr-ı Hümâyûn ve camii şerif hademeleriyle hafız keteb ve hastahane müdiri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Toplam	415	5	83

Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Saray-ı Hümâyûn'da mustahdem erre işçileri bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Toplam	625	00	15

	Mikdar	Kisse/kusur	Kuruş
Yekûn	53071	146	71
Yalnız yüz kırk altı kisse-kusur, yetmiş bir guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'dan sarf olunan.

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı izzet-i makrûn-ı cenab-ı mülükâneye takdim olunan			
	Kuruş	Karz-ı hisse	ceyb
İbrişim baha olmak üzere takdim olunan	100		
Ber- mutad takdim olunan	090	10	9
Toplam	190		

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hırka-i Sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine teslim olunan.	90	15	1,5

	Kuruş
Topkapı Saray-ı Hümâyûn bağçesi masarifatı olarak bir kıt'a pusulası mucebince bağcevanbaşı bendelerine ita olunan.	890
Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine yeddiyle vukubulan ücret-i kayık ve masarifat-ı sairesi olarak pusula mucebince ita olunan.	315
Bil- iktiza şehri mezburda vuku'bulan müteferrika masarifatları için pusula(?) mucebince bazı bendelerine ita olunan ¹⁵⁸ .	2000

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	834	2	417

Ba- irade-i şâhâne Hazine-i Hümâyûn bala-harac bekçisi hademesi Hüseyin Ağa yeddiyle Mabeyn-i Hümâyûn-ı Şâhâne'ye takdim olunan.	
	Cild
Mısır tarihi sultan Selim Han	1
Tasvir-i akalim(?) ve resim kal'a	1
Fransa ile İspanya muharebesinin resmi	1
Kocakaralı (...) kal'asının resmi	1
Cezair muharebesini resmi	2
Berren ve Bahren Fransa ile İspanya muharebesinin resmi	1
(...) kara kalem olarak muharebesinin resmi	1

Ba- irade-i şâhâne Hazine-i Hümâyûn bala-harac kapucukadarı Nuri Beğ yeddiyle Mabeyn-i Hümâyûn-ı Şâhâne takdim olunan.	
	Kase
Ve sitte kıt'a eski maden kase	26
	26
Toplam	52
Bala- tabak eski maden kase	1

¹⁵⁸BOA, TSMAD,No: 00402.0011.00.,s.3.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Mabeyn-i Hümâyûn saatçisi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	92

	Mikdar	Kisse/ Kusur	Kuruş
Yekun	4311	8	311
Yalnız sekiz kisse-kusur, üç yüz on bir guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan.			
	Mikdar	Kisse /Kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	73071		
Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	04311		
Toplam	77382	154	398
Yalnız yüz altmış dokuz kese-kusur, yüz elli beş guruşdur.			

Mizân	
	Mikdar
Ber-minval muharreren varidat-ı Hümâyûn	143542,5
Ber-minval muharreren masarifat-ı Hümâyûn	77382
Kalan	66160,5

4.1.12 Şubat Ayı Ceyb-i Hümâyûn Defteri

Bin iki yüz seksen yedi senesi şehir-i Şubat'ında vâkî Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûna irad kayd olunan¹⁵⁹.

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'den gelub Hazine-i Hümâyûna irad-ı hümâyûn kayd olunan.	82430,5
Mâhiyye olmak üzere Evkaf-ı Hümâyûn-ı Hazine-i Celilesi'nden gelub Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'a irad-ı hümâyûn kayd olunan.	1040
Şehr-i sabıkda fazla kalub şehir-i mezbura irad-ı hümâyûn kayd olunan.	66160,5

	Yekûn	Kisse	Kuruş
	149631	299	131
Yalnız iki yüz doksan dokuz kisse-kusur, yüz otuz bir guruşdur			

Mabeyn-i Hümâyûn-ı Mülükâne canib-î âliyyesinde müdir-i sani Mustafa Efendi bendelerine yeddiyle bi'l- vurun Hazine-i Hümâyûn'a vaz' ile iradı kayd olunan.	
	Aded
Yağlı boya ile muşamba üzerine tersim kılınmış kebir levhası	3
Yağlı boya ile muşamba üzerine tersim kılınmış makber resim levhası	2
Yağlı boya ile muşamba üzerine tersim kılınmış astar derununda . kebir resim levhası	2
Toplam	7

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn izzet-i makrûn-ı cenab-ı mülükâneye takdim olunan.	1710
Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı Efendi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	12333

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine	1667		
Hırka-i Saâdet serhideması Ağa	1250		

¹⁵⁹BOA, TSMAD,No: 00402.0012.00., s. 0.

bendelerine			
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2293,5	11	208,5
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	1670	10	167
Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine	2850	19	150
Hırka-i Saâdet hıdemalarının hıdmetçileri bendelerine	0150	03	050
Toplam	9880,5	43	000

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn ketebeleri vesair memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn baş katibi bendelerine	1667
Hazine-i Hümâyûn ikinci katibi bendelerine	1042
Hazine-i Hümâyûn üçüncü katibi bendelerine	0625
Hazine-i Hümâyûn dördüncü katibi bendelerine	0291,5
Hazine-i Hümâyûn mukayyidi bendelerine	0208,5
Harc-ı Hâssa dolabına memur bendelerine	1042
Sergulam Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0625
Sergulam Hazine-i Hümâyûnbendelerine	0333,5
Hazine-i Hümâyûn kapucukadarı bendelerine	0500
Toplam	6334,5

Mâhiyye olmak üzere Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hazine-i Hümâyûn serhıdemaları bendelerine	00334	002	167
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	01375	011	125
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları bendelerine	18426	222	083
Nevbetçi başılar ve hamamcılar bendelerine	00166	004	041,5
Hazine-i Hümâyûn hıdemaları nevbetçi bulunan bendelerine	00400	008	050
Toplam	20701	247	000

Mâhiyye olmak üzere Bağdat Kasr-ı Hümâyûn'da ve Arz odası ve cami-i şerif bekçileri ile hafız-ı keteb ve hastahane müdiri bendelerine ihsan-ı Şâhâne buyrulan.

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
	415	5	83

Mâhiyye olmak üzere Babü's- Sa'adetü'l- Aliyye hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Babü's- Sa'adetü'l Aliyye Ağası Ağa bendelerine	0083		
Babü's- Sa'adetü'l Aliyye serhıdeması bendelerine	0167		
Cüce Osman Ağa bendelerine	0208,5		
Babü's-Sa'ade hıdemaları bendelerine	1660	20	83
Toplam	2118,5		

Mâhiyye olmak üzere bila- süs Teberdârân-ı Hâssa bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Serteberdârân-ı Hâssa bendelerine	1000		
Teberdârân-ı Hâssa kethüda bendelerine	0265		
Teberdârân-ı Hâssa Kethüda vekili bendelerine	0165		
Teberdârân-ı Hâssa neferatı bendelerine	5220	58	95
Esvab emini bendelerine	0041,5		
Toplam	6691,5		

Mâhiyye olmak üzere Daire-i Hümâyûn'da kâin Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Arabiyan hocası Mustafa Efendi da'ileri	1250
Kur'an hocası hacı Mehmed Efendi da'ileri	0125
Kur'an hocası Raşid Efendi bendelerine	0125
Kur'an hocası Osman Efendi da'ileri	0083
Hendese hocası Mahmud Efendi bendelerine	0625
Toplam	2208
Resim hocası Mahmud Efendi bendelerine	0333,5
Rika hocası Rıza Efendi bendelerine	0500
Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi bendelerine	0333,5
Ta'lik hocası Şerif Efendi bendelerine	0167
Farısî hocası Ali Efendi bendelerine	0208,5
Toplam	3750,5
Muallim-i sani Muhyi Efendi bendelerine	0250
Resim hocası muavini Rasim Efendi bendelerine	0083

Mekteb-i mezkûrun müdir-i evveli bendelerine	0417
Mekteb-i mezkûrun müdir-i sanisi Efendi bendelerine	0250
Hırka-i sa'adet imamı efendi bendelerine	0133.5
Toplam	4884
Hırka-i sa'adet müezzinleri bendelerine	0325
Nayzen ustası Salim beğ bendelerine	0125
İki nefer hevânende mualimleri bendelerine	0083
Mekteb-i mezkûrun hıdmetçileri bendelerine	0300
Mekteb-i mezkûrun masarifat-ı kırtasiyesi	0333
Toplam	6050

Mâhiyye olmak üzere Avâdân hıdemaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Avâdân hıdemaları bendelerininin zabıtı bendelerine	250		
Avâdân hıdemalarınının zabıta muavini bendelerine	208.5		
Avâdân hıdemaları bendelerine	375	3	125
Avâdân hıdeması bendelerine	083	1	
Toplam	916,5	4	

Mâhiyye olmak üzere Hırka-i şeirf civar-ı aliyyesi bekçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Bir nefer-i kasr-ı Hümâyûn bekçisi bendelerine	125		
Saka bekçisi bendelerine	100		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçilerininin zabıtı bendelerine	083		
Hırka-i Sa'adet civarı bekçileri bendelerine	110	2	055
Hırka-i sa'adet civarı bekçileri bendelerine	168	4	042
Üçüncü kapucuları bendelerine	250	2	125
Toplam	836	8	000

Mâhiyye olmak üzere bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Topkapu Saray-ı Hümâyûnu bekçiler imamı Efendi daîleri	083		
Hayyatîn-i Hâssa neferatı bendelerine	080		

Helvahane nevbetcisi bendelerine	062		
Hastahane hıdmetçisi bendelerine	050		
Üçüncü kitabetten muharric Münib Efendibendelerine	312,5		
Mevlevi fukarası Süleyman Efendi da'ileri	020		
Ağa dairesinde mustahdem kahveci teberdarlar bendelerine	209		
Ağa dairesinde mustahdem kılarcı bendelerine	083		
Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağı bendelerine	042		
Toplam	941,5		

Mâhiyye olmak üzere esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	250	2	125
Neferan	830	20	041.5
Toplam	1080	22	

Mâhiyye olmak üzere mezbele (?) keşan bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Zabitan	083	1	000
Neferan	581	14	41.5
Toplam	664	15	00

Mâhiyye olmak üzere Beşiktaş Saray-ı Hümâyûnda mustahdem erre işçileri bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Toplam	625	15	

	Kuruş
İki yüz seksen sekiz senesi zi'l-hiccesinin üçüncü iyd-i edhâ gününde ber- mutad Harem-i Hümâyûn arz-ı makrun-ı cenab-ı mülûkaneye takdim olunan.	10000

İyd-i edhâ-yı (...) ber- mutad imam ve huteba efendiler dailerine ihsan-ı şehane buyrulan ¹⁶⁰ .			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb

¹⁶⁰BOA, TSMAD,No:00402.0012.00., s.3.

İmam-ı evvel hazret-i şehriyari efendi daileri	01250	001	000
Duacı efendi daileri	00450	001	000
Eimme ve huteba efendiler daileri	365000	365	100
Toplam	38000	367	000

İyd-i edha-yı (...) ber-mutad bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	
	Kuruş
Serteberdârân-ı Hâssa hafız Ali Efendi daileri	1000
Kurbanlık ağnam şâhânelerinin hizmetlerinde bulunan Teberdârânbendelerine	1015
Bıçakcıbaşı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	0750
Esb sakaları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	0100
Ağnam müdiri bendelerininin mukayyidi bendelerine	0100
Hazine-i ketebel ve memurlar bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	0570
Toplam	3535

	Kuruş
İyd-i şerif gününde kubbealtında tecmi'iden vükela-yı fiham ve ulema-yı zeviyü'l- ihtiram hazretlerinin hizmetlerinde bulunan bendelerine ber- mutad ihsan-ı şâhâne buyrulan.	3250

İyd-i şerif gününde Hırka-i Sa'adet daire-i aliyyesine teşrif şehanelerinde ber-mutad bazı bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	
	Kuruş
Nevbetci hırka-i şerif ağvan(?) bendelerine	320
Şamdan ve bahurdan keşad bendelerine	160
Avâdân hıdemalrı bendelerine	240
Üçüncü kapucuları bendelerine	080
Bağdat Kasr-ı Hümâyûn bekcisi bendelerine	040
Toplam	840
Teber-dar bendelerine	040
Meydanları tathir iden bendelerine	0160
Bağçivanlar bendelerine	060
Hırka-i Şerif imamı efendi bendelerine	300
Hırka-i şerif müezzinleri bendelerine	200
Toplam	1620

İyd-i şerif gününde mecmua Sahil Sarayı Hümâyûn mülûkânelerinin bekçileri ber- mûtâd bendelerine ve bağcevanları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	
	Kuruş
Bekçiler müdiri	045
Beşiktaş Sahilsarayı Hümâyûn'un bekcisi ve muavinleri ve bağcevanları bendelerine	580
Çırağan Sarayı Hümâyûn bekcisi ve muavinleri bendelerine	650
Beğlerbeyi Sahilsarayı Hümâyûn bekcisi ve muavinleri bendelerine	540
Topkapı Sarayı bekcisi ve muavinleri ve bahcevanları bendelerine	740
Hırka-i şerif civarı bekçileri bendelerine	150
(...)	090
Toplam	2795

	Yekûn	Kisse/kusur	Kuruş
	130497	497	290
Yalnız dört yüz doksan yedi kisse-kusur, iki yüz doksan guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn'dan sarf olunan.

Mâhiyye olmak üzere Harem-i Hümâyûn-ı izzet-i makrun-ı cenab-ı mülûkaneye takdim olunan.

	Kuruş	Karz-ı Hisse	Ceyb
İbrişim baha olmak üzere takdim olunan	100		
Ber- mutad takdim olunan	090	10	9
Toplam	190		

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Hırka-i sa'adet Daire-i aliyyesinde tebhir olunmak üzere Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine teslim olunan	90	60	1,5

	Kuruş
Topkapı Saray-ı Hümâyûn'u bağçesi masarifatıyla iyd-i şerif gününde (...) şekufelerin masarifatları olarak bağcevanbaşı bendelerine ita olan.	1200

	Kuruş
Hazine-i Hümâyûn kapucukadarı bendelerine yeddiyle vukubulan ücret-i kayık ve masarifat-ı müteferrika olarak ita olunan.	497

	Kuruş
Bi'l- iktiza Ağa dairesinde vukubulan müteferrika masarifatları için pusuları mucebince bazı bendelerine ita olunan	2000

	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Mâhiyye olmak üzere ziyafet takımı memurları bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan	834	417	2

Bi'l- iktiza mubayaa olunub iyd-i şerif günü ber- mutad Harem-i Hümâyûn-ı Şâhâne'ye takdim olunan.			
	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Telli güllü Esfaki	5600	70	80

İyd-i şerif günlerinde Harem-i Hümâyûn-ı Şâhâne'de sarf olunan kahve bahası olarak Feyyaz(?) oğlu bendelerine ita olunan.			
Kahve	Kuruş	Neferad-ı Hisse	Ceyb
Kubbe altında sarf olunan	600	30	20

	Kuruş
Mâhiyye olmak üzere Mabeyen-i Hümâyûn saatcisi bendelerine ihsan-ı şâhâne buyrulan.	92

	Yekûn	Kisse/kusur	Kuruş
	11103	122	103
Yalnız yüz yirmi iki kisse-kusur, yüz üç guruşdur			

Şehr-i mezburda vâkî Ceyb ve Harç-ı Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan			
	Yekûn	Kisse/kusur	Kuruş
Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	130497		
Harç Hâssa-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den sarf olunan	011103		
Toplam	1411600	283	100
Yalnız iki yüz seksen üç kese-kusur, yüz guruşdur.			

Mizân	
	Kuruş
Ber-minval muharreren varidat-ı Hümâyûn	149671
Ber-minval muharreren masarifat-ı Hümâyûn	141600
Kalan	7031

4.2. 1871 YILI CEYB VE HARC-I HÂSSA HÜMÂYÛN DEFTERLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

4.2.1. Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn Hazinesi'nin Gelir Kalemleri

Tablo 1.1871 Yılı Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin Gelir Miktarları

1871 Yılı Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin Gelir Miktarları						
Aylar	Hazine-i Hassa-i Şâhâne	Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi	Önceki Aydan Kalan	Vakıf Gelirleri	Diğer	Toplam
Mart	87.202	1.040	10.968	-	35.000	232.922
Nisan	87.916	1.040	31.290	-	-	120246
Mayıs	87.910	1.040	38.533	11.000	25.000	163.533
Haziran	86.692	1.040	78.876	-	79.005	245.614
Temmuz	86.667	1.040	86.170	6.300	-	180.177
Ağustos	87.132	1.040	99.763	-	-	187.936
Eylül	86.535	1.040	107.056	5.900	4.621	205.153
Teşrin-i Evvel	87.044	1.040	120.070	6.040	19.405	233.599
Teşrin-i Sâni	87.547	1.040	100.269	40.090	169.366	398.313
Kânun-i Evvel	84.107	1.040	51.604	-	-	137.751
Kanun-i Sâni	83.618	1.040	58.884	-	-	143.542
Şubat	82.430	1.040	66.160	-	-	149.631
Toplam	1.034.800	12.480	849.643	69.330	332.397	2.398.416

Yukarıdaki tabloda gösterilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere, 1871 yılı Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin gelir kalemlerinden en önemlisi Hazine-i Hassa-i Şâhâne gelirleridir. Aylık olarak Hazine-i Hassa-i Şâhâne'den düzenli olarak muayyen miktarlarda paranın, Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne aktarıldığı görülmektedir. Bu miktarlar arasında en yüksek meblağ nisan ayında (87.916 kuruş), en düşük meblağ ise şubat ayında (82.430,5 kuruş) aktarılmıştır. Bunun yanında diğer bir önemli gelir kalemi olan Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesi'nden bir yıllık süre zarfında 1040 kuruş gibi belli bir meblağın düzenli olarak, her ay Ceyb-i Hümâyûn kasasına aktarıldığı tespit edilmiştir.

Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nde, bir önceki aydan kalan miktar ise, bir sonraki aya devrederdi. Söz konusu yıl içerisinde, önceki aylardan devreden miktarların yıllık toplamı 849.647 kuruş olarak görülmektedir.

Tablonun “Vakıf Gelirleri” başlıklı sütununda 1871 yılı geliri olarak belirtilen toplam miktar, başta Hamidiye Vakfı'ndan olmak üzere, çeşitli vakıflardan Ceyb-i Hümâyûn hazinesine aktarılan para miktarıdır¹⁶¹.

Tablonun “Diğer” başlıklı sütununda belirtilen gelir türlerine ilişkin belgelerde, şu bilgiler mevcuttur: Mart ayı geliri olarak belirtilen 35.000 kuruş, her sene mart ayında, bir defaya mahsus olmak üzere, Mısır irsaliyesi olarak Ceyb-i Hümâyûn hazinesine aktarılan para miktarını, Mayıs ayı geliri olarak belirtilen 25.000 kuruş ise Cezire-i Kıbrıs'dan vergi olarak Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne aktarılan para miktarını göstermektedir¹⁶². Haziran ayı geliri olarak belirtilen 79.005,5 kuruş¹⁶³ ise, Hazine-i Hassa-i Şâhâne'den, Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne ek olarak aktarılan para miktarıdır. Bu para Ceyb-i Hümâyûn için yapılan mefruşat masrafları, padişahın hırka-i şerifi ziyaretlerinde birtakım ulemaya ve vükelaya verilen ihsanlar, cennet-mekan üçüncü İsm-i Han (?) Kadınefendi hazretlerinin vefatı sonrası teçhiz ve tekfin masrafları için Ceyb-i Hümâyûn hazinesine ek gelir olarak gönderilmiştir. Öte yandan Eylül ayı geliri olarak belirtilen 4.621,5 kuruş, Hazine-i Hassa-i Şâhâne'den Hilat akçesi¹⁶⁴ adıyla Ceyb-i Hümâyûn hazinesine aktarılan para miktarını¹⁶⁵, Teşrin-i Evvel ayı geliri olarak belirtilen 19.405 kuruş ise Evkaf-ı Hümâyûn Hazine-i Celilesinden taamiye (yemek) masrafları için Ceyb-i Hümâyûn hazinesine ek olarak aktarılan para miktarını ifade etmektedir¹⁶⁶. Teşrin-i sani ayı geliri olarak belirtilen 169.366 kuruş ise, Hazine-i Hassa-i Şâhâne'den Ramazan ayında ilim mübahese eden ulema ve hocalara verilen ihsanlar, sarayın hamam takımı masraflarına yapılan harcamalar için Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne ek olarak aktarılan para miktarını ifade etmektedir¹⁶⁷.

Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin bu nakdî gelirlerin dışında, aynî gelirlerde çok büyük yer tutuyordu. Ceyb ve Harcı Hâssa hazinesine gelen bu aynı gelirler

¹⁶¹ BOA, TSMAD, No: 00402.005.00.002.

¹⁶² BOA, TSMAD, No:00402.0002.002.

¹⁶³ BOA, TSMAD, No:00402.0005.002.

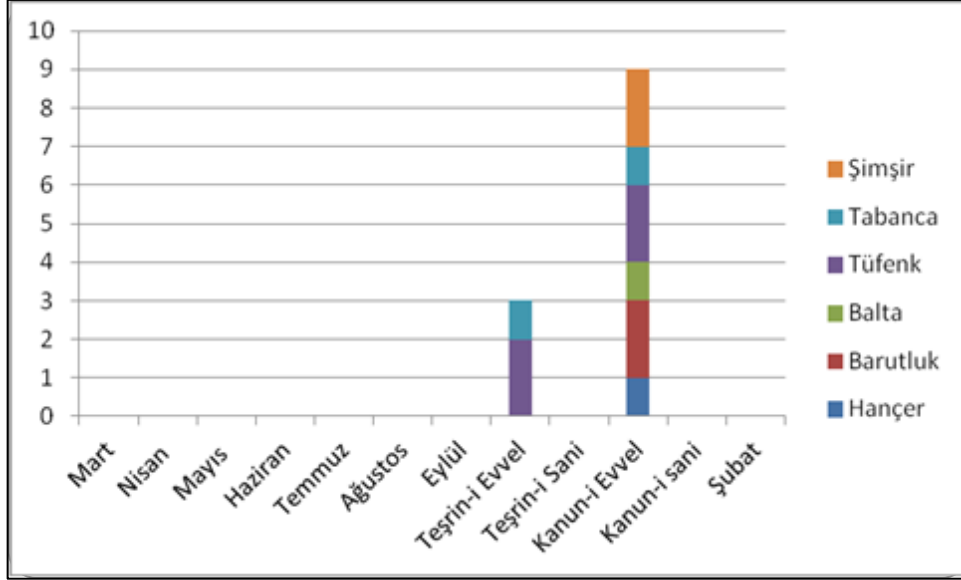
¹⁶⁴ Hilat, Osmanlı Devleti'nde bir vazifeye tayin olunan kimselere, padişah tarafından, belirli bir merasimle verilen bir çeşit kaftan, elbisedir. Bkz. Pakalın, a.g.e., c. I, s. 834.

¹⁶⁵ BOA, TSMAD, No:00402.0007.002.

¹⁶⁶ BOA, TSMAD, No:00402.0008.002.

¹⁶⁷ BOA, TSMAD, No:00402.0009.002.

arasında hediyeler önemli yer tutuyordu. Bu hediyeler çeşitli muhtelif eşyalardan oluşuyordu. Bunlar; Tüfenk, tabanca, balta, hançer, barutluk, vazo, çiçeklik, resim levhalar, gibi muhteşem bir şekilde dizayn edilmiş üzerleri yakutlara, elmaslar, altınlar ve incilerle süslenmiş edilmiş eşyalardan oluşuyordu.

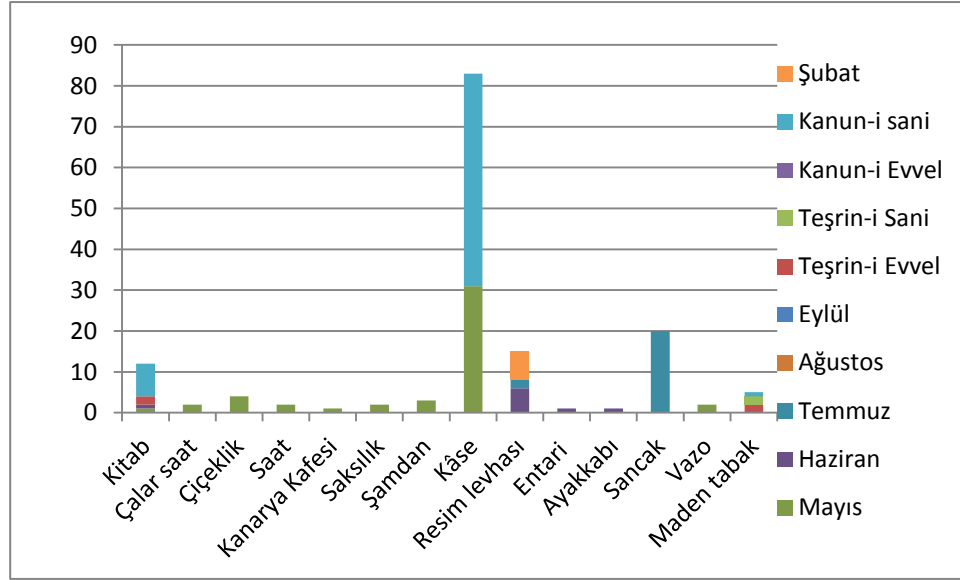
Şekil 1. Ceyb-i Hümayûn ve Harcı Hâssa Hazinesi'ne verilen hediyeler

Yukardaki şekilde, Ceyb ve Harcı Hâssa Hazinesi'ne verilen hediyelerin bir kısmı verilmiştir. Şekil 1'e baktığımızda bu hediyelerin iki ay içerisinde dağılımı göze çarpmaktadır. Bu hediyelerin ayrı sınıflandırılmasındaki amaç, diğer hediyelerden farklı olarak kıymetlerinin belirtilmiş olmasıdır.

Kanun-ı evvel ayında 93.410 kuruş değerinde üstü elmas ve yakutlar ile bezenmiş bir tüfenk, 22.000 kuruş kıymetinde üzeri pırlanta ile süslenmiş altın ile kaplı bir tüfenk, elmas ve yakutla süslenmiş 78.800 kıymetinde İngiliz kârî bir tabanca, 181.400 guruş kıymetinde üzeri altın ile kaplamalı bir hançer hediye edilmiştir. Bunların yanında, balta ve 17.750 kıymetinde üzeri altın yakut ve inci ile bezenmiş barutluk ve etrafı yakut ile süslenmiş ikişer adet 64.450 kuruş değerinde yeşim şemşir (Kılıç) hediye olarak padişaha sunulmuştur¹⁶⁸.

Ceyb-i Hümayûn ve Harcı Hâssa Hazinesi'ne sunulan bir diğer hediyeler ise, muhtelif eşyalardan oluşuyordu. Bunlar ; vazo, kitap, çiçeklik, şamdan, kase v.s. gibi hediyelerden müteşekkildi.

¹⁶⁸BOA, TSMAD,No: 00402.0010.00., s2.

Şekil 2. Ceyb ve Harcı Hâssa Hazinesi'ne verilen hediyeler

Ceyb ve Harcı Hâssa Hazinesi'ne sunulan bu hediyelerin değeri kuruş olarak ifade edilmesede bu hediyelerin yapımı ve desenlemesinden anlaşılacağı üzere kıymetli oldukları çıkarılabilir. Haziran ayında bir kitab cildi, Hazine-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den kitabcibaşı Ahmed Efendi tarafından, Mabeyn-i Hümâyûn-ı Mülükâne'ye teslim olunmuş, masur ve hüsn-i hat ile muharrir ve müzehheb ve kövez kaplı Sultan Ahmed Han hazretlerinin icra buyurdıkları Han surnameleri ihtiva eder¹⁶⁹. Kanun-i Sani ayında da Hüseyin Ağa tarafından, Mabeyn-i Hümâyûn-ı Şâhâne'ye takdim olunan kitapların içerisinde Fransa ile İspanya muharebesinin resmi, Cezair muharebesini resmi ve Sultan Selim Han döneminin Mısır tarihini ifade eden kitapları içerir¹⁷⁰. Bunların yanında çalar saat, çiçeklik, saat, kanarya kafesi, saksılık, şamadan gibi eşyalar Topkapı Sarayı Hümâyûn'u bağçesinde bulunup, Mefruşat-ı Şâhâne Müdürü, Halil Efendi marifetiyle Hazine-i Enderun-ı Hümâyûn'da kayd altına alınmıştır¹⁷¹.

Ceyb ve Harcı Hâssa Hazinesi'ne sunulan bu hediyeler arasında en fazla yer tutan ise, kâse olmuştur. Hediye edilen kaselere bakıldığında kenarları yıldızlı içi ve dışarısı boyalı, iç tarafı ve etrafı desenli inci kabartmalı maden kâseden oluşuyordu. Bu kaselerin değeri belgelerde ifade edilmese de, bunları yapımı ve desenlemesinden anlaşılacağı üzere kıymetli oldukları çıkarılabilir.

¹⁶⁹BOA, TSMAD,No: 00402.004.00., s.2.

¹⁷⁰BOA, TSMAD,No: 00402.0011.00., s.2.

¹⁷¹BOA, TSMAD,No: 00402.003.00., s.2.

Ceyb ve Harc-ı Hâssa Hazinesi'ne takdim edilen bir diğer kalem ise, resim levhalardır. Haziran ayında Beşiktaş Sahilsaray-ı Hümâyûnu'nda bekçi hademelerinden Osman Ağa tarafından, Mabeyn-i Hümâyûn-ı Mülükane canib-i aliyyesinden, Hazine-i Hümâyûn civarında bulunan Ağalar Camii şerifine vaz' ile irad-ı Hümâyûn kayd olunan yağlı boya ile tersim kılınmış, kazak üzerinde resim levhası takdim edilenler arasında yer alır¹⁷². Şubay ayında da Mabeyn-i Hümâyûn-ı Mülükane canib-i aliyyesinde müdir yardımcısı Mustafa Efendi tarafından gönderilen ve Hazine-i Hümâyûn'da kayıt altına alınan 7 adet yağlı boya ile muşamba üzerine tersim kılınmış kebir levhalarda mevcuttur¹⁷³.

Ceyb-i Hümâyûn ve Harc-ı Hâssa Hazinesi'ne takdim edilen diğer hediyeler arasında; entari, elbise, Hindikârî ve Şamkârî kumaş olmak üzere ayakkabı, sancak-ı şerifler ve maden tabaklar sunulan hediyeler arasında yer alır.

Ceyb-i Hümâyûn ve Harc-ı Hâssa Hazinesi'ne takdim edilen Sancak-ı şerif, Hz. Peygambere aidiyeti rivayet olunan ve Yeni Saray'da Hırka-i Saâdet dairesinde diğer emanetlerle beraber korunan siyah renkteki sancak olup, "Liva-i Saadet" ismiyle maruf olmakla birlikte "Alem-i Nebevi, Alem-i Serif, Liva-i Serif, Liva-i Nebevî, Liva-i Hadrâ" olarak da bilinmektedir¹⁷⁴.

4.2.2. Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'nin Gider kalemleri

1871 yılı Ceyb-i Hümâyûn defterlerini incelediğimizde yapılan harcamaların iki birimden yapıldığını yukarıda ifade etmiştik. Bunlardan birincisini Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den yapılan harcamalar oluşturur.

Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den yapılan harcamalara baktığımızda;

- Hazine-i Hümâyûn Hıdemaları
- Hazine-i Hümâyûn Katibleri ve Memurları
- Hırka-i şerif Bekçileri
- Hırka-i şerif Hademeleri
- Babü's-Saadetü'l- Aliyye Hademeleri
- Teber-Daran-ı Hassa Bendeleri
- Mekteb-i Münife'de Çalışan Hoca ve Memurların maaşları
- Avadan Hıdemaları

¹⁷²BOA, TSMAD,No: 00402.004.00., s.2.

¹⁷³BOA, TSMAD,No: 00402.012.00., s.2.

¹⁷⁴ Sancak-ı şerif Osmanlı Padişahlarının halifeliğini simgeleyen özel bayraktır. İlk dört halife zamanında, kumandanlardan veya yüksek rütbeli emirlerden biri, her tarafta tanzim gösterilen bu sancağı daima ordunun önünde taşırdı.

- Sahilsarayı, Topkapı sarayı erre işçileri ücretleri
- Mübarek gün ve gecelerde ilm-i bahis yapan hocalara ödenen paralar
- Ta'ammiye adıyla Padişah adına yapılan ihsanlar
- Beşiktaş, Topkapı, Çırağan, Yeni Sahil Saraylarının inşa ve mefruşat masrafları

Bu kalemlerin yanında aylık olarak muhtelif harcamalarının yapıldığı tespit edilmiştir. Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nden bu kalemlere yapılan harcamaları tek tek izah etmeye çalışacağız.

4.2.2.1. Hazîne-i Hümâyûn

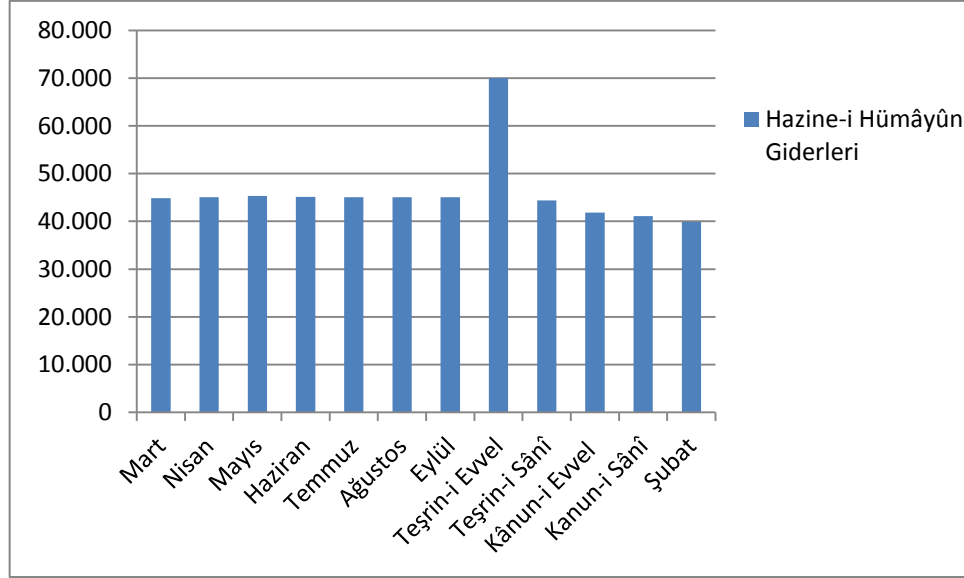
Hazîne-i Hümâyûn, adındanda anlaşılacağı üzere padişahın özel hazinesini oluşturmaktadır. Ancak padişahın şahsına ait görünse de aslında öyle değildir. Padişahın padişaha devrettiği görülür. Hazine-i Hümâyûn, Enderûn-ı Hümâyûn'un müstakil dairesi olan Hazine Odası tarafından idare edilen bir kurumdur.¹⁷⁵

Hazîne-i Hümâyûn'u iki kısma ayırmak gerekir. İlki nakit para kısmıdır. Altın ve akçe denen gümüş paradan oluşan bu kısım, Hazîne-i hümâyûn'un önemli bir bölümünü teşkil ediyordu. Padişah bu parayla sarayların idaresini, bayındırlık ve hayır işlerini yaptırır ve devlet maliyesinin zor duruma düştüğü savaş durumlarda, Hazîne-i hümâyûn'dan Maliye Hazinesi'ne para aktarılırdı. İkinci kısım ise Hazîne-i Hümâyûn hazinesine gelen hediyeler muhtelif eşyalardan müteşekkil idi. Bu hazineye giren eşyalar, hazineden tekrardan çıkması ise söz konusu değildi. Ancak belli dönemlerde bu usüllere riayet edilmemiştir. Çeşitli maksatlarla hazineden alınan eşyalar, padişahın oturduğu saraylara götürülmüş, çoğu defa iade edilmemiş veya yağma edilmiştir. Sultan Abdülaziz'in tahtan indirilmesi sırasında yapılan yağmalar dikkat çekmektedir. Osmanlı Padişahları, bazen eşlerine, kızlarına bu hazineden aldıkları mücevherleri ve değerli kumaşları hediye etmişlerdir¹⁷⁶. Bunun yanında bazı devlet adamlarına ve yabancı hükümdarlarada, bu hazineden hediyeler sunmuşlardır.

Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den, Hazine-i Hümâyûn'a yapılan bir yıllık harcama grafiği aşağıda verilmiştir.

¹⁷⁵Yılmaz Öztuna.(1994).*Büyük Osmanlı Tarihi*. c.6, Ötüken Yayınları, İstanbul, s.281.

¹⁷⁶ Öztuna., a.g.e. s.282.

Şekil 3. Ceyb-i Hümayûn-ı Şâhâne'den Hazine-i Hümayûn'a Yapılan Harcamalar

1871 yılında Ceyb-i Hümayûn-ı Şâhâne'den Hazine-i Hümayûn'a belli miktarlarda harcamaların yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu harcamaların arasında her ay belli kalemlere aynı miktarlarda paraların aktarıldığı tespit edilmiştir. Hazine-i Hümayûn kethüdâsı Efendi bendelerine bir yıllık süre zarfında her ay düzenli olarak 12.333 kuruş aktarılmıştır. Bununla birlikte Hazine-i Hümayûn katibleri vesair memurlarına da 6334,5 kuruş ihsan-ı şâhâne buyrulmuştur.

1871 yılı Mart ayında Hazine-i Hümayûn hademelerine 25.847 kuruş¹⁷⁷ harcanırken, Nisan ayda ise bu miktar 26.096 kuruştur¹⁷⁸. Ancak bu aylar arasında fazla bir miktar farkının olmadığı tespit edilmiştir.

Hazine-i Hümayûn'da bir diğer harcama kalemi ise, Topkapı Saray-ı Hümayûn bağçesi masarifatı olarak bağçevanbaşı bendelerine verilen miktarlardı. Mayıs ayında Topkapı Saray-ı Hümayûn bağçesi masarifatı için 695 kuruş¹⁷⁹ harcanmıştır. Haziran ayında Hazine-i Hümayûn kapuçukadarı bendeleri tarafından vukubulan ücret-i kayık ve masarifat-ı müteferrika sairesine 327 kuruş harcama yapılırken, Temmuz ayında ise bu kaleme 288 kuruş para harcanmıştır.

Tabloda en dikkat çekici ay ise, Teşrin-i evvel ayı olmuştur. Bu ayda yapılan harcamalar en yüksek meblağa ulaşmıştır. Bunların yanında diğer aylarda yapılan harcamaların yanında farklı kalemlerde de harcamalar yapılmıştır. Mabeyn-i Hümayûn-ı Şâhâne'ye takdim olunan kırtasiye masrafları ile Hazine-i Hümayûn'da

¹⁷⁷BOA, TSMAD,No: 00402.0001.00., s.2

¹⁷⁸BOA, TSMAD,No: 00402.0002.00., s.2

¹⁷⁹BOA, TSMAD,No: 00402.0003.00., s.2

bir sene zarfında kullanılan kırtasiye malzemesinin masrafı için kağıtçıbaşı bendelerine 16.696 kuruş harcanmıştır. Bununla beraber Şabanü'ş- şerif ayının on beşinci gününden dolayı in'am adı altında padişah namına ihsan da bulunması için Hazine-i Hümâyûn Kethüdâsı'na 6000 kuruş ihsanda bulunulmuştur¹⁸⁰. Kış ayının bastırması hasebiyle, Daire-i Hümâyûn'da bulunan Mektebi Münife Dairesi'nde ve kütüphane içerisinde, Saka Ocağı'nda ve Üçüncü kapucular odasında sarf olunmak üzere kömür parası ile nakliye ve taşıma işleri içinde bu ayda 7470 kuruş para harcanmıştır.

4.2.2.2. Hırka-i Saadet

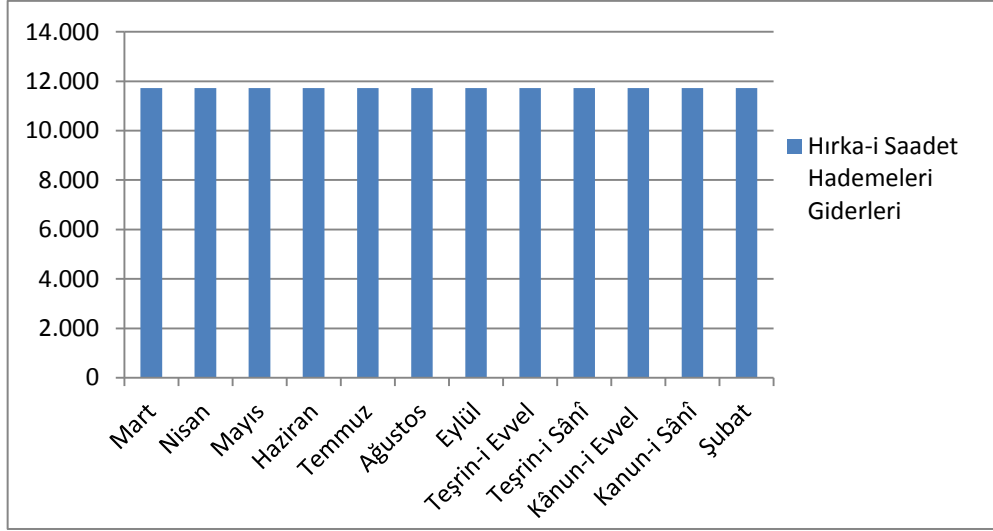
Hırka-i şerif tabiri, çeşitli vesilelerle meşhur olan Arap şairi Kaan İbn-i Züheyr'e, Veysel Karani Hazretlerine ve Eyle halkı şehrine, Hz.Muahammed'in hediye ettiği hırkalar için kullanılan tabirdir. Topkapı Sarayı'nda bulunan hırkanın Kaan İbn-i Züheyr'e ait olduğu düşünüldüğünden Hırka-i Şerif tabiri kullanılmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethiyle İstanbul'a getirdiği Hırka-i Saadet, Harem-i Hümâyûn'da saklanmış, daha sonra Has Oda Dairesi'nde muhafaza edilmiştir¹⁸¹.

Hırka-i Saâdet Dairesi dört odadan oluşur. Bu odalardan üçü ziyarete açıkken, Hırka-i Saadet'in içinde bulunduğu oda ise kapalıdır. Hırka-i Saâdet, altın yaldızlı bir gümüş şebekenin ortasında, som altından bir sandığın içinde muhafaza edilmektedir. Daire'nin her yanı paha biçilmez mücevherler ve kutsal eşyalarla doludur¹⁸². Hırka-i Saâdet Dairesi'nin içi Muhteşem çiniler ve hat örnekleri göz kamaştırmaktadır. Hırka-i Saâdet Dairesi'nde 40 aded seccade bulunur, tavandaki kandiller ise som altındadır. Duvarda mücevher kakmalı Kelime-i Şehâdet levhası, büyük bir hattat olan III. Ahmet'in eseridir. Peygamberimizin sancağı bir sandık içerisinde korunur. Padişahların sefer-i hümâyûnlarında yanlarında götürdükleri sancak-ı şerif bakımı için ayrı bir Hâssa askeri görevlendirilmiştir. Hırka-i Saadet'te ikisi peygambere, ötekileri din büyüklerine ait 24 tane kılıç bulunur.

¹⁸⁰BOA, TSMAD,No: 00402.0008.00., s.3.

¹⁸¹Ebru Baykal.(2008). *Osmalılarda Törenler*. Yüksek Lisans Tezi, Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, s.62.

¹⁸²Yılmaz Öztuna. a.g.e., s.230

Şekil 4. Hırka-i Saâdet hıdemaları ve civarındaki mustahdem avâdân hıdemaları ve bekçilere yapılan harcamalar

Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den Hırka-i Saâdet hıdemalarına toplamda her ay 9.880,5 kuruş harcama yapılmış, bir yıllık süre zarfında da toplamda 118.566 kuruşa tekabül etmektedir. Yapılan harcamalar arasında Has Oda kethüdâsı Ağa bendelerine 1667 kuruş, Hırka-i Saâdet serhıdeması Ağa bendeleri 1250 kuruş, Hırka-i Saâdet hıdemaları bendelerine toplamda 6813,5 kuruş ve Hırka-i Saâdet hıdemalarının hizmetçi bendelerine de 150 kuruş harcama yapılmıştır¹⁸³.

Hırka-i Saâdet dairesinde harcama yapılan bir diğer kalem ise, Hırka-i Saâdet civarındaki Avâdân¹⁸⁴ hıdemalarına yapılan masraflardır. Bu masraflarda her

ay düzenli olarak 9.165 kuruş aktarılmış, bir yıllık süre boyunca toplamda 10.998 kuruş, Ceyb-i Hümâyûn-i Şâhâne tarafından karşılanmıştır. Yapılan bu harcamalar arasında, Avâdân hıdemaları bendelerinin zabıtlarına 250 kuruş, zabıt muavinlerine 2085 kuruş, Avâdân hıdemalarına da toplamda 458 kuruş harcama yapılmıştır¹⁸⁵.

Hırka-i Saâdet Dairesi'nde bulunan bekçilerin masrafları da Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den tedarik edilmiştir. Hırka-i Saâdet civarında bulunan bekçilerin aylık giderleri için 836 kuruş olarak hesaplanmıştır. Bir yıl boyunca bu miktar aynı kalmıştır. Bir yıllık süre zarfında toplamda 10.032 kuruş¹⁸⁶ harcanmıştır.

¹⁸³BOA, TSMAD,No: 00402.0008.00., s.2.

¹⁸⁴Osmanlı sarayında bir hademe sınıfıdır. Vaktiyle iki sınıf saray hademesi hakkında kullanılır bir tabirdi. Sofaocağı eskilerindn olup, sünnet ve sarık odalarıyla bunların sofasını süpürür ve sünnet odası hamamını yakıp, padişahın abdestliğini ve ibriğini saklardı. Avâdân bostancıları olup, on iki kişidiler. bkz. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih ve Deyimler Terimleri sözlüğü c. I, s.112.

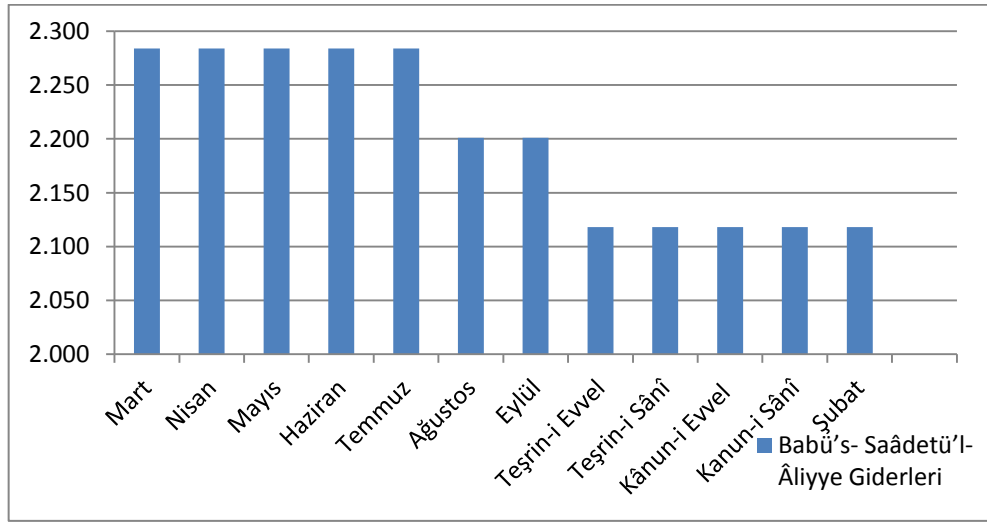
¹⁸⁵BOA, TSMAD,No: 00402.0009.00., s.2.

¹⁸⁶BOA, TSMAD,No:00402.0010.00., s.2.

4.2.2.3. Babü's- Saâdetü'l Âliyye

Babü's- Saade, padişahın özel ikamet ettiği yer olan, Enderûn-ı Hümâyûn'un girişini teşkil etmektedir. Bir çok törenin yapıldığı ikinci avludan, üçüncü avluya geçişi sağlar. Muhteşem bir görüntüsü olan bu methale, Akağalar kapısı ve Arz kapısı da denilmiştir. Babü's-saade'nin sağ tarafında uzanan mekan Babüssaade Ağası Dairesi, soldaki ise Akağalar Koğuşudur¹⁸⁷.

Babü's-Saade bütün Osmanlı padişahlarının cülüs törenlerine sahne olmuştur. Padişah olacak şehzade bu kapıdan geçerek tahta oturmuştur. Bayramlarda bu kapının önüne "bayram tahtı" konular tebrikler burada kabul edilirdi. Savaş zamanlarında ise, Sancak-ı Şerif bu kapının önüne dikilirdi.

Şekil 5. Babü's- Sa'adetü'l- Aliyye hıdemalarına verilen ihsanlar

Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den, Babü's- Saadetü'l- Aliyye hıdemalarına ilk beş aya içerisinde 2.284,5 kuruş¹⁸⁸ harcama yapılırken, sonraki aylarda ise bu miktarda düşmüştür. Ağustos ve Eylül aylarında ise, 2.201,5 kuruş harcama yapılmıştır. Geri kalan aylarda ise toplamda 2.118,5 kuruş harcanmıştır. Babü's- Saadetü'l- Aliyye hıdemalarına yapılan harcamalara baktığımızda ise, Babü's- Saadetü'l- Aliyye Ağası Ağa bendelerine 83 kuruş, Babü's- Saadetü'l- Aliyye serhıdeması bendelerine 67 kuruş, Cüce Osman Ağa bendelerine 2085 kuruş, Babü's- Saade hıdemaları bendelerine de 1826 kuruş harcanmıştır. Ancak Babü's- saade hıdemaları bendelerinin kişi sayısı değiştiğinden buraya yapılan harcamada

¹⁸⁷Semavi Eyice.(1991). Babüssaade, *TDVİA*, c. IV, İstanbul, Vakıf Yayınlar, s.408.

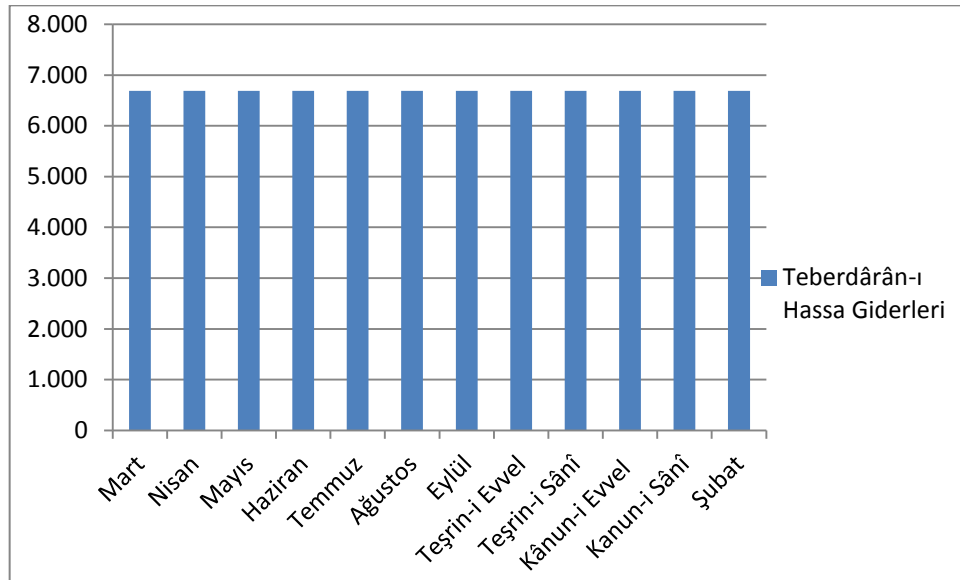
¹⁸⁸BOA, TSMAD,No:00402.0005.00., s.2.

değişmiştir. Bir yıllık Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den, Babü's- Saadetü'l- Aliyye hıdemalarına yapılan harcamaların tutarı ise, 285.536.5 kuruşa tekabül etmektedir.

4.2.2.4. Teberdârân-ı Hâssa

Baltacı olarak bilinen Saray'ın hizmetleriyle ilgili olan bu askeri sınıfta XVII. asrın sonlarında 813 kişi, XVIII. asrın sonlarına doğru 400 kişi bulunuyordu. Teberdârân sınıfın başında Baltacılar Kethüdâsı bulunur ve Alâybeyi dercesindeydi. Teberdârân'lar Darüssaade Ağası'na bağlı olup ondan emir alırdı. Bunların önemli bir kısmı Bâyezîd'de Eski Saray-ı Hümâyûn'da hizmet görüyordu.

Bir kısmı da şehzade, sultan ve Kadın-efendilerin maiyyetinde bulunurdu. Teberdârânlar, seferlerde çadır kurmaktada görevlidir¹⁸⁹.

Şekil 6. Teberdârân-ı Hâssa bendelerine verilen ihsanlar

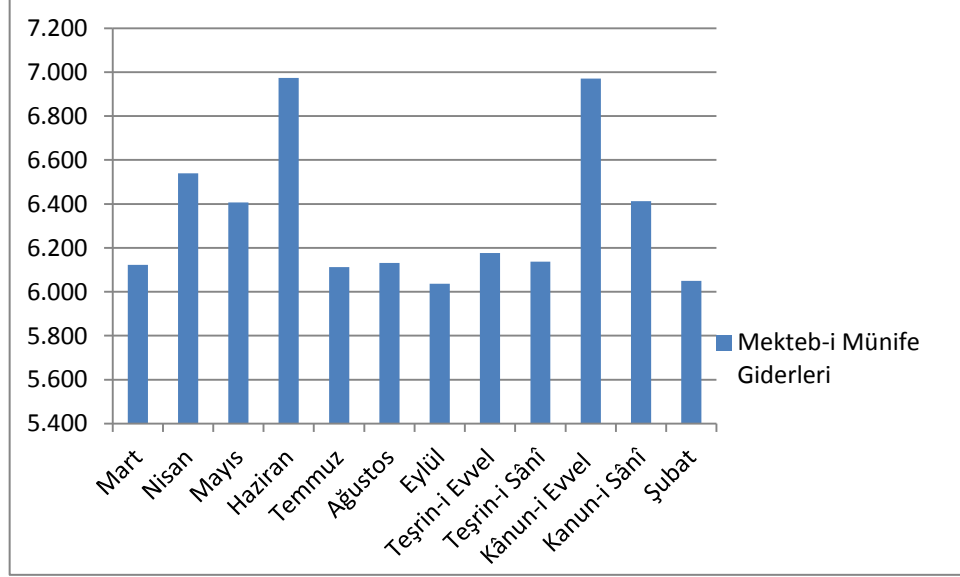
Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den, Teberdârân-ı Hâssa bendelerine aylık 6691.5 kuruş ihsanda bulunulmuştur. Yukardaki şekil incelendiğinde, harcamaların değişmediği ve her ay düzenli olarak aynı miktarın Teberdârânlar'a verildiği görülmektedir. Verilen bu meblağın yıllık maliyeti ise toplamda 80.298 kuruş olduğu tespit edilmiştir.

Teberdârânlara yapılan bu harcamalara genel olarak baktığımızda, Serteber-daran-ı Hâssa bendelerine 1000 kuruş, Teberdârân-ı Kethüda bendelerine 265 kuruş, Kethüda vekili Teberdârân-ı Hâssa bendelerine 165 kuruş, Teber-daran-ı Hâssa neferatına 5220 kuruş, Teber-daran-ı Hâssa'nın esvab emini bendelerine de 0.41.5

¹⁸⁹Yılmaz Öztuna. a.g.e., s.294.

kuruştan oluşuyordu. Bununla birlikte Ağa Dairesi'nde mustahdem kahveci teberdârân bendelerine de aylık 209 kuruş verilmiştir¹⁹⁰.

4.2.2.5. Daire-i Hümayûn'da kâin Mekteb-i Münife¹⁹¹'nin Memurları ve Hocaları Efendilerine yapılan harcamalar

Şekil 7. Daire-i Hümayûn'da kâin Mekteb-i Münife'nin memurları ve hocalarına buyrulan bir yıllık ihsan-ı Şâhâneler

Ceyb-i Hümayûn-ı Şâhâne'den Daire-i Hümayûnda bulunan Mekteb-i Münife hocalarına ve memurlarına, her ay muayyen miktarlarda ödemeler yapılmıştır. Mart ayı Mekteb-i Münife Hocalarına ve memurlarına toplamda 6.122 kuruş ödenmiştir. Ancak bu miktar bir yıllık süre zarfında aynı değildir. Nisan ayında, Ceyb-i Hümayûn-ı Şâhâne'den 6540 kuruş¹⁹² ödenirken, Mayıs ayında ise 6406 kuruş¹⁹³ harcama yapılmıştır. Yine bir başka örnekte haziran ayında 6097 kuruş iken, temmuz ayında ise 6112 kuruş harcama yapılmıştır. Ceyb-i Hümayûn-ı Şâhâne'den, Mekteb-i Münife hocalarına ve memurlarına aylık olarak ödenen bu değişim ana nedeni ise, Mekteb-i Münife'nin aylık kırtasiye masrafları idi. Zira bir önceki ay yapılan kırtasiye masrafları bazen artıp bazende azalabiliyordu. Temmuz ayı Mekteb-i mezkurenin kırtasiye masrafları 395 kuruş iken, Ağustos ayında ise 415

¹⁹⁰ BOA, TSMAD, No:00402.0003.00., s.2.

¹⁹¹ "Mekteb-i Münife" diye tabir olunan gider kaleminin kurum tarihi çalışmalarında gözden kaçırıldığı görülmektedir. Bu gider kaleminin, saray içindeki eğitim veya büro çalışmalarına dönük özel harcama olduğu kanaatindeyiz.

¹⁹² BOA, TSMAD, No:00402.0002.00., s.2.

¹⁹³ BOA, TSMAD, No:00402.0003.00., s.2.

kuruş kırtasiye masrafı yapılmıştır. Kezâ hocalara ve memurlara verilen para fazla değişkenlik göstermiyordu.

Mektebi Münife'nin harcama kalemlerine baktığımızda, Muallim-i evvel hocası Mustafa Efendi'ye 250 kuruş, Kur'an hocası Hacı Mehmed Efendi ve Osman Efendiye toplamda 250 kuruş, Hendeshane hocası Hacı Mahmud Efendi'ye 625 kuruş, Resim hocası Mahmud Efendi'ye 333.5 kuruş, Ta'lik hocası Şerif Efendi'ye 167 kuruş, Rika hocası Rıza Efendi'ye 500 kuruş, Sülüs-i müşki hocası Ali Efendi'ye 333.5 kuruş, Farisî hocası Ali Efendi'ye 208.5 kuruş, Mekteb-i mezkurenin eski müdürü Tahsin Efendi'ye 417 kuruş, yine müdür sanisi Rıza Efendi'ye 250 kuruş, Hırka-i Saâdet imamı Mahmud Efendi'ye 133.5 kuruş, Hırka-i Saâdet müezzinlerine 325 kuruş, Neyzen ustasına 125 kuruş, keman ustasına 83 kuruş, Mekteb-i Münife'nin hizmetçilerinede 300 kuruş, Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den ödeme yapılmıştır. Bir yıllık süre zarfında bu miktar pek fazla değişmemiştir. Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den yapılan bir yıllık tutar ise 71.144 kuruştur.

Mekteb-i Münife'de, Resim, Talik, Rika, Silüs-i Müşki gibi güzel hat derslerinin yanında, kur'an dersleri de verilirdi. Bunların yanında neyzen ve keman derslerinin de verildiği görülmektedir.

Tablo 2. Mekteb-i Münife'de okutulan Dersler ve Hocaların İsmi

Mekteb-i Münife'de okutulan dersler	Ders Hocasının ismi
Arapça	Mustafa Efendi
Kur'an	Hacı Mehmed Efendi Osmân Efendi, Raşid Efendi
Hendese	Hacı Mahmûd Efendi
Resim	Mahmûd Efendi Râsim Efendi
Sülüs-i Meşk	Ali Efendi
Rik'a	Rıza Efendi
Talik	Şerif Efendi
Farsça	Ali Efendi
Ney	Salim Bey
Keman	Keman ustasının (İsim yazılmamış)

4.2.2.6. Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den Yapılan Muhtelif Harcamalar

Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den, çeşitli kalemlerde harcamalar yapılmıştır. Arz odası ve Bağdad Kasr-ı Hümâyûn bekçileri ile kuran hafızları Camii şerif hademelerine, hastahane müdürüne toplamda her ay 415 kuruş harcama yapılmıştır. Bu harcamaların yıllık tutarı ise 4980 kuruşa tekabül etmektedir. Bir başka harcamaya

kalemi ise, Beşiktaş Sahilsarayı'nda çalışan erre işçilerine yapılan masraflardır. Erre işçilerine aylık olarak 625 kuruş ödeme yapılmıştır.

Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nden, Daire-i Hümâyûn'da bulunan bazı kişilere ihsanda bulunulmuştur. Topkapı Sarayı Hümâyûn bekçiler imamı Efendi daîlerine 83 kuruş, Hayyatîn-i Hâssa neferatı bendeleri 80 kuruş, Helvahane nevbetçisi bendeleri 60 kuruş, Hastahane hizmetçisi bendeleri 50 kuruş, Üçüncü kitabetten mahrec Münib Efendi bendeleri 312 kuruş, Mevlevî fukarası Süleyman Efendi da'ileri 20 kuruş, Ağa dairesinde mustahdem kahveci teber-dârlar bendeleri 209 kuruş, Ağa dairesinde mustahdem kilerci bendeleri 83 kuruş, Ağa dairesinde mustahdem dolab uşağına 42 kuruş olmak üzere, toplamda 941.5 kuruş harcanmıştır¹⁹⁴. Daire-i Hümayûn'da bulununan bu kişilere bir yıllık süre zarfında toplamda 11.298 kuruş harcanmıştır.

Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den yapılan bir diğer harcama kalemi ise esb sakalarını idare eden Zabitan ve Neferan'lara verilen ihsanlardı. Bir zabitan esb sakasına 125 kuruş ödenirken, neferanlara ise 41,5 kuruş ödenmiştir. Bir aylık harcamaların toplamı 1080 kuruş olarak belirlenmiştir. Bir ay içerisinde sadece 2 zabitan görev alırken, 20 neferan bu işte görev almıştır. Kezâ burada neferana ödenen paranın daha az olduğu görülmekte ve daha fazla neferanın çalıştırıldığı dikkat çekmektedir. Bir yıllık zabitan ve neferanlara verilen miktar ise 12.960 kuruş olduğu tespit edilmiştir.

4.2.2.7. Mübarek Gün ve Gecelerde Yapılan Harcamalar

Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den yapılan harcamaların önemli bir kısmını tutan diğer bir harcama kalemi de mübarek gün ve gecelerde (Mevlid Kandili, Regaib, Miraç, Berat ve Kadir geceleri) yapılan harcamalar oluşturur. Osmanlı Padişahı II. Selim döneminde camiler aydınlatılıp minarelerde kandiller yakıldığı için Mevlid, Regaib, Miraç, Berat ve Kadir gecelerine Kandil geceleri denilmiştir. Daha sonra, Arapça'da leyl kelimesi eklenerek leyl-i kadir, leyl-i berat gibi ifadeler kullanılmıştır. Bu gecelerin kutlanma tarihleri ise kameri takvime göre belirlenmiştir. Bu takvime göre, Mevlid kandili, Rebiü'l- evvelin on ikinci gecesine Regaib, Receb ayının ilk cuması Miraç, Receb ayının yirmi yedinci gecesine Berat, Kadir gecesine ise Ramazan ayının yirmi yedinci gecesine tekabül etmektedir¹⁹⁵.

¹⁹⁴BOA, TSMAD,No:00402.0008.00., s.2.

¹⁹⁵Nebi Bozkurt.(2001).Kandil. *TDVİA*.c.24, Vakıf Yayınları, İstanbul, s.300.

Mayıs ayında Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den rebîü'l- evvel ayının on ikinci gecesi huzur-ı hazret-i şâhânededen, bazı kimselere ihsanlar verilmiştir. Rebiü'l- evvel ayında, Padişah'ın ihsanlarda bulunmasının sebebi, bu ayın İslam toplumları için ayrı bir öneme sahip olmasıdır. Çünkü Hz. Muhammed bu ayın on ikinci gününde doğmuştur. Osmanlı padişahları da bu günün önemine binaen in'am ve teammiye adı altında bazı kimseler ihsanlar verilmiş ve bu gecede mevlidler okutulmuştur. Bu gecede ilm-i bahis yapan vaiz şeyh efendilerine muayyen miktarlarda ihsanlar sunulmuştur. Bu ihsanlar arasında vaiz şeyh Efendi dailerine 1000 kuruş, Mevlid Han Efendiler dailerine 600 kuruş, Sermüezzinat-ı Hâssa bendelerine 100 kuruş, Müezzinat-ı Hâssa neferatı bendelerine 1250 kuruş, kapucu bendelerine de 50 kuruş olmak üzere toplamda 3000 kuruş harcama yapılmıştır¹⁹⁶.

Regaib gecesinde huzur-ı hazret-i şâhâne tarafından bazı kimselere ihsan-ı şâhâne buyrulmak için Mabeyn-i Hümâyûn'a takdimde bulunulmuştur. Bu gecede ilm-i mubahis eden vaiz şeyh efendilerine toplamda 2.250 kuruş harcama yapılmıştır¹⁹⁷.

Miraç kandili gecesinde hazret-i huzur-ı mülükânededen bazı kişilere ihsan-ı şâhâne buyrulmak için Mabeyn-i Hümâyûn'a takdimde bulunulmuştur. Receb ayında kutlanan bu gece Miraç gecesidir. Hz. Peygambere bu gece de beş vâkît namaz farz kılınmıştır¹⁹⁸. Padişah, bu gecenin önemine binaen mevlidler okutmuş, ihsanlar ve hasanatlar ihya etmiştir. Bu gecede ilm-i mubahise eden vaiz şeyh Efendi dailerine toplamda 2400 kuruş¹⁹⁹ ihsanlar vermiştir.

Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den, şaban-ı şerifin on beşinde, (18 Teşrin-i evvel 1286) Bera'at gecesinde ta'ammiye namıyla ihsanlar yapılmıştır. Hazine-i Hümâyûn kâtiblerine, Harc-ı Hâssa dolabı memurlarına, Sergulam-ı Hazine-i Hümâyûn bendelerine, Hazine-i Hümâyûn kapuçukadarı bendelerine, Hâssa Oda kethüdâsı Ağa bendelerine, Hırka-i Saâdet serhıdeması bendelerine, Kuşak bahası namıyla teber-darlar bendelerine, Topkapı bekçileri ve imamı vesairen bendelerine, Esb sakaları ve hamamcılar neferlerine toplamda 11.777 kuruş harcama yapılmıştır²⁰⁰.

¹⁹⁶BOA, TSMAD,No:00402.0008.00., s.2.

¹⁹⁷BOA, TSMAD,No:00402.0007.00., s.3.

¹⁹⁸Nebi Bozkurt. a.g.m., s.301.

¹⁹⁹BOA, TSMAD,No:00402.0008.00., s.2.

²⁰⁰BOA, TSMAD., a.g.b.,s.3.

Teşrin-i sani ayında, Ramazan-ı şerifin on beşinci gününde Hırka-i Saâdet Daire-i aliyyesi, ve döğmeci ve divancı ve cilacı ve taşçı ve hasırcı vesairen esnaflara 2810 kuruş ihsan-ı şâhâneler verilmiştir. Yine aynı ay içerisinde Hırka-i Saâdet Daire-i Aliyyesi'ne teşrif eden bazı kişilere toplamda 2650 kuruş ihsan verilmiştir²⁰¹. Kadir gecesinde Ayasofya Camii'sinde ülema ve ilm-i bahis eden bazı kimselere ile camii şerif hıdemlarına toplamda 3000 kuruş ihsan verilmiştir. Teravih namazlarında vaizde bulunan İmam-ı evvel hazret-i şehriyarı efendilerine 5000 kuruş, İmam-ı sani hazret-i şehriyarı efendilerine 5000 kuruş, Müezzinat-i Hâssa hazret-i şehriyarı efendilerine 5000 kuruş, Mabeyn-i Hümâyûn'un iftar saatlerini tanzim iden müneccimbaşı bendelerine 500 kuruş olmak üzere toplam da 15.500 kuruş verilmiştir²⁰².

Kurban bayram-ı arifesinde asayişin sağlanması için görevlendirilen zabıtalara 36.500 kuruş, duacı efendilerine de 250 kuruş verilmiştir. Bayram günlerinde Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den, Harem-i Hümâyûn'a 10.000 kuruş ihsan yapılmıştır. Çünkü Harem-i Hümâyûn'da bayram tebrikleri fevkaledede bir şekilde geçirdi. Bayramlarda, harem halkı bayram tebrikleri için önceden hazırlanırdı. Harem bir hafta öncesinde temizlenir ve bayramlıklar alınırdı. Bayram kutlamaları önceleri Topkapı Sarayı'nın önündeki Babü's-saade önünde yapılırdı. 1854 yılından itibaren Dolmabahçe Sarayı Muâyede salonunda yapılmaya başlandı. Padişahlar bayram namazlarını Ayasofya ve Sultan Ahmet camiilerinde kılardı. Padişah, Harem'de tebrikler kabul edilerek iade-i ziyarete bulunurdu²⁰³. Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den Ramazan bayramı sabahında Kubbealtın'da bekleyen ülema ve vükelâ heyetin'in hizmetinde bulunan bendegânlara 3.250 kuruş ihsan-ı şâhâne verilmiştir.

İyd-i Şerif (Ramazan-ı Bayramı) gününde Topkapı Sarayı Hümâyûn ve Kasr-ı Hümâyûn-ı mülükâne'lerine ve Hırka-i Saâdet civarındaki bekçilere, muavinlere ve bağçevanlara toplamda 2.795 kuruş ihsan-ı şâhâne verilmiştir.

Ramazan-ı şerifte Hırka-i Saâdet civarında ve Yeni Saray Harem-i Hümâyûnu'nda fûruzân olan şam'dan ve fenerlerin nizam ve intizamı ile ilgilenen memurlara 500 kuruş ihsan-ı şâhâne buyrulmuştur²⁰⁴.

²⁰¹BOA, TSMAD,No:00402.0009.00., s.3.

²⁰²BOA, TSMAD,a.g.b., s.3.

²⁰³Ahmet Akgündüz.(2002). Bir aile ve Hizmet Müessesesi Olarak Osmanlı'da Harem, *Türkler Ans.*, c. X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.344.

²⁰⁴BOA, TSMAD,No:00402.009.00., s.3.

Bin iki yüz seksen sekiz senesi zi'l-hiccesinin üçüncü (1 Şubat 1288) iyd-i ehdâsında (Kurban Bayramı) Harem-i Hümâyûn arz-ı makrûn-ı cenab-ı mülûkaneye 10.000 kuruş takdim edilmiştir. İyd-i ehdâsında, imam efendiye 1250 kuruş ve duacı efendi dailerine 450 kuruş, imam ve huteba efendilerine 36.500 kuruş olmak üzere toplamda 38.000 kuruş takdim edilmiştir. Bunların yanında Serteberdârân-ı Hâssa hafız Ali Efendi dailerine 1000 kuruş, Kurbanlık ağnam hizmetinde bulunan Teberdârânlara 1015 kuruş, kurban kesen kişilere 750 kuruş, Hazine katibleri ve memurlarına 575 kuruş olmak üzere toplamda 3535 kuruş harcanmıştır²⁰⁵.

4.2.3. Hârc-ı Hâssa-i Hümâyûn'dan Yapılan Harcamalar

Ceyb ve Hârc-ı Hassa-i Hümâyûn defterinde yapılan harcamaların iki birimden yapıldığını belirtmiştik. Ancak Ceyb-i Hümâyûn-ı Şâhâne'den bu harcamalar yapılırken, neden başka birim altında bu harcamaların yapıldığına zihnimizde bir soru işareti oluşturmuştur. Padişaha çeşitli vesilelerle hediyeler sunulurdu. Bu hediyeler; saygı, hürmet, itimad ve sadakatin ifadesi olmak üzere verilir ya da alınırdı. Bu hediyelerin miktarını ve çeşitlerini gösteren defterler tutulurdu. Bu defterlerden sorumlu kişiye pişkeşçi-i şeyhriyârî denilirdi.

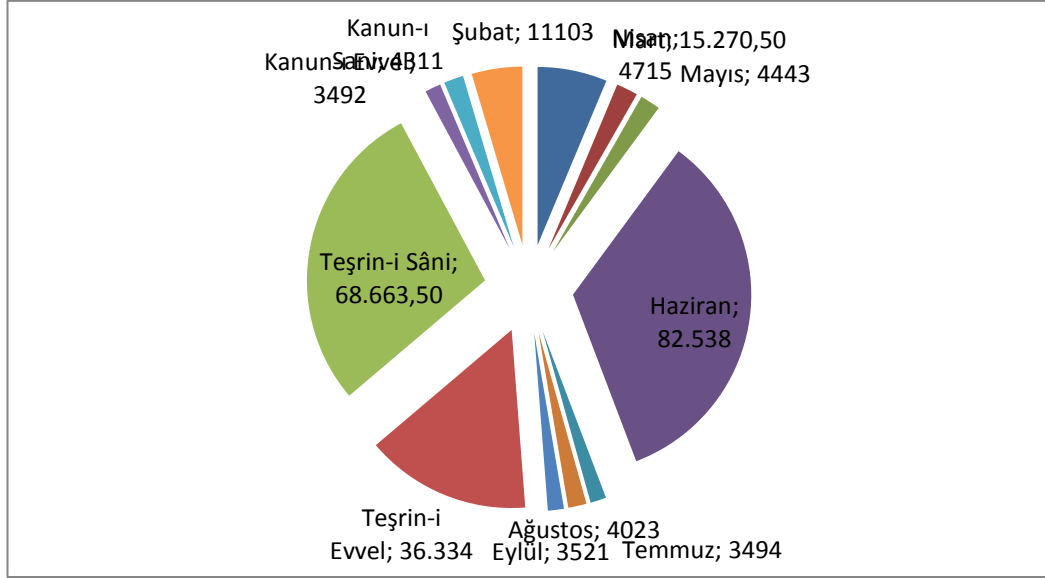
Padişahlara, düğünlerde ve şehzade doğumlarında, çeşitli hediyeler sunulurdu. Bunların yanında yabancı devlet adamlarının gönderdiği hediyelerde yer alırdı. Nerden ne amaçla olursa olsun gelen bu hediyeler kayıt altına alınırdı. Ancak bu kayıtlar bir dönem kadar müstakil defterler halinde muhafaza edilmeyip, teşrifat defterlerine kaydedilmiştir. XVII. Yüzyılın sonlarına kadar, çeşitli maksatlara verilen bu hediyeler, suistimallere meydan vermesi, bu yüzdende aleni rüşvet olarak değerlendirilmesi hasebiyle uygulamalarda bazı sınırlamalara gidilmiştir. Bunun önüne geçmek için 1680 yılından sonra Ceyb-i Hümayun defterleri adı altında bu hediyelerin kaydı Harcı Hâssa tabiri altında kaydeilmeye başlandığı tahmin edilmektedir²⁰⁶.

Harc-ı Hâssa-i Hümayun'dan yapılan bir yıllık harcama miktarının ay bazındaki dağılımı aşağıdaki şekilde verilmiştir.

²⁰⁵BOA, TSMAD,No:00402.0012.00., s.3.

²⁰⁶Ahmed Nezihi Turan. Bir Pişkeş Defteri, s. 63-65.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1270/14617.pdf> (05.06.2013)

Şekil 9. Harc-ı Hâssa-i Hümayun'dan yapılan harcamalar

Yukardaki şekil incelendiğinde en yüksek harcamaların Teşrin-i sani ve Haziran aylarında olduğu dikkat çekmektedir. Bu iki ayın yıllık harcama oranı % 62 iken, geri kalan aylarda ise %38 bir harcama yapılmıştır.

Harc-ı Hâssa-i Hümayun'dan her ay düzenli olarak Padişaha, ibrişim (ipek ipliği) masrafı için 190 kuruş harcanmıştır. Bu harcamaların yıllık tutarı ise 2280 kuruşa tekabül etmektedir. Hırka-i Saâdet Dairesi'nde bulunan Has Oda kethüdâsı Ağalarına da aylık 90 kuruş verilmiştir. Harc-ı Hâssa-i Hümayun'dan harcama yapılan bir diğer kalem ise, müteferrikalara yapılan harcamalardır. Padişah yâverliği ve emir subaylığı olan kapıcıbaşılık ve çavuşluk gibi benzer bir teşkilatda müteferrikalıktı. Müteferrikalara, Tanzimattan sonra hademe-i hümayûn denmiştir. Bunların yeme ve içme ve yatma masarfaı Saray'dan karşılanırdı. Müteferrikalar, padişah ve saltanat şerefiyle ilgili işlerle meşgûl olurlardı²⁰⁷. Harc-ı Hâssa'dan müteferrikalar için aylık 2000 kuruş olmak üzere bir senede 24.000 kuruş harcama yapılıyordu.

Sarayda çalışan ziyâfet takımı memurlarına da, Harc-ı Hâssa-i Hümayun'dan her ay 834 kuruş ödenmiştir. Bunların yanında Mabeyn-i Hümayun saatçisine de aylık 92 kuruş verilmiştir.

Bin iki yüz seksen altı senesi Mart ayının başlagıcından başlayıp Şubat ayının bitimine kadar olan süre zarfında, Hazine-i Hümayun'dan vukubulan mukaddesat için ve Hırka-i Saaadeti ziyaret eden ülema ve vükelâ heyeti ile Hazine-i

²⁰⁷Öztuna,a.g.e., s.294.

Hümayun'da bazı kişilere verilen destimal (havlu) masrafları ile cennet-mekân İsmihan Kadınefendi hazretleri ile Abdülhamid Efendi hazretlerinin kerime-i mahdumeleri cennet-mekân Sultan Efendi hazretlerinin tekfin ve teşhiz masrafları için Harc-ı Hâssa-i Hümayun'dan, 79.005,5 kuruş²⁰⁸ harcanmıştır.

Teşrin-i evvel ayında ise Mabeyn-i Hümayun-ı Şâhâne ve Hazine-i Hümayûn'un kırtasiye masrafı olarak 16.696 kuruş harcanmıştır. Yine ay içerisinde Harem-i Hümayûn'a misvak masrafı olarak da 850 kuruş²⁰⁹ harcama yapılmıştır.

Hazine-i Hümayun kethüdâsı Efendi bendelerinin Dairesi'yle Hazine-i Hümayun hıdemaları bendelerinin koğuşları camekânlarında ve Daire-i Hümayun'da kain Mektebi Münife dairesinde ve kütüphane içerisi ve saka ocağında ve üçüncü kapucuları odasının kışlık ısınma masrafları için 6407 kuruş kömür alınmış ve bunun nakliyesi içinde 1063 kuruş²¹⁰ olmak üzere toplamda 7470 kuruş masraf yapılmıştır.

Topkapı Saray-ı Hümayun bağçesi masrafiyla, Ramazan-ı şerifin on beşinci ve iyd-i şerif gecelerinde, Harem-i Hümayun'un nezdinde satın alınan çiçek paralarının karşılanması için bahçivanbaşına 1710 kuruş ödeme yapılmıştır. Ramazan-ı şerifin on ikinci gecesinde Hırka-i Saâdet Dairesinde satın alınan, yeşil atlas, yeşil canfes, sırma şerid, yeşil ilik kaytan ve püskül, aba ve astar için toplam da 3801,5 kuruş²¹¹ tekabül eder. İyd-i şerif gününde Harem-i Hümayûn-ı cenab-ı âliyyesine 5600 kuruş takdim edilmiştir.

Ramazan-ı şerifte ilim konularında vaizlik yapan Ahmet İzzet Efendi'ye 4910 kuruş²¹², mukarrir sani Samsunlu El-seyyid Halil Efendi'ye 4910 kuruş, Ayaşlı Mustafa Efendi'ye 4910 kuruş, Tekfur dağlı Ömer Efendi'ye 4910 kuruş, Kengirli Ali niyazi Efendi 4760, Trabzunlu Hasan Sırrı Efendi 4760 kuruş²¹³ olmak üzere toplamda 24.250 kuruş verilmiştir. Yapılan bu ihsanlar, Fermayeş şal (1 top), Halkâri telli sevâtî(1 top), Hindikâri kumaş(1 top),Şamkâri (2 top) , Destarlık dülbent (1 top) yer alır.

²⁰⁸BOA, TSMAD,No:00402.005.00., s.2.

²⁰⁹BOA, TSMAD,No:00402.008.00., s.2.

²¹⁰BOA, TSMAD, a.g.b.,s.2.

²¹¹BOA, TSMAD,No:00402.009.00., s.2.

²¹²BOA, TSMAD,No:a.g.b., s.3.

²¹³BOA, TSMAD,No:00402.009.00., s.4.

SONUÇ

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nden temin edilen Topkapı Sarayı Arşiv Müzesi Ceyb-i Hümâyûn Defterleri'nden, 1287R./1871M. Yılına ait toplamda 12 defter incelenmiştir. İnceleme konusu olan 12 Ceyb-i Hümâyûn kayıt defterleri genel olarak ay bazında tutulmuş, her ayın sonunda defter kapatılarak, o aydan artan para bir sonraki ayın defterine kaydedilmiştir. Defterlerin tarihsel sınıflandırması babında düşünüldüğünde, Rumi takvimin kullanıldığı görülmüştür. Ancak bazı defterlerde Hicri takvim de kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda, bir yıllık süre zarfında Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin gelir ve gider kalemleri tek tek tespit edilmiştir. Gelir kalemleri arasında en fazla dikkat çekenler Hazine-i Hâssa-i Şâhane'den ve Evkaf'ı Enderun-ı Hümayun'dan, Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne 12 ay boyunca muayyen miktarlarda para aktarımı yapılmasıdır. Bunun yanında yıllık olmak koşuluyla, her sene Mısır Hidivliği'nden, Kıbrıs Adası'ndan ve muhtelif yerlerden muayyen miktarlarda paranın gönderildiği tespit edilmiştir. Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin bir diğer gelir kalemi ise, muhtelif yerlerden gönderilen hediyelerdir. Bu hediyelerin bir kısmının nakdî olarak değeri ifade edilmesine rağmen, bir kısmında değeri de aynî olarak ifade edilmiştir. Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne verilen bu hediyeler arasında özellikle zümrüt, yâkut, inci ve elmaslar ile süslenmiş olan, tüfenk, kabza, şemşir, kılıç ve tabanca dikkat çekmektedir. Bunların yanında vazo, kitab, Hindikârî ve Şamkârî kumaşlar, Entari, çalarsaat, çiçeklik, eski maden tabaklar ve resimli levhalar yer almaktadır. Gönderilen bu hediyeler arasında en dikkat çekenini de kitablara ve resimli levhalardır. Resimli levhalar arasında Fransa ve İspanya muharebesinin resmi ve Cezair muharebesinin resimleri yer almaktadır. Bunun yanında Sultan Ahmed Han'ın icra buyurdukları han surnamelerini içeren kitab da yer almaktadır.

Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'ne gelir olarak giren bu nakdî ve aynî miktarlar, kayıt altına alındıktan sonra, devamında nasıl ve ne şekilde harcanacağı, kime ve nereye gönderildiği ortaya çıkarılırdı. Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin gider kalemleri arasında yer tutan ve her ay muhtelif miktarlarda ödemelerin yapıldığı belli başlı kalemler bulunmaktadır. Bu kalemler, Hırka-i Saadet Hademeleri ve bekçileri,

Hazine-i Hümâyûn katibleri ve memurları, Hazine-i Hümâyûn hademeleri, Babü's-saadetü'l âliye hademeleri, Teber-dârânlar, Mektebi Münife memurları ve hademeleri, Daire-i Hümâyûn'da çalışan bazı kimseler her belli miktarlarda Ceyb ve Harc-ı Hâssa-i Hümâyûn Hazinesi'den bir nevi maaş gibi aylık alıyorlardı. Bunların yanında muhtelif kalemlerde harcamalar yapılmıştır.

Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'den yapılan bir diğer harcama kalemini ise mübarek ve gün gecelerde (Recep, Miraç Berat ve Ramazan) yapılan harcamalar oluşturmaktadır. Zira bu gün ve gecelerde mevlidler okutulmuş, ilm-i mubahise eden bazı kimselere, bu hazineden önemli miktarlarda ödemeler yapılmıştır. Ramazan ayında ve bayram günlerinde, saray-yı hümâyûnda günler öncesinde hazırlıklar yapılmış, padişah adına in'am ve te'ammiye adı altında ihsan ve hasanetler yapılmıştır.

Araştırma konumuzun ana materyalini oluşturan 1871 yılı Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi, tarih olarak Sultan Abdülaziz dönemine takabül etmesi hasebiyle, Abdülaziz döneminin sosyal, siyasal, iktisadî ve düşünsel vaziyeti hakkında bilgi verilmiştir. Muhteva bakımından iktisadî alanı ilgilendirdiği için Osmanlı maliyesinin teşkilat yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Özellikle Sultan Abdülaziz döneminde maliyenin durumu hakkında geniş bilgi verilmeye çalışılmıştır. Sultan Abdülaziz tahta çıktığında ilk uğraştığı meselelerden biri de malî durum olmuştur. Çünkü bu dönemde Osmanlı maliyesi neredeyse iflas etmenin eşiğine gelmişti. Sultan Abdülaziz her ne kadar malî alanda birden çok ıslahat yapsa da, maliyeyi sağlam temeller üzerine oturtamamıştır. Ordu ve donanmaya çok miktarda paralar harcanmış, saray israflarının önüne geçilememiştir. Bu dönemde kurulan Bank-ı Osmani gibi bankalar, Osmanlı ekonomisine katkı sağlamaktan ziyade, sanâî ve ticari alanda ciddi yatırımlar yapmamıştır.

Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin Osmanlı Hazine sistemi içerisindeki pozisyonu belirtilmeye çalışılarak, sadece devlet hazinesi için değil aynı zamanda bu hazinenin halkın sosyal ve dinî yaşamı üzerindeki önemi izah edilmeye çalışılmıştır.

Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi, Osmanlı padişahların harcamaları karşılandığı ve gelirlerin toplandığı birimin adıdır. Klasik dönemden Tanzimat'a kadar bu görevini yerine getirmiştir. Tanzimat ile birlikte Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin teşkilat yapısında bir takım değişiklikler yapılarak düzenlemeye gidilmiştir. Maliye Nezareti'nin kurulmasından sonra bütün hazineler tek bir hazine altında birleştirilmiştir. Padişahın giderlerini karşılamak içinde Darphane Hazinesi'ne

tahsisat konmuştur. Böylece Darphane'nin bu yeni işlevi ile birlikte Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin gelir ve giderlerinin idaresini üstlenmiştir. Ancak bu durum fazla sürmemiş malî alanda yapılan yenilikler ile Darphane'nin işlevi daralmış, Tanzimat döneminde sağlıklı bir bütçe oluşturulması için devletin gelir giderleri yeniden incelenmiştir. Yapılan bu incelemeler sonucunda padişah gelirinin giderlerini karşılayamadığı tespit edilmiş, padişahın gelir kaynakları Maliye Hazinesi'ne aktarılmıştır. 1840 yılında itibaren padişah tahsisat-ı seniyye adı altında aylık 12.500 keselik bir maaşa bağlanmıştır. 1847 yılında Sultan Abdülmecit'in emriyle Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin adı Hazine-i Hassa adı olarak değiştirilmiştir. Darphanen'in adı ise 1850 yılında Hazine-i Hassa Nezareti olarak değiştirilmiştir. Hazine-i Hassa Nezareti'nin teşkilat kalemleri ise II. Abdülhamid döneminde şekillenecektir.

Tanzimat ile birlikte Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nde yapılan bu değişiklikler sunucunda, Ceyb-i Hümâyûn tabiri'nin yerine 1847 yılında Hazine-i Hâssa tabiri kullanılsa da, Ceyb-i Hümâyûn Defterleri'nin büyük bir kısmında Ceyb-i Hümâyûn tabirinin kullanıldığı dönemin belgelerinde tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA), Topkapı Sarayı Arşivi Müzesi Defterleri (TSMAD), No: D.00402.0001.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0002.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0003.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0004.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0005.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0006.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0007.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0008.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0009.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0010.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0011.00.00

BOA,TSMAD, No: D.00402.0012.00.00

II. Araştırma Eserleri

Afyoncu, Erhan.(2002). *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu-2*. Yeditepe Yayınları. İstanbul, ss.212.

Akyıldız, Ali.(1993). *Tanzimat Dönemi Osmanlı merkez Teşkilatında Reform*, Eren Yay. İstanbul, ss.1-340.

Ağar, Serkan.(2007). Geçmişten Bugüne Malî İdare, *TBB Dergisi*, sayı.23, s.378.http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2007-73-381 (26.05.2013) ss. 374-380.

Atar, Zafer.(2012). Balkanlarda Temettuat Tahriri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, XII/2,Kış, (ss.389-407), s. 390.

Cezar, Yavuz.(1986). Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi, Alan Yayınları, İstanbul, ss.1-386.

_____.(1985). “Tanzimata Doğru Osmanlı Maliyesi”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi C.4*, İletişim Yayınları, İstanbul, , s.925-926

Develioğlu, Ferit (1995). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, ss. 1-1195.

Dikme, Hüseyin. (2012). Osmanlı’da halkla ilişkiler: Sultan Abdülaziz dönemi örneği.*Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, c.V, Sayı: 21, Bahar, ss.295-297.

Eren, Aslan.(1999). Osmanlı Ekonomisinde Kurumsal Gelişmeler. *Osmanlı Ans.* c.III, Edt. Güler Eren, Yeni Türkiye Yay. Ankara, s.236-248.

Eyice, Semavi.(1991). Babüssaade, *TDVİA*, c. IV, İstanbul, ss.410- 411.

Güran, Tevfik.(1998). Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi. *İFM*, c.XLIX.
<http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/iktisatmeczua/article/view/7297/6805>.(13.07.2013).

Gök, Nejdet.(2012). Mütercim Halîmî Efendi1’nin Notları Çerçevesinde Sultan Abdülaziz’in Avrupa Seyahati ve Sonuçları. Tarihın Peşinden *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırma Dergisi*, Sayı.7, ss.165-188.

Hayta, Nejdet - Ünal Uğur.(2003). *Osmanlı Devletinde Yenileşme Hareketleri*, Başak Yayınları, Eylül,

Karal, Enver Ziya.(1995). *Osmanlı Tarihi*. c.VII, TTK, Ankara

Karamursal, Ziya.(1989). *Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler*. Ankara, TTK Basımevi, ss. 1-208.

Karaer, Nihat.(2005). Abdülaziz. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/33/277.pdf> (16.07.2013), ss. 314-326.

Küçük, Cevdet.(1988). Abdülaziz. *TDVİA*, c.I, Vakıf Yayınları, İstanbul

Kütükoğlu, Mübahat. (1994). Osmanlı İktisadî Yapısı. *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi I*, Ekmeleddin İhsanoğlu (Ed.), İstanbul.

_____ (1999), Osmanlı İktisâdi Yapısı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, c.II, IRCICA Yayınları, İstanbul, s.17.

Nakipoğlu, Aslıhan.(2012). 19. Yüzyılda Osmanlı Maliyesinde Değişim, Bürokratik Düzenlemeler ve Maliye Nezâreti'nin Kurulması. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, c.5, Sayı.2, (ss74-94) s.74-94.

İnalçık, Halil vd. (1999). Abdülaziz,*Osmanlı Ansiklopedisi*. , c. XII-Hanedan, Güler Eren (Ed.). Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.226.

Orhonlu, Cengiz. (1993). Hazine, *TDVİA*,c. XVII,Vakıf Yayınları İstanbul, ss.130-133,

Öztuna, Yılmaz. (1994). *Büyük Osmanlı Tarihi*. c.VI. Ötüken Yayınları, İstanbul, ss.1-507.

_____ (1994). *Büyük Osmanlı Tarihi*. c.V. Ötüken Yayınları, İstanbul,

Pakalın, Mehmet Zeki (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul. 1-870.

Parlak, Müslüm - Parlak, Zeliha. (2012). Osmanlı Mali Sistemi Divan-ı Muhasebeta Giden Yol, *Sayıştay dergisi*, sayı187, (19-38) Ekim, ss.19-38.

Sahillioğlu, Halil.(1993). Ceyb-i Hümayun, *TDVİA*, c.VII, Vakıf Yayınları

Subaşı, Turgut.(2002). Sultan Abdülmecit ve Sultan Abdülaziz. *G.T.T. Ans.* Yeni Türkiye Yay. Ankara s. 226.

Şahin , Harun.(2013). Osmanlı Bütçe Sisteminin Tekâmülü, 1839–1922, *Uluslararası Sosyal Bilimler dergisi*, 6/2, Subat, s. 853-868

Tabakoğlu, Ahmet.(1999). Osmanlı Malî Yapısının Ana Hatları, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. III, Türkiye Yayınları, Ankara, ss. 125-

_____. (2002). Klasik dönemde Osmanlı Ekonomisi. *G.T.T. Ans.* Yeni Türkiye Yay. Ed. Hasan Celal Güzel- Ali BİRİNCİ, Ankara, s. 427.

Tektaş, Nazım.(2004). *Osmanlı Saraydan Sürgüne.* Çatı Yay. İstanbul, ss.1-1116

Terzi, Arzu T.(2000). *Hazine-i Hâssa Nezareti.* TTK Yayınları, Ankara, ss.1-187.

_____ (2000) “Osmanlı Hazinesi”, *Türkler*, c. X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara

_____ (1993). *Hazine-i Hâssa*, *TDVİA* Vakıf Yayınları, c. XVII, İstanbul, 137-140.

Türkiye Gazetesi Ans. Grubu. (2006). *Osmanlı Devlet Teşkilatı 2.* Türkiye Gazetesi Yay. ss. 1-380.

Torun, Fatih Sadık. (2012). Osmanlı Taşra İdaresinin Yeniden Yapılandırılması, *Karadeniz Araştırmaları*, sayı 32/81-97, <http://asosindex.com/journal-article-fulltext?id=16844&part=1> (06.06.2013) ss. 81-97.

Uzunçarşılı, İsmail H. (1988). *XVI. Yüzyıl Ortalarından XVII. Yüzyıl Sonuna Kadar Osmanlı Tarihi*, c.IV, 5.Baskı, TTK Yayınları, Ankara, ss.

_____ (1984). *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, TTK Yayınları, Ankara, ss.325-370.

_____ (1978). Osmanlı Devleti maliyesinin kuruluşu ve Osmanlı Devleti iç hazinesi, *Bellekten Türk Tarih Kurumu Basımevi*, Ankara, XLII, ss.

_____ (1988), *Saray Teşkilatı*, TTK Yayınları, Ankara, ss.1-587.

_____ (1998), *Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal*, TTK, Ankara, ss.1-520.

Yıldırım, Hacı Osman vd.(2000). *Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi*, 2. Baskı, İstanbul.

Yılmaz, Ömer Faruk.(2000). *Belgelerle Osmanlı Tarihi*. C. IV, İstanbul, Osmanlı Yayın Evi, ss. 1-446

Halaçoğlu, Yusuf .(1998). *Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosya Yapı*, TTK. Basımevi, Ankara, ss.1-258.

_____. (2002). Klasik dönemde Osmanlı Devlet teşkilatı. *G.T.T. Ansiklopedisi*, Ed. Hasan Celal Güzel- Ali BİRİNCİ, Ankara, s.175.

SÖZLÜK

Aba: Dervişlerle aşağı tabakadaki ilmiye mensuplarının ve medrese talebesinin giydikleri palto nev'inden bir elbisenin adı idi.

Avâdâncı: Osmanlı sarayında bir hademe sınıfıdır. Vaktiyle iki sınıf saray hademesi hakkında kullanılır bir tabirdi. Sofaocağı eskilerinden olup, sünnet ve sarık odalarıyla bunların sofasını süpürür, ve sünnet odası hamamını yakıp, padişahın abdestliğini ve ibriğini saklardı. Avâdân bostancıları olup, on iki kişidiler.

Atlas: İnce ipekten ve daha ziyade kırmızı renkte dokunmuş bir nevi kumaş hakkında kullanılır bir tabirdi.

Baha: Paha, fiyat, b.r şeyin değeri

Ber mu'tâd: Alışlagelmiş, gelenekselleşmiş

Boğçe: Bohça

Buhûr-dan: Tütsülük

Canfes : Bir nevi ipekli kumaşın adı idi. Her anda bir türlü renkleri gözükür bir nevi kumaştır ki canfeza muharrefidir. 60 santim kadar eninde olan bu kumaşın hepsi düz olmak üzere birçok rengi vardı.

Cenâb: Hazret, şeref ve onur ile büyüklük terimi olarak kullanılır

Çuka: Çuha, yün kumaş

Derûni: İç kısım

Destâr: Sarık, tülbent

Destmâl: Mendil

Erre: Bıçkı, testere

Esb-i gemi: At taşıyan gemi

Fanûs: Cam muhafaza

Fermaye(i)ş şâl: Şal cinsi

Fahamet-lû Osmanlı İmparatorluğu devrinde sadrazama, prenlere ve Mısır Hidivi'ne verilen bir ünvan.

Gügez: Güvez, güvezî, mora çalan koyu kırmızı

İbrişim: İpek ipliği, bükülmüş ipek

Kargı: Ucu sivri demiri olan gonder şeklindeki uzun mızrağın adıdır. Deşmek ve sokmak manasına gelen karmak'tan gelir. Eski milletlerin askerleri de ellerinde kargı taşırlardı.

Kaytan: Bükülmüş ipliklerin tekrar bir arada bükülmesinden hasil olan ve kumaşlarla döşeme ve perdelerin kenarlarına süs olarak dikilen ip şeklindeki kordonlara verilen addır. Buna Gaytan da denilir. Eskiden elbiselere de dikilirdi.

Kebir: Büyük

Kolçak: Zırhın kola geçirilen parçasının adıdır. Zırh gibi demir telden yapılmış olan kolçağın altın çakmalıları da olurdu.

Kundak: Tüfenkte namlunun altında ağaçtan yapılmış sağlam kısım

Kurenâ: Padişahlara yakın olan ve hizmetlerinde bulunanlar hakkındakullanılır bir tabirdir. Bunun yerine “Mabeyinci” de kullanılırdı. Kurena; “Karin”in cem’dir.

Mea/maa: Birlikte manasına gelen Arapça kelime

Meşmul:(Şümül. den) Kaplanmış, şümullenmiş, etrafı çevrilmiş. Bir şeyin içinde bulunan.

Minâkâri: Mine işçiliği, mine işçilik

Mi'zan: Birinci anlamı Terazi, ölçü, tartı. Akıl, idrak, muhakeme. ikinci anlamı ise; Yapılan hesabın doğruluğunu anlamak için yapılan diğer bir hesap. Sağlama.

Muharrer: Adı geçen

Murassa’: Kıymetli taşlarla bezenmiş

Mülûk-âne: Hükümdar gibi (Zat-ı mülûkâne: padişah)

Müstevi: Düz. Her tarafı bir, doğru, Düzlem.

Mümteziç: İmtizac eden. Birleşmiş olan, birleşik, Birbirine tamamen uygun olarak karışmış olan.

Râbi’: Arapçada dördüncü

Rebî-ül-âhir: Rebîyülâhir, sonbahar, Arabî ayların dördüncüsü

Rebî-ül-evvel: Rebî-i evvel, rebîyülevvel, ilkbahar, Arabî ayların üçüncüsü

Sağir/sagir: Küçük

Sâlis: Arapçada üçüncü

Sâni: Arapçada ikinci

Saray-ı Hümâyûn: Padişah sarayı

Ser-â-ser: İpekli ve altın gümüş işlemeli kıymetli kumaş adıdır. Büyüklere giydirilen kürkler bu kumaştan yapılırdı.

Ser-kurenâ:Başmabeyinci yerinde kullanılır bir tabirdir. Bunun yerine “Ser karin”, “karin-i evvel”de kullanılırdı. Karin; Arapça yakın demektir. Hükümdara yakınlıklarından dolayı bu adı almışlardı.

Sevâti:Büyük bıçaklar, satırlar

Seyif: Kılıç

Şem'dân: Mumluk, Şamdan

Ta'amiye: Yemeklik, Yemek parası.

Tathir : Temizlemek, Yıkayıp pâk etmek.

Tes'id: 1. Tebrik etme, saadettendirme.2. Sevinç ve sürur ile bayram yapma.

Tecmi': bir yere toplamak, bir aray gelmek

Techiz: Bir şeyibonatmak, Gereken şeyleri tamamlamak, Cihazlanma.

Teymur: Demir

Tevliyet:Bir vakfın işlerine bakma vazifesi, Mütevellilik.

Zâbitân: Subaylar

1287 Yılı Ceyb ve Harc-ı Hâssa Defterlerinde Geçen Görevliler Listesi

Avâdân hademeleri: Vaktiyle iki sınıf saray hademesi hakkında kullanılır bir tabirdi.

1. “Sofa ocağı” eskilerinden olup “sünnet ve sarık” odalarıyla bunların sofasını süpürür ve sünnet odası hamamını yakıp padişahın abdestliğini ve ibriğini sakarlarda
2. Avadan bostancıları olup on iki kişiydiler. Altışar altışar nöbet beklerlerdi. Padişah bir tarafa gittiği zaman bu altıdan üçü baş çukadardan ok takımlarını götürürler ve diğer üçü de tüfekçi başından şışhanelerle barut, kurşun ve sair edevatı yüklenip taşırldı, Bilahare bunlara Mabeyn-i Hümâyûn hademeleri denilmiştir.

Babü’s Saâdetü’l Aliye Ağası: Enderun amirlerinden birinin adı idi. Akağalar kapısı denilen Bab-üs-saâdenin muhafazasına akağalar memurdu. Akağalar, beyaz hadım ağaları idi. Akağaların en büyüğü (kapı ağası) idi. Enderun amirliği vazifesi bunlar tarafından görüldüğü için ehemmiyetleri büyüktü.

Bağçivân: Saray-ı Hümâyûn’un bahçe işleriyle ilgili kişiler için kullanılan tâbir

Bende: bkz. dâi

Buhur dan keşân: Sarayda tütsü, koku işlerine bakan kişi

Çoça: Değnekçi

Dâi: İlmiye mensupları tarafından kullanılan bir tabirdir. Tezkire ve muharrerâta imzanın üstüne konulur, konuşmada bendeniz, bendeleri yerinde kullanılırdı. Bunan yerine “dâiniz”, “edâai” de denilirdi. Kendini muhatabına karşı bir kat daha kucultmek isteyenler de “dâi-i dirîne”, “dâi-i kemterin”, “dâi-i kadim” de derlerdi. Duacınız demektir

Dolab uşağı: Sarayın bahçe işlerinde çalışan ve bostancı ocağına bağlı, “cemaat’i bahçe-i Hâssa’ya dâhil bulunan bahçıvanlardan bir kısmının adı idi. Hayvanla su çıkarılan dolapla meşgul oldukları için bu ismi almışlardı.

Duâcî Efendi: Divan çavuşlarından selam vazifesini gören hakkında kullanılır bir tabirdir Buna “selam çavuşu” adı da verilirdi. Vazifesi alaylarda padişah ve sadrazam ata binerken ve attan inerken alkışlamaktı. Bu alkışa bütün çavuşlar hep bir ağızdan bû diye mukabele ederlerdi. Duacı çavuşu yeniçerilere ulûfe verildiği zaman teşrifat işlerine bakar, selam taşı yanında durarak sadrazamla yeniçeri ağasının ve diğer divan erbabının selamını alırdı. Bayram münasebetiyle arife gününde ikinci ezanından sonra başlayan merasimin sonunda duacı çavuş nazım ve nesri havi bir

dua eder, çavuşlar âmin derlerdi, yaptığı dua münasebetiyle duacı çavuşa atıye verilirdi.

Eimme: İmamlar.

Erre işçileri: Kereste işçiliği ve bıçkı işleri yapanlar

Esb-i saka: Sakanın aslı Arapça bir kelime olan sakka'dır. Manası da su taşıyan, su getiren demektir. Saka teşkilatı orduda olduğu gibi sarayda da vardı. Başlarına "sakabaşı" denilirdi. Bu tabir aynı "sebilci" halk arasında da kullanılırdı. Esb-i sakalar ise atlarla su taşıyan sınıftır.

Farsî hocası: Farsça ders veren hocadır.

Hademe: Hizmet edici, hizmetkâr yerinde kullanılır bir tabirdir. Arapça aynı manaya gelen hadim'in cem'idir. Hademe- i Hâssa, hademe-i cevâmi sûretinde cem olarak kullanıldığı gibi filan daire hademesidir şeklinde müfret olarak da istimal olunurdu.

Harc-ı Hassa: Padişahın parasının saklandığı dolabın adıdır.

Hayyatın-i Hâssa: Saray terzileri manasına gelir bir tabirdir. Hayyat; Arapça dikici, terzi demektir. Sarayave padişaha ait elbiselerle kurkleri ve hiratleridiken iki sınıf vardı.

Haymeci: Hayme çadır demektir. Eski Osmanlı ordusunda kullanılan haymeler, sokaklı çadır, sayeban, çadır ve tenknür namlarıyla dört kısma ayrılırdı. Sokaklı çadır; iki tarafa çekilen bezlerle sokak haline konulan çadırdı. Bunlar padişahlara mahsustu. Sayeban; gölgelik vazifesini gören büyük çadırlardı. Çadır; mahrut şeklindeki bildiğimiz çadırdı. Tenknür; çadırın küçüğü idi. Çadır "hazine" adını taşıyan on iki parça bezden tereküp ettiği halde tenknür de hazine adedi azdı. Bu itibarla küçüktü. Hayme kurup sökme işini yapan bu kesime haymeci ismi verilmiştir.

Hazine-i Hümâyûn başkâtibi: Topkapı Sarayı'nda para, kıymetli eşya ve silahlara ait Hazine-i Hümâyûn'un kayıt işlerini yapan yazıcıların başındaki kişiye verilen addır.

Kapuçukadârî: Genellikle kâğıt getirip götürmek gibi ayak işlerini yapan kişilere verilen isimdir. Çuha giydiği için kendisine kapıçuhadârî denmiştir. Zamanla bu kavram kapuçukadârî kelimesine dönmüştür.

Hazine-i Hümâyûn ketebeleri: Topkapı Sarayı'nda para, kıymetli eşya ve silahlara ait Hazine-i Hümâyûn'un kayıt işlerini yapan yazıcılara verilen isimdir.

Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı: Sarayın yüksek vazife sahiplerinden birinin adıdır. Son zamanlarda vazifesi Topkapı Sarayı Müdürlüğü halini alan Hazine-i Hümâyûn

kethüdalığı Yavuz Sultan Selim zamanında ihdas olunmuştur. Hazine kethüdası saraya giren ve çıkan demirbaşa müteallik eşyanın muhafazasından birinci derecede mesuldü.

Hazine-i Hümâyûn mukayyidi: Hazine kayıtlarını tutan görevli memur.

Hendese hocası: Hendesehane adı verilen mektebin muallimi hakkında kullanılır bir tabirdir. Hendesehane, kara ve deniz ordularına mütefennin zabıt yetiştirmek üzere açılmış idi.

Hanende muallimleri: Sarayda eğitim gören kullara okuma işini yaptıran muallimlerdir.

Hırka-i Saâdet imamı: Topkapı Sarayındaki dairelerden birinin adıdır, Emanet-i Mübarekenin yer aldığı bu kısımda imamlıkla görevli kişi.

Hırka-i Saâdet müezzinleri: Topkapı Sarayındaki dairelerden birinin adıdır, Emanet-i Mübarekenin yer aldığı bu kısımda müezzinlikle görevli kişiler.

Hırka-i Saâdet ser hademesi: Topkapı Sarayındaki dairelerden birinin adıdır, Emanet-i Mübarekenin yer aldığı bu kısmın temizlik ve diğer işlerin yürütülmesinden sorumlu olan kişi.

Hutebâ: Hatipler

Kahveci teberdârlar: Saraydaki kahve hizmetlilerinin genel adıdır. Kahvecibaşı denilen kişi ise padişah ile sık sık görüştüğü için genellikle muteber kişiler arasından seçilirdi.

Saray Kethüdası: Kapıcılar kethüdası sarayın Bab-ı Hümâyûn ve orta kapısını bekleyen bütün kapıcıların amiri idi. Ecnebi eserlerle seyahatnamelerde saray müşiri veya saray nazın olarak zikredilen memur, bu kapıcılar kethüdasıdır.

Kethüdâ vekili: Saray kethüdasına vekillik eden kişidir.

Kilârcı: Sultanın kiler işlerine ve meyve takımına bakan kişidir.

Kurşuncu: Büyüye ve nazara uğramaktan ileri geldiği sanılan hastalıklarla, sebebi cin ve perileri gücendirmekten ibaret telakki edilen dimağ, sinir ve ruh hastalıklarının giderilmesi için hekimin ve ilacın tesiri olmayacağı inancı, halk arasında öteden beri yerleşmiş olduğu cihetle, bu türlü hastalıkları tedavi ettirmek maksadıyla Kurşuncu Hoca'ya başvurmak ve kurşun döktürmek, Sarayda (aynı zamanda yalnız İstanbul'da değil memleketin her tarafında) tatbik olunan eski bir usuldür.

Kuyumci: Sarayın elmas ve emvali hulliyyata mütealliklevazımını imal ve tedarik edenlere verilen addır.

Mâbeyn-i Hümâyûn Müdürü: Padişah sarayının selamlık dairesi hakkında kullanılır bir tabirdir. “Mabeyn-i Hümâyûn”, “Mabeyn-i Hümâyûn'u Cenab-ı Mülûkâne” suretinde de kullanılırdı. Bununla beraber mabeyn denilince saray anlaşılırdı. Buranın idaresinden sorumlu kişi olsa gerektir.

Mezbele Keşân: Sarayın süprüntülerini denize dökenler hakkında kullanılır bir tabirdir. Mezbele; Arapça süprüntülük, pislik dökülen yer, keşân da Farsça çekici, kaldıran demektir. Dilimizdeki karşılığı “çöpçü”dür. Bu hizmeti görenlerin “Mezbelekeşân ocağı” adlı bir teşekkülü vardı.

Muallim-i evvel: Mekteb-i Münife'nin başmuallimidir.

Muallim-i sâni: Mekteb-i Münife'nin ikinci muallimidir.

Mukarrir-i evvel/sâni: Ramazanlarda sarayda Padişah huzurunda ders takrir edenler hakkında kullanılır bir tabirdir. Mukarrir; Arapça bir maddeyi takrir eden, anlatan, Avrupaî manasıyla “konferans veren” demektir. Medrese derslerini tamamlayıp icazet almış sonra da müderris sıfatıyla ders okutarak talebeye icazet veren kişiler arasından seçilerek saraya alınan hocaların birincisi veya ikincisi şeklinde tabirdir.

Müneccimbaşı: Yıldızlar ilmiyle uğraşan ve onlardan ahkâm çıkaran müneccimlerin başı hakkında kullanılır bir tabirdir. Saray memurlarından olan Müneccimbaşılığın ne zaman ihdas edildiğini Osmanlı tarihleri yazmıyor. Bununla beraber kurafata inanan eski milletler gibi Osmanlıların da bir işe başlamak, hatta muharebede hücumu geçmek için “eşref saat”(iyi zaman)'inin seçilmesini müneccimlerden sorduklarına göre bunun eski olduğuna hükümlenabilir. Nitekim Fatih'in hücum için müneccimlerin eşref saat seçmiş oldukları tarihlere geçmiş olduğuna bakılırsa müneccimbaşılığın eskiliği hakkında bir fikir hâsıl olabilir.

Müteferrika: Hükümdarla vezirlerin ve diğer hizmet sahiplerinin maiyetinde hademe nevinden olan bir kısım hizmet erbabı hakkında kullanılır bir tabirdir.

Nayzen ustası: Ney çalanlar hakkında kullanılır bir tabirdir. Mekteb-i Münife'de ney dersi veren bir de usta bulunmaktadır.

Nevbetçi: Muayyen vakitlerde resmi yerlerde çalınan mızıkta yerinde kullanılır bir tabirdir. Bunun yerine “nevet-i sultani” de denilirdi. Sarayda bu vazifeyi görenlere verilen isimdir.

Resim hocası: Mekteb-i Münife'de resim dersi veren kişi

Rik'a hocası: Rik'a; şekil itibariyle divani ve talik derecesinde bir yazıdır. Fakat hissi ifade itibariyle ne talik, ne de divani derecesine varabilir. Çünkü divanide olduğuna gibi keşideleri, kolları yoktur. Sonra talikte olduğu gibi bünyesi incelemek,

kalınlaşmak suretiyle cereyanların şiddeti sık sık değişmez. Belki aynı şiddette çizgilerden teşekkül etmiş gibidir. Bu yazıda güzelliğin erkânı; tenasüp, zarafet, sertlik, keskinlikten ibaret kalmaktadır. Mekteb-i Münife’de bu yazının okutulması işini yapan kişi Rik’a hocasıdır.

Saatçi: Saatçiyân, Saraya mensup “ehl-i hiref” adı verilen kırk beş kadar sanatkârdan saat tamiriyle meşgul olanlar hakkında kullanılır bir tabirdir, Saray sanatkârları “devşirme” zamanında saraya verilen acemilerden yetiştirilir, sonraları hariçten alınırdı. XVIII. asır ortalarındaki saatçilerin sayısı iki idi. Saray saatçiliği saltanatın sonlarına kadar devam etmiştir. Bizim belgelerimizde bu sayı bir olarak görülmekteydi.

Sim sakkalar: Bunlara Divan-ı Hümâyûn sakarları adı da verilirdi. Bunların sayısı umumiyetle 36 idi. Toplantılarda hizmet ederlerdi. Yine pek mukaddes sayılan Hırka-i Saâdet Dairesinin taşılığını yıkamak da bu sınıfın görevleri arasındaydı.

Su yolcusu: Su yollarıyla “Maslak”ların tamiri ve suların şehrin muhtelif yerlerinde ve evlerdeki çeşmelerde muntazaman akması işleriyle meşgul olanlar hakkında kullanılır bir tabirdir. Saraydaki su yolcuları da sarayın su maslaklarının tamiri ve suların tedariki ile ilgili işlerdir.

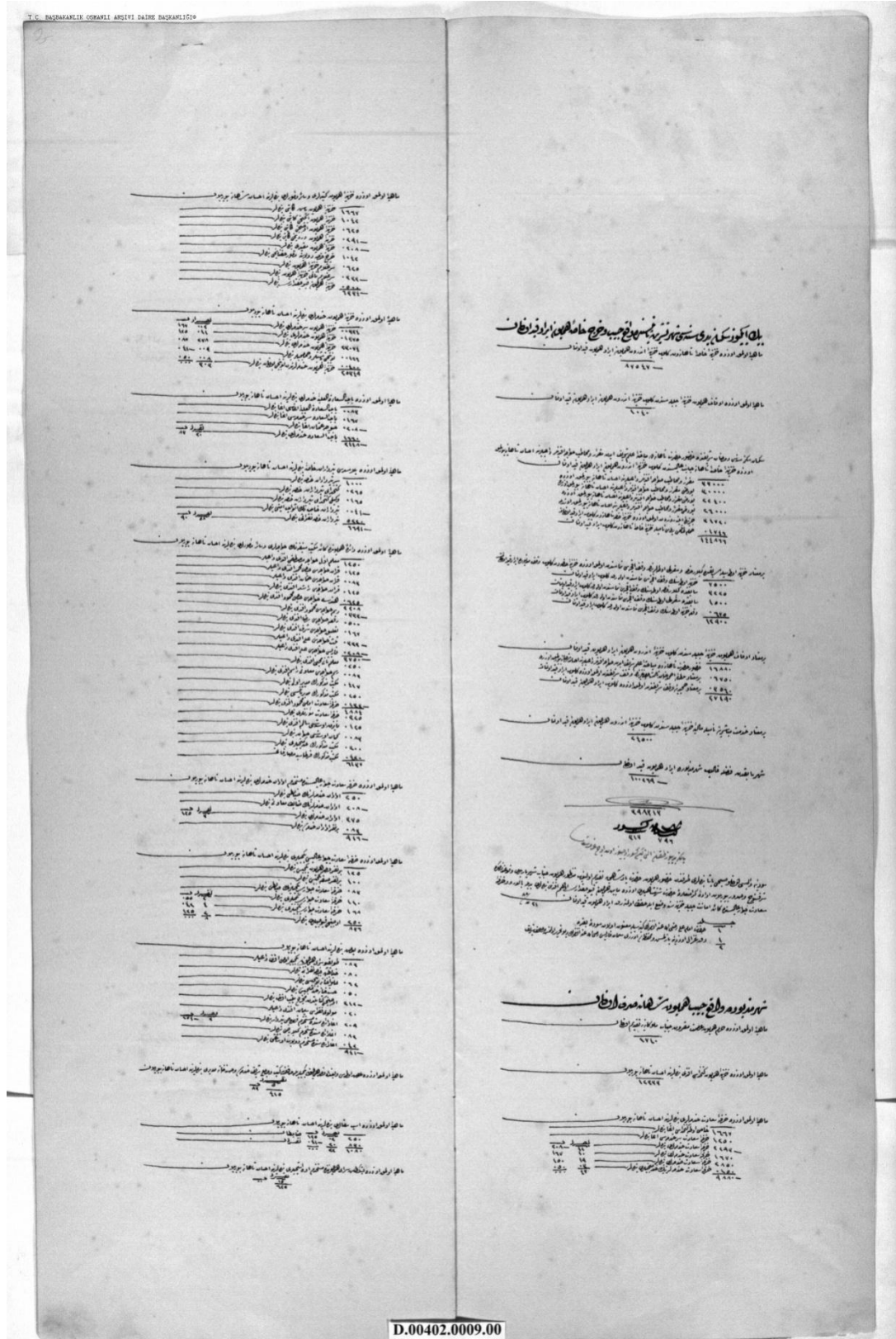
Sülüs meşk hocası: Eski İslam yazılarından birinin adıdır. Şekil nokta-i nazarından mukayese edilirse sülüs ile Nesih arasında münasebet bulunduğu anlaşılır. Sülüste şekiller nesihteki basitliği, iptidailiği muhafaza etmemiş, bir kat daha tekemmül etmiştir. Birçok harfin gözleri, dişleri, ağızları, başları daha mürekkep şekiller almış, şahsiyetleri bir derece daha taayyun ettiği gibi çizgilerde münhaniler gibi bünyenin esaslı bir unsuru olmuştur. Hareke şekilleri de daha vazıhtır. Mekteb-i Münife’de bu yazının dersini veren hocadır.

Sem’adân keşân: Saraylarda şamdanlarla kandillerin yakıp söndürülmesi ve temizlenmesi ile vazifeli memurlara verilen isimdir.

Teberdâr/teberdâran: Saray hizmetkârlarından olan teberdârların teşkilatına (kurumuna) verilen addır. Baltacı da denilen teberdârlar merasim sırasında ellerinde teber adı verilen ağaç yahut demir çubuğa takılmış ay biçimindeki küçük baltalar taşıdıkları için bu adı almışlardı. Son dönemlerde ise çeşitli saray hizmetlerini de görmeye başlamışlardır.

Teberdâran-ı Hâssa: Saray baltacıları hakkında kullanılır bir tabirdir. Bunlara ”Zülüflü Baltacılar” da denilirdi.

EK.A. CEYB-İ HÜMÂYÜN DEFTERLERİN SAYFA ÖRNEKLERİ

ÖZGEÇMİŞ

Erkan IŞIKTAŞ 1985 tarihinde Siirt'te doğdu. İlkokul, Ortaokul ve liseyi Siirt'te okudu. İnönü Üniversite'si Tarih Bölümü'nden 2010 yılında mezun oldu. 2011 yılında, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakın Çağ Tarihi Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.

CURRICULUM VITAE (CV)

Erkan IŞIKTAŞ was born in Siirt in 1985. He has attended Primary, Secondary schools and high School in Siirt. He was graduated from the Department of History in University of İnönü, in 2010. He started his master at GaziantepUniversity Social Sciences Institute of History Department in 2011.